

Vážení čtenáři,
rozhodli jsme se ke změně ohlášeného tématu. Místo inzerovaného novopohanství jsme s ohledem na zvýšený zájem o islám zpracovali toto světové náboženství. Změna mi zpočátku připadala vhodná, ale pokud bych se měl rozhodovat nyní, asi bych si pro jeho přípravu vyhradil více času. Obávám se totiž, že islám má tolik podob a že existuje tolik pohledů na něj, že se na ploše populárně odborného časopisu nelze vyhnout zjednodušením.

Ano, čekám, že různé příspěvky v tomto čísle vyvolají v různých čtenářích nesouhlas. Jinak by to bylo divné. Události poslední třetiny roku 2001 totiž usvědčily naši společnost z toho, že téma islámu dlouhodobě zanedbávala. A tak pokud toto číslo přispěje svým malým dílem k napravení tohoto deficitu, nebyly snad zmatky kolem změny tématu zbytečné.

Zdeněk Vojtíšek

OBSAH

Islám na vzestupu (Zdeněk Vojtíšek)	1
Náboženství a lidská agresivita (Prokop Remeš)	2
Typologie „odpadlíků“ (Lukáš Humpl)	4
Z domova	
Duchovno dělá štěstí (Aleš Přichystal)	6
Šamanův zločin (Jiří X. Doležal)	8
Opravdový život v Bohu (Lukáš Štursa a Lukáš Brzobohatý)	10
Čeští muslimové (Zdeněk Vojtíšek)	11
Zahraničí	
Návrat k jistotám (Adam Fišer)	12
Téma	
Islám je podřízen Bohu (Tomáš Novotný)	14
Džihád není „svatá válka“ (Miloš Mendel)	16
Strom, který roste vzhůru nohama (Tomáš Rataj)	18
Korán a Bible (Tomáš Novotný)	20
Identita a porozumění (Farish A. Noor)	21
Mírumilovné náboženství (Tomáš Novotný)	23
Rozhovor	
Český prostor je muslimům uzavřený - rozhovor s Vladimírem Sáňkou (Zdeněk Vojtíšek)	24
Info-servis	
26	
Zprávy	
Svetlá budoucnost pre slovenské deti (Boris Rakovský)	28
Recenze	
Nová monografia o psychologii náboženstva (Miroslav Lojda)	30
Podstata reformy hnutí Haré Kršna podle Kundalího (Martin Fárek)	30
Reflexe	
Vše, co potřebuješ, je guru (Martina Pekárková)	32
Obnovit vztah ke Krišnovi (Trilokátma dás)	33
Mistr, či podvodník? (Jakub Neumann)	34
Akademici a sektobijci (Zdeněk Vojtíšek)	35
Dopisy	
36	

20. století zaznamenalo úspěch islámu

ISLÁM NA VZESTUPU

Zdeněk Vojtíšek

Ačkoli to z pozice Evropanů můžeme přehlédnout, jednou z nejdůležitějších tendencí ve 20. století byl vzestup islámu. Za posledních sto let výrazně vzrostl počet muslimů, muslimské společnosti prošly rychlou modernizací a náboženství v nich hraje větší roli než dříve. Nepřehlédnutelně vzrostlo i sebevědomí muslimů.

Britský antropolog a sociolog českého původu Ernst Gellner (1925 - 1995) vysvětluje tento úspěch islámu tím, že v moderních podmínkách převládl tzv. vysoký islám nad nízkým. Vysoký islám je islám učenců a islám městského prostředí, islám, který klade důraz na osobní zbožnost a je ostražitý před zprostředkovateli náboženských zážitků, islám puritánský, zaměřený na Korán a skeptický k zázrakům. „Vysoký islám byl vždy v opozici vůči extatické a neukázněné variantě, zaměřené na duchovní osobnosti,“ píše v jedné ze svých knih.¹

Tuto druhou variantu Gellner nazývá nízkým islámem. Je charakteristická pro venkov, který touží spíše po společně prožívaném náboženství, vedeném ani ne tak autoritou Písma jako šejchy a dalšími osobnostmi. Je to islám smyslového prožívání, rituálů, úcty k posvátným předmětům, ke svatým mužům a jejich hrobům.

Tyto dvě varianty islámu žily podle Gellnera většinou v příměří. Dvacáté století ale narušilo vesnickou komunitu jako základ nízkého islámu. Vykořenění venkované našli svou identitu ve vysokém islámu. Podle Gellnera vysoký islám „napomohl k přijetí transformace venkovské společnosti na společnost městskou a nabídl formuli pro vyjádření změny společenského statusu lidí, kteří se chtěli zbavit nevzdělanosti venkovana a získat rozhled městského člověka.“²

Budeme-li hledat klíč k pochopení současného islámu a třeba i jeho fundamentalistické verze, nesmíme si dovolit tuto Gellnerovu tezi minout. „Fundamentalistické vzepětí nutno považovat za reakci nedávno urbanizovaných, dezorientovaných muslimů, kteří cítí potřebu vymezit se vůči exploativní, napůl westernizované vyšší společenské třídě.“³

Westernizovanou vládu dnes má naprostá většina islámských zemí. S větší či menší nechtí a s větším či menším úspěchem čelí tlaku vysokého fundamentalistického islámu. My, kdo jsme pouhými vnějšími pozorovateli těchto dějů, musíme doufat, že tento zápas zůstane v mezích slovních argumentů a v mezích islámského prostoru. ■

Poznámky

- Gellner, E., *Postmodernism, Reason and Religion*, Routledge, 1992
- Gellner, E., *Náboženství jako kultura a antikultura*, 1995, přepis přednášky: *Nová přítomnost* 3/98 - „Prorokův triumf, Marxovo selhání“
- Tamtéž.

PhDr. Zdeněk Vojtíšek (*1963) je odborným asistentem na katedře psychosociálních věd Husitské teologické fakulty UK, mluvčím Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů a šéfredaktorem Dingiru.

Agrese ve jménu náboženství vzniká jako důsledek spolupůsobení několika zdrojů

NÁBOŽENSTVÍ A LIDSKÁ AGRESIVITA

Prokop Remeš

Ve své studii *Náboženství v dialogu* definuje O. I. Štampach náboženství jako vztah člověka k numinozní* transcenci. Podle tohoto pojetí neexistuje náboženství jako nějaká platónská idea někde v posvátných knihách, tedy mimo mysl a chování jednotlivých věřících lidí, ale pouze jako subjektivně zažívaný vztah konkrétního člověka k Absolutnu. Pokud si tedy klademe takové populární otázky, jako např. jaký je „pravý“ islám, nebo pokud hovoříme o lidské agresivitě v souvislosti s jednotlivými náboženstvími světa, musíme tato náboženství abstrahovat z prožívání a chování věřících lidí v konkrétních historických souvislostech.

Výjdeme-li z těchto abstrakcí, zjistíme, že v opakovaných vlnách mezilidské agresivity, halící se do roucha náboženské motivace, můžeme vysledovat tři základní zdroje, vycházející z nejhlubších rovin lidské psychiky: Expanzivního životního modu, fanatického vnímání světa a hořkého pocitu nespravedlnosti. Ani jeden z těchto zdrojů není omezen na náboženské vnímání světa a ani jeden z nich nelze považovat za jednoznačnou patologii. Přesto jejich koincidence může vést k destruktivnímu chování takového rázu, s jakým jsme se setkali při útoku na Světové obchodní centrum v New Yorku a na další místa 11. září 2001.

Expanzivní životní modus

Karen Horneyová definuje tři základní možnosti, jak se lidé mohou vztahovat k ostatním lidem, takto: buď mohou činit kroky

* numinozní - budící pocit mimosvětového tajemství, posvátné bázně a fascinujícího úžasu

„k“ těmto lidem, nebo „od“ nich, nebo „proti“ nim. Podle svých převažujících postojů si pak lidé vytvářejí odpovídající životní hodnoty a k nim se upínají jako ke svým ideálům: Při krocích „k“ ostatním lidem se upínají k hodnotě *lásky* a chtějí, aby je všichni měli rádi. Při krocích „od“ ostatních lidí se upínají k hodnotě *svobody* a chtějí, aby je všichni lidé nechali na pokoji. Při krocích „proti“ ostatním lidem se upínají k hodnotě *sebeprosazení* a *moci* a chtějí, aby je všichni lidé brali a uznávali.

Různá náboženství světa nabízejí lidem různé vztahové hodnoty. Některá preferují zážitek lásky, jiná zdůrazňují zážitek moci a sebeprosazení, jiná zase prožitek osvobození. Když z tohoto pohledu porovnáme dvě největší světová náboženství, křesťanství a islám, vidíme, že každé z nich ve své nabídce akcentuje jiné vztahové hodnoty.

Je zřejmé, že v křesťanství řeší všechny problémy láska. Poslední vzkazy lidí, kteří

se z hořících budov v New Yorku dovolali před smrtí svým blízkým, zněly: „Miluji tě“. Tito lidé nežádali posmrtnou pomstu ani nehovořili o naději v konečné vítězství „Boha“ nad „Satanem“. Hovořili o konkrétní lásce ke svým nejbližším, protože láska, добрota, velkodušnost a pokora jsou hodnoty, které jsou v současném (post)křesťanském civilizačním okruhu ceněny ze všeho nejvíce.

Za těmito hodnotami se však mohou skrývat pocity viny, nedostačivosti či sebe-návisti. Což je paradox tváří v tvář technologickým úspěchům západní civilizace. Narozdíl od „zamindrákovaných“ křesťanů (vždyť kolik lidí, kteří u nás chodí do kostela, se stydí dát veřejně najevo, že jsou křesťany; kolik lidí vnímá ničení v USA jako nešťastný důsledek „palčivých problémů našeho postmoderního světa“ atd.) cítí většina muslimů sebevědomou touhu islami-zovat svět. Narozdíl od většiny křesťanů, zdůrazňujících pocity selhání a vlastní opovřeníhodnosti, přijímá většina muslimů od svého náboženství základní poselství: „Nejlépe prožiješ svůj život, když Alláh zvítězí“.

Představitelé tohoto náboženství necítí potřebu se omlouvat za žádné politické či historické akty spjaté s islámem, tím méně „zástupně“ (třeba za dobytí Jeruzaléma na Byzanci před tisíci lety nebo za útok v New Yorku v současnosti), a zdá se, že vůči jiným kulturám trpí minimálními pocity viny. Což má zcela jednoduché vysvětlení - u velké části muslimů současnosti převažuje jasně zažívaný pocit, že jsou z morálního hlediska lepší, než jsou ostatní obyvatelé světa. Vědomě či nevědomě se pyšní svojí nenávistí vůči „zlu“, ale to podle potřeby může zahrnovat i Židy, hinduisty či stát Izra-

Již fundamentalismus je v islámu krajností

Luboš Kropáček¹ navrhuje následující uspořádání pojmů, s nimiž se setkáváme při uvažování o společenství muslimů. „Jejich pořadí odráží stoupající vzdálenost od náboženského jádra islámu a celé šíře jeho kulturního bohatství. Je na místě připomenout, že již sám fundamentalismus je v islámu krajností.“

Fundamentalismus se zakládá na strohém přesvědčení o majetnictví pravdy. Vyznačuje se neústupností, nesnášenlivostí a tvrdostí srdce. Z Koránu si účelově vybírá jen některá témata a symboly. Od morálněprávních úvah, zaměřených silně kriticky zvláště proti západním kulturním vlivům, přechází k tvrdému jednání proti jinak smýšlejícím. Kolísá mezi skutečnou religiozitou a radikálními kulturními projevy a tendencí ke zpolitizování.

V jeho ideologickém poli se formuje užší proud politického islámu, **islamismu**, s celospolečenskými cíli ustavení totalitního islámského řádu.

V krajních polohách islamismus sahá k násilí a projevuje se jako **extremismus** či terorismus. Z hlediska islámu jde o heretické vybočení, o novodobé, násilně orientované sektářství.“

Vybral Zdeněk Vojtíšek

1 Luboš Kropáček, *Islámský fundamentalismus*. Vyšehrad, Praha 1996, str. 31-32.

el, příliš vysoké mrakodrapy v USA, případně „přílišnou pýchu západní civilizace“ jako celku.

Fanatické vnímání světa

Během ontogeneze se mění vnímání světa. Nikoliv pouze v poznání, co věci světa *jsou*, ale také v hodnocení, co vnímané skutečnosti *znamena*jí. V této souvislosti se objevuje zajímavý nesoulad: V určité fázi vývoje je člověk na jedné straně zasažen emocionálně silným zaujetím věcmi a situacemi, které mají něco společného s obecným ideálem (víra, svoboda, pravda, spravedlnost atd.), ale současně na straně druhé v jeho duši pozorujeme výrazný deficit běžné mezilidské emocionality (pochopení, velkodušnosti, soucitu ap.). Tento jev tvoří přechodnou fázi vývoje jedince a v tomto smyslu je „normálním“ stupněm zrání jeho osobnosti. Pokud se stává trvalým osobnostním rysem, tvoří podklad fungování myslí, které se označuje jako fanatismus.

Ve fanatismu nejde jednoduše o černobílé vidění světa, jak se často soudí. Demonstrovat to lze názorně na jednom z výroků Heinricha Heineho, který cituje Günter Hole ve své knize *Fanatismus*: „*Co je mi po ženě, co je mi po dítěti. Trápí mě něco mnohem většího. Ať si jdou žebrot, když mají hlad. Císař, císař je zajat!*“ - Vidíme zde, že autentické svědomí je natolik destruováno myšlenkou ideálu (ideálem císařství), že je spojeno až s nepochopitelnou přísností, chladem a krutostí vůči jednotlivému lidskému osudu (je lhostejné, že moje děti trpí hladem). Obecně řečeno: Fanatik miluje myšlenku víc než konkrétní lidi a pro myšlenky, jimiž se opájí, je ochoten nechat zatvrdnout své emoce, svědomí i soucit.

To nás přivádí k druhé pozoruhodné skutečnosti týkající se fanatismu: Naprosté oddání se nějaké vyšší ideji nebo myšlence poskytuje člověku dokonalejší a obštlastnější pocit osobní svobody. Zajatec fanatického myšlení se vždy natolik identifikuje s ideálem, který mu někdo předkládá, že je nejen s naprostou bezstarostností hluchý ke všem protiargumentům, ale není ani schopen si uvědomit, že svojí identifikací s autoritou ztrácí konstitutivní znak pravého lidství, totiž svobodu myšlení. V nadšení, s nímž je spojen, působí fanatismus jako tvrdá droga a jeho nebezpečí spočívá především v tom, že je velmi snadno zneužitelný lidmi, které daný člověk zažívá jako své vzory, vůdce či duchovní autority.

Nebezpečí zneužití je třeba brát nanejvýš vážně: četné psychologické výzkumy

Děti s učitelem v muslimské škole v Indii. Můžeme udělat něco pro to, aby v nich nevznikl hněv a pocit nespravedlivosti?
Foto: Vojtěch Vlček

ukazují, jak snadno lze rekrutovat obyčejné lidi k účasti na aktivitách, které ubližují bližním. V klasické studii Stanleje Milgrama poslouchala většina účastníků pokusu - obyčejných amerických občanů - autoritu experimentátora natolik slepě a do té míry, že na jeho pokyn udílela neznámým lidem domněle bolestivé a smrtící elektrošoky. Albert Bandura zase demonstroval ochotu běžných vysokoškolských studentů k extrémně agresivnímu chování vůči jiným skupinám studentů, a to jen proto, že byli autoritou označeni dehumanizační nálepkou, „že jsou jako zvířata“. Ale to není nic mimořádného. Abychom si uvědomili, že vložka k agresivním vzorcům chování je potenciálně přítomna v každém jedinci, stačí se podívat do historie - i ta největší zvěrstva fašismu či stalinismu konali „slušní“ úředníci, otcové milující své rodiny či intelektuálové nadšení pro vážnou hudbu a výtvarné umění.

Jeden z nejúčinnějších způsobů, jak potlačovat pocity viny z vlastního agresivního chování, představuje dehumanizace. Myslí se tím vidění oběti jako „méně než člověka. Nacisté s tímto pohledem na Židy bez výčitek plnili plynové komory Osvětimi. Ale i v dnešním světě se setkáváme s dehumanizačními prohlášeními, z nichž pro potenciální oběti číší strach. Například prohlášení, podle něhož obyvatelé západního světa jsou „méně než zvířata“. Zdůvodňování (racionalizace) tohoto prohlášení nejsou podstatná, důležitý je modus: Je zde snižována „lidskost“ potenciálních obětí a důvod toho je zřejmý - po-

tláčit pocity viny, které by se vlastním agresivním chováním mohly spustit ve svědomí toho, kdo agresi provádí.

Přesto ani takováto míra racionalizací nedokáže vysvětlit všechno. Zejména ne *aktivitu* v agresivních projevech a zejména ne u těch lidí, kteří v mocenském vztahu stojí na nejvyšších místech hierarchie (Hitler, Kalvín, Robespierre, atd.). K tomu, aby se emocionální necitlivost proměnila v aktivní vražednou emoci, musí se v jejich mysli objevit navíc i vystupňovaný zlobný afekt.

Rozhořčená nespravedlnost

Tím se dostáváme ke třetímu zdroji agresivního chování, které pozorujeme v současnosti, zejména muslimském světě, i když nejen tam. Je jím hněv vycházející z pocitu nespravedlnosti a závistivé zloby (což je v zásadě totéž). Závist není kategorií, o které by se hovořilo v učebnicích psychologie, ale je to kategorie morální. Přesto je ji možno popsat exaktními psychologickými pojmy. Jednoduše řečeno: závist v sobě zahrnuje dva podporující se emoční vzorce - pocit frustrace, tedy pocit nenaplněné touhy či potřeby, a současně pocit stravuující nespravedlnosti. Někdy může být ohromující vidět, jak velký objem frustrace dovedou lidé snést, aniž by reagovali hněvem a nepřátelstvím. Nepřátelství, arogance a vystupňovaná zloba se objevují teprve tehdy, když frustrace, která člověka postihuje, je nějakým způsobem „nespravedlivá“, respektive je-li jako nespravedlivá *pocitována*.

Samozřejmě, že v kombinaci neuspokojené touhy a „spravedlivého“ rozhořčení,

kerou představuje závist, jde vždy o zraněné sebevědomí člověka; chcete-li, o zranění pýchy, jíž se člověku bohatě dostává v jeho fantazii. Člověk se ve své fantazii (a zejména člověk expanzivního životního modu) stává tím nejdokonalejším, nejúspěšnějším a nejmocnějším člověkem na světě a nesmí nás mást, že *svou* zraněnou pýchu často promítá do druhých lidí. Má tedy pocit, že pyšný není on, ale že pyšní jsou právě ti druzí, třeba Židé, Američané... ad libitum.

Psychologie v této souvislosti ví, že nejúčinnější způsob, jak se pro člověka se zraněnou pýchou vypořádávat, je nutkání mstít se za to, co on považuje za ponížení. Signifikanční je, že cílem tohoto nutkání není „vyrovnat si účty“, ale porazit protivníka tím, že ho udeřím silněji, než udeřil on mě. Nic menšího než triumf nedokáže obnovit zraněné velikášství, které takový člověk pocítuje. Dokonce čím méně je jeho hněv oprávněný, tím více přehání křivdu, která se mu stala, a čím více je sám arogantní a náchylný k pomstychtivosti, tím více si je jist, že svojí akcí pouze prokazuje službu *Spravedlnosti* (samozřejmě s velkým „S“). U takového člověka dokonce někdy platí, že pokud by netrval na prosazení svých „práv“, začal by obracet svůj hněv proti sobě a začal by si spílat a pocítovat vinu za to, že je příliš měkký (sic!).

Výzva dnešní doby

Jak vidno, geneze agresivity v našich myslích představuje složitý proces a pokus o průzkum jejího psychologického pozadí může být proveden jen v omezené míře. Nicméně je jasné, že náboženská agresivita, jejíž nárůst sledujeme poslední dobou, vychází z psychických pochodů, které se týkají každého z nás. Nikdo před nimi není chráněn a žádné učení ani myšlenkový systém je nemůže plně eliminovat. Agresivita se generuje z nehlubších úrovní našeho nevědomí a dodatečně může být racionalizována jakýmkoliv světonázorovým systémem. Ať už je jím náboženství, a to jakékoliv náboženství, nebo ať už je jím ateismus, a to jakékoliv ateismus. Právě vzhledem k této situaci je zřejmé, že objasnění vzniku agresivních náboženských postojů by mělo být jedním z nejdůležitějších úkolů náboženské psychologie. Vždyť jejich kořeny vycházejí z psychických zdrojů, které jsou vlastní každému člověku. ■

MUDr. et Mgr. náb. věd **Prokop Remeš** (*1952) je gynekologem, psychiatrem, zabývající se psychoterapií závislostí a hagioterapií, a lektorem psychodynamického výcviku SUR.

Vztah bývalých svědků Jehovových k organizaci a spiritualitě

TYPOLOGIE „ODPADLÍKŮ“

Lukáš Humpal

Popsat všechny způsoby, jimiž bývalí členové Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi reagují na rozchod se svou organizací, je vzhledem k jedinečnosti lidského prožívání a emocí prakticky nemožné. Přesto se domnívám, že lze vydělit a definovat nejčastěji se vyskytující modely vztahů těchto lidí ke skupině a potažmo k duchovnímu rozměru obecně. Studie, jež by tuto problematiku u českých ex-svědků postihovala, dosud chybí. Účelem tohoto článku je tedy umožnit alespoň základní orientaci v problematice.¹

Postoj k organizaci

S ohledem na postoje, které jedinec zastává vzhledem ke společenství svědků Jehovových, jehož byl v minulosti členem, je možné hovořit o těchto typech „odpadlíků“:²

„Pozitivisté“

Přes obvykle nelehký rozchod se skupinou mívá jedinec na život v ní i řadu kladných vzpomínek. Připouští, že mu spoluvěřící pomohli např. nalézt smysl života, získat určité poznání Bible, zbavit se některých negativních návyků či závislostí.

Navzdory konfliktu, k němuž mezi organizací a jedincem došlo, chápe bývalý svědek své členství do určité míry jako obohacující a přínosné období života. Cítí, však, že jeho místo je nyní jinde a jeho názory se již prostě neslučují s cíli či věroukou skupiny. Takoví lidé mívají v prostředí svědků Jehovových často i po svém vyloučení nebo dobrovolném odchodu přítele (obvykle neortodoxní členy), s nimiž zůstávají v kontaktu. Na skupinu tak mají nadále jakousi vazbu, byť nepřímou.

„Pomahači“

Tyto ex-svědky lze mnohdy zároveň zařadit i do předchozí kategorie. Snaží se s dobrými úmysly poukazovat na nedostatky a chyby, jichž se svědkové Jehovovi svým jednáním a věroukou dopouštějí. „Pomahači“ cítí, že k dění ve společenství svědků Jehovových nemohou mlčet a svou činností se snaží přispět k „duchovnímu probuzení“ ve skupině nebo varují před nebezpečím psychické manipulace. Někdy se spojují s dalšími podobně smýšlejícími lidmi, publikují v tisku, zakládají internetové stránky týkající se problematiky svědků Jehovových, pořádají přednášky apod.

Ačkoli jejich úmysly bývají upřímné a mají opravdový zájem pomoci, jsou označováni za rafinované odpadlíky, jejichž cílem je „Boží“ organizaci poškodit.

„Nevšímači“

Jejich vztah k svědkům Jehovovým je charakterizován lhostejností a nezájmem vzhledem k dění uvnitř. Obvykle neudrží přátelství se současnými členy. Své místo mají někde uprostřed v pomyslném spektru bývalých příslušníků organizace. Se svědky Jehovovými nechtějí mít nadále již nic společného. Na období svého života mezi svědky se snaží často zapomenout, a tím tuto životní etapu definitivně uzavřít. Není-li nevíštamost jen snahou o únik z reality, mají tyto jedinci již ustaven nějaký jiný cíl, na nějž se soustředí.

„Odpůrci“

Pocit bezmoci, nespravedlnosti a zrady ze strany organizace u části postižených vyvolávají hněv, zášť či dokonce agresivní chování. Vedeni snahou po odvetě píší tyto lidé roztrpčené dopisy vedení svědků Jehovových i úřadům, v některých případech své bývalé spoluvěřící mohou i fyzicky napadnout.

Ze strany těchto jedinců pak při líčení života a problémů ve skupině snadno dochází ke zkruslování a zveličování skutečného stavu. Zdaleka ne vždy se však jedná o úmyslné poškozování svědků Jehovových. Často jde pouze o přechodný stav chování, jenž je výslednicí aktuálního psychického stavu v období bezprostředně po exkomunikaci. V očích svědků se v tomto případě jedná o přímo učebnicové „odpadlíky“, kteří jsou pod vlivem d'ábla.

Uvedená typologie je pochopitelně umělá a bývalé členy nelze jednoduše zařadit do příhrádek. Někteří mohou zapadat do obrazu více kategorií současně - např. „pozitivist“ a „pomahač“, ale poměrně překvapivě lze pozorovat i kombinaci „pozitivist“ a „odpůrce“. Navzdory odporu k vedení nebo organizaci jako totalitnímu celku totiž mohou přetrvávat přátelství s jednotlivými svědky a vědomí jistého přínosu z někdejšího členství.

Stejně tak může docházet i ke změnám postojů v závislosti na čase. Kupříkladu bezprostředně po odchodu se jedinec staví do role „odpůrce“, který zoufálostivým a zlobou reaguje na vzniklou situaci. Po určité době, když dojde k dostatečné abreakci a tento způsob chování nepřináší zřetelný efekt, stává se z dotyčného např. „nevšímač“.

Vztah k duchovnímu rozměru

Tak jako v případě pohledu na společenství svědků Jehovových, bývá po rozchodu se skupinou revidován i vztah ke spiritualitě vůbec. V této souvislosti bychom mohli bývalé svědky rozdělit do následujících kategorií:

„Konvertité“

Část členů se záhy po svém rozchodu s organizací svědků Jehovových nebo po určité době, již potřebují k tomu, aby se zorientovali na náboženské scéně, přidávají k některé křesťanské církvi či společenství. Volba je často závislá na místě bydliště, neboť ve větších městech má své sbory daleko více církvi. Obecně však lze říci, že novým „duchovním přístavem“ se namnoze stávají protestantské církve nebo charismatická společenství (Církev bratrská, Křesťanské sbory, R.O.F.C., adventisté aj.). Do těchto křesťanských denominací se pak lépe nebo hůře, aktivněji či pasivněji začleňují.

„Obrozenci“

Jiní oddělí se členové vytvářejí skupinky, v nichž se scházejí ke studiu Bible. Jen v Praze je v současné době asi pět těchto malých společenství. Často se seskupují kolem bývalých svědků, kteří měli v prostředí svědků Jehovových nějaké vyšší postavení, např. byli staršími sboru. Takto se zformovaly skupinky okolo Karla Doležela (Plzeň), Stanislava Ferfečkého (Havířov) či Ondřeje Novotného (Praha).³

Tyto nevelké skupiny ne vždy fungují podle původních představ. Přirozeně zde hrozí nebezpečí poměrně snadného odklonu od počátečních ideálů a vyskytnou-li se v nich jedna či více silných osobností se schopností strhnout na sebe veškerou autoritu, může společenství nabýt až sektářských rysů. Bývalí svědkové pak jdou z jednoho extrému do dalšího.

Příkladem mohou být odštěpené skupiny Ing. Jiřího Holečka nebo Ing. Pavla Baráka (oba v Praze-Ruzyni) či tzv. Janova třída, společenství kolem Venuše Smržové (Kynšperk nad Ohří).⁴

„Samotáři“

Další část bývalých svědků Jehovových, jež zůstávají věřícími, není schopna nalézt denominaci, s níž by se ztotožnili. Poznamenání svou předchozí zkušeností s organizovaným náboženstvím, nejsou s to začlenit se do jiné existující církve. Zůstávají tak po různé dlouhou dobu a někdy i po

celý svůj další život jakými „osamocenými bojovníky“.

Mnohdy aktivně hledají svůj nový „duchovní domov“, navštěvují bohoslužby různých křesťanských uskupení, avšak v žádném nedokáží zakotvit.

„Duchovní trosečníci“

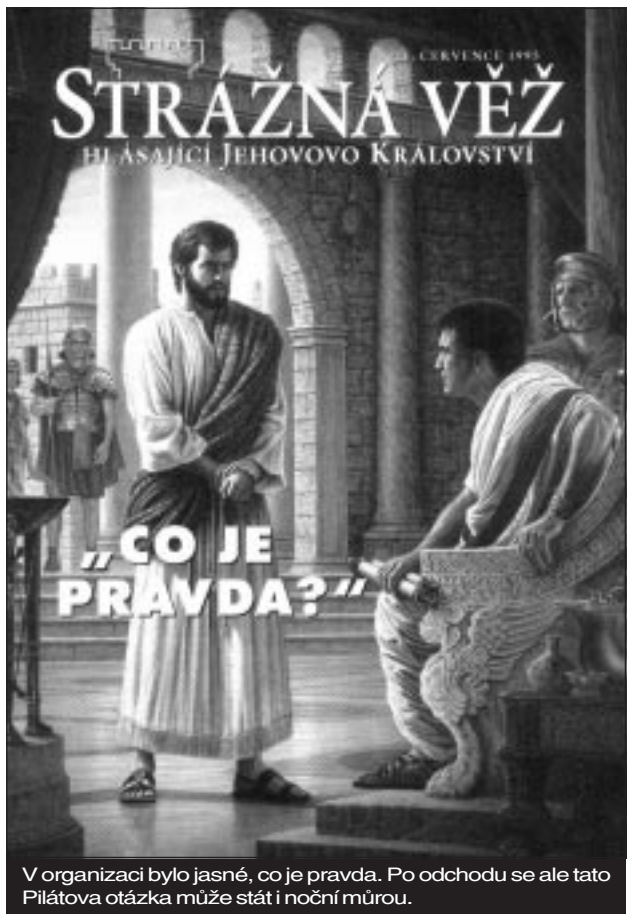
Tito lidé po opuštění organizace svědků Jehovových zároveň ztratili i svou víru v duchovní svět. Jsou skeptičtí nejen pokud jde o církevní instituce, ale i k samotné existenci Boha. Někdy se jedná jen o hlubokou krizi, již se podaří postiženému překonat, nebo může jít o trvalou skepsi, či úplné zavržení veškerých duchovních, a dokonce i morálních hodnot.

Obdobně jako u problematiky vztahu „odpadlíků“ k organizaci svědků Jehovových, i zde dochází ke změnám vzhledem k času. Zejména to platí v případě „samotářů“ a „obrozenců“ (avšak nejen u nich), kteří velmi často po určité době dospějí do jiné pozice. Stejně tak se jedinec může identifikovat s více kategoriemi současně. Kupříkladu „obrozenci“ bývají nezdědka zároveň „konvertity“.

Problematika bývalých členů organizace svědků Jehovových je pochopitelně daleko složitější. Vztahy někdejších příslušníků ke společenství svědků Jehovových a ke spiritualitě vůbec jsou proto determinovány řadou faktorů. Kromě osobnostních vlastností lze jako příklad uvést délku členství nebo způsob opuštění skupiny (exkomunikace, dobrovolný odchod).

Poznámky:

- 1 Informace uvedené v tomto článku jsem čerpal ze své diplomové práce „Svědkové Jehovovi v České republice - prožívání a postoje bývalých členů“ (Olomouc 2001). V jejím rámci bylo na území České republiky provedeno výzkumné šetření a osloveno celkem 187 bývalých příslušníků organizace. Údaje týkající se vlastních zkušeností v prostředí svědků Jehovových poskytlo 101 z nich. Respondenti pocházejí z dvaceti jedna měst naší republiky a v minulosti byli členy čtyřiceti dvou různých sborů svědků Jehovových.
- 2 „Odpadlík“ je v oficiální terminologii svědků Jehovových každý, kdo z jakéhokoli důvodu opustí jejich společenství. Termín je chápán a užíván v negativním smyslu slova. Každý „odpadlík“ je vlastně nevěrný Bohu, protože se rozešel s jedinou správnou a Bohem uznávanou organizací. Výraz zde používám z důvodu jeho autenticity s terminologií svědků Jehovových, ačkoli jeho aplikace vůči bývalým členům má hanlivý příděch a je podle mého názoru nesprávná.
- 3 VELECHOVSKÝ, P.: Svědkové a odpadlíci. In: Dingir. 2, 1999, č. 1, s. 2-3.
- 4 Tamtéž, s. 3.

V organizaci bylo jasné, co je pravda. Po odchodu se ale tato Pilátova otázka může stát i noční můrou.

Mgr. Lukáš Humpl (*1974) je psycholog; pracuje ve Státní slezské nemocnici v Opavě a na operačním středisku Zdravotnické záchranné služby v Opavě.

Hvězdná dráha českého gurua Jára Dobeše

DUCHOVNO DĚLÁ ŠTĚSTÍ

Aleš Přichystal

„Skutečné duchovno, to je nalezení zaprvé toho, kdo jsem, a za druhé odpovědi, jaký smysl má moje existence na Zemi. Když člověk spojí tyto dvě věci, když je jen bude tušit, pak z toho vznikne pocit Cesty. Jeho životní poutě.“ - „Nic silnějšího na světě není, jen to, co šíříte. Všechny výhry, setkání jsou jen záležitosti této energie. Není nic cennějšího, než to, co máte. Nikdy jste nic cennějšího neměli. Ani mít nebudete. Všechno kolem, to venku, je jenom nějaká zábava. Chvilí je to drama, chvíli komedie, pak je to zase nedůležité.“

Jára Dobeš

Česká veřejnost je poměrně dobře seznámena s činností řady mezinárodních skupin, většinou zařazovaných mezi nové náboženské směry nebo sekty. Stranou pozornosti médií i velké části odborné veřejnosti však doposud zůstává stále početnější skupina, soustředěná kolem mladého charismatického gurua Jára Dobeše (v současnosti používá transkripci svého jména v podobě: JáRa DoBe), alias guru Anahdána.

Není pochybnost o tom, že J. Dobeš pomohl celé řadě lidí nalézt svoje místo v tomto světě. Pomohl jim najít nejen vnitřní klid, ale ovlivnil také jejich vnější životy - mezilidské vztahy, zaměstnání, zdravotní stav. Pro část lidí, se kterými se v posledních letech setkal, se stal skutečným guruem, jehož bezvýhradně následovali. Někteřím napomohl „nastartovat“ vlastní duchovní růst a tito lidé jsou dnes již na „Mistru Járovi“ nezávislí. Jiní zůstali zcela závislí na svém duchovním vůdci a kolektivu jeho blízkých spolupracovníků. Třetí skupina, kterou tvoří zejména lidé s již vy-

tvořeným duchovním postojem, část jeho aktivit kritizuje a odmítá.

Pan J. Dobeš je svými stoupenci oslovován jako Mistr, Zsvěcenec z Pyramidy v Gíze, Zsvěcenec Pyramid, Mystik, Cestovatel, karmický astrolog, učitel léčebných meditací, mystik, duchovní učitel a cestovatel. Podle jejich názoru je to „naš mezinárodně nejuznávanější odborník současnosti v oblastech s duchovní tematikou, již 12. rok většinu času působí v zemích Asie, Středo-moří a Jižní Ameriky. Pravidelně přibližuje duchovno posluchačům a studentům z celého světa, např. z Holandska, Spojených arabských emirátů, Tibetu, Austrálie, Egypta“.¹ Dosahuje úrovně mistra v oborech meditace, astrologie, tarot a léčitelství. Podívejme se tedy na Mistra Járu podrobněji...

Z oficiálního Mistrova životopisu

Internetové stránky „Lucerna světa“ hovoří o Mistrovi životě takto: Jára Dobeš se narodil („do tohoto fyzického těla vstoupil“) v Praze v lednu roku 1971. Byl pokřtěn jménem František, což je jeho oblíbený křesťanský mystik (svatý František z Assisi). První stav *samádhi* prožil již v průběhu dětství. Několikrát byl proto prohlášen odbornými lékaři. Do roku 1982 se u něj pouze projevovaly příznaky mimosmyslových schopností. Také mystické sklony jej odlišují od ostatních dětí. Teprve přímá zkušenost na prahu života vše změnila.

Věnuje se realizaci svých duchovních, náboženských a cestovatelských snů. Ve vietnamské

komunitě se poprvé setkává s učením budhismu, starou naukou Feng Shui a bojovým uměním Kung Fu. Od svého odborného lékaře získává první poznatky o technikách alternativních a relaxačních metod léčení (např. akupresura nebo autogenní trénink).

Po dosažení plnoletosti „odchází do věčného putování bez domova a návratu.“ V červenci roku 1989 odjíždí do Věčného města - Říma, kde se naplno věnuje duchovnímu růstu a horám. Výuka u vatikánských mnichů mění jeho život. Roky studia, mistří a země plynou. Několik let tráví většinu dní a nocí v horách a jeskyních. Již nikdy se na delší dobu neusazuje na jednom místě. Nejčastěji je k zastavení v Dolomitech, Provence, Severní Indii a v Egyptě.

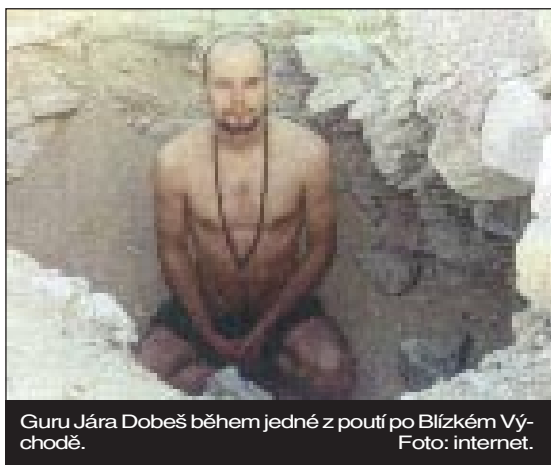
Realizaci dosáhl v jeskyni u Arca (Itálie) v roce 1991. Studoval súfijské praktiky na Blízkém Východě, praxi vykonával také u duchovních mistrů indického subkon-

Anotace nakladatelství BestCeler
některých děl Jára Dobeše:

Poutník nesmrtnosti I., BestCeler 1999. Střípky z duchovních poutí, políbení nauk o Věčnosti, koánové básně a citáty, vybrané části z abecedního průvodce, který vám pomůže najít vaši vlastní cestu ve spleti toho, co je dnes nazýváno duchovnem. To vše si můžete přečíst v I. díle Mistrových vybraných spisů z let 1988 - 1998.

Poutník k nesmrtnosti II., Zlatá Bula Poutníková, BestCeler 2000. Hlavami se nám honí mnoho otázek a mnoho odpovědí, zvláště v oblasti duchovní. Proto vyšla, v pořadí již druhá, kniha, jejímž autorem je JáRa DoBe, mystik a cestovatel, zsvěcenec Mykerínovy egyptské pyramidy. Nese název Zlatá Bula Poutníková a jde hlouběji pod kůži, než předcházející kniha Poutník k nesmrtnosti, který byl pohlazením, branou do esoteriky, mystiky a osobitého autorova rukopisu. Byl určen spíše širší veřejnosti a ukazoval, co vůbec lze hledat. Volně navazující Zlatá Bula nás vede hlouběji ke zdroji moudrosti a jiné nesmrtnosti, než jak si ji většina představuje.

Guru Anahdán pod oblouky hvězd, BestCeler 2001. Naše hledání smyslu a štěstí... Pokud se chcete v této spleti informací a otazníků cítit lépe, jistěji, nahlédněte do tohoto nového titulu, který přináší moudrost a pohlazení výjimečného Guru Anahdána...

Guru Jára Dobeš během jedné z poutí po Blízkém Východě.
Foto: internet.

tinentu. Nejvyšší egyptské zasvěcení získal v roce 1995, když strávil „zasvěcovací“ noc v Mykerínově (Menkauréově) pyramidě v Gíze. Ráno byl zatčen egyptskými vojáky. Je tak jediným žijícím zasvěcencem ve Střední Evropě, který prožil zasvěcovací obřad v jedné ze tří nejznámějších pyramid Egypta.²

O svém nevšedním zážitku vypráví: „Pane, již brzy zavrou mříž. Světlo se zhaslo. Ještě včera jsem se loučil se svými mistry v nejtemnějších uličkách Jeruzaléma. Tělo přepadl pocit dušení. Klid. Klid. Sahara a kámen Pyramidy. Ruch Gízy. Hlasy strážců. Vše se vzdalovalo. Tma a vrzání klíče. Ještě máme hodinu, než začne obřad. Štěstí míti instrukce. Mozek omílá pozdrav Sfinze. Araby přezdívané Otec hrůzy... Najednou vidím, jak mě v jedenácti letech lékaři vrací dech i život. Najednou vidím, jak v osmnácti utíkám za ostatní dráty. První učitele ve Vatikánu. Vidím měsíce v lesích, horách a staré chýši. Vidím okamžik u studny, kdy za chladného deště přišlo probuzení a s ním i pochopení toho, čím jsem jako dítě obtěžoval materialistický svět. Dokonce vidím ruské, indické i jeruzalémské učitele, jak mě přesvědčují, abych učil.“

Všechno splývá nad letním Egyptem. Jsem uvnitř jedné z pyramid v Gíze. Sám. S instrukcemi. Posvátnými nástroji, jež se po desetiletích opět dočkají. Odevzdán čekám, až se otevře Poslední pouť k nekonečnu. Pout' věčná.³

Pan Dobeš je skutečný cestovatel, neklidná duše, jež v různých končinách světa tráví velkou část roku. Někdy cestuje sám, jindy ho na jeho cestách doprovázejí jeho příznivci v rámci tzv. velkých poutí (mezi nejčastějšími destinacemi patří Indie, Egypt a jiné islámské země). Zvláštní vztah má také ke střední a jihovýchodní Moravě, kde prožil několik let svého života, a k horolezeckému sportu.

Co je pravda a co ne

Každý pozorný čtenář ze stránek oficiálního guruova životopisu musí vyčíst jednu podstatnou informaci - není zde jediný ověřitelný fakt. Prezentované skutečnosti jsou formulovány natolik vágně, že je možné jim uvěřit (což dělají jeho příznivci), nebo je označit za evidentní lež (což činí jeho odpůrci). Formulace typu „výuka u vatikánských mnichů“ nebo „vykonával praxi u duchovních mistrů indického subkontinentu“ jsou zcela neurčitá a neověřitelná.

Podle Dobešových vlastních slov jeho hlavní duchovní mistři a učitelé pocházeli

údajně z Vatikánu, Izraele, Egypta, Indie, Tibetu a dalších zemí. Byli to představitelé čtyř světových náboženství a jednoho mysticko-magického řádu. Mateřskou naukou je mu prý zejména ta egyptská.

Můžeme jen hádat, proč asi. Ale je příznačné, že učení novodobých západních guruů pochází většinou z již vymřelých náboženství a civilizací - např. z učení keltských druidů nebo staroegyptských kněží. Čím je civilizace mrtvější, tím má více domnělých následovníků a „zasvěcenců“. Málokdo z údajných zasvěcenců se odvolává na dosud živé náboženské směry, v nichž by jejich zasvěcení bylo ověřitelné.

Navíc chrámy v Egyptě jsou již dávno mrtvé a dnes v nich panuje přísný zákaz přebývání mimo běžný čas prohlídek. Pokud se přesto někomu podaří dostat se i mimo prohlídku dovnitř, musí počítat s velkým nedostatkem kyslíku, který je zde ostatně i během normálního turistického provozu.

Akce Jára Dobeše a jeho skupiny

Poprvé začal veřejně přednášet 30. května 1996. Nejprve jako host v rámci zavedených esoterických festivalů, později začal mít vlastní přednášky a semináře, většinou v různých českých a moravských čajovnách, galeriích a klubech. Jeho témata jsou např.: Objevování vlastní aury, Čarovná je

mysl lidská, Léčebné tóny v nás apod. Část víkendových seminářů probíhá v tělocvičnách základních a středních škol.

Od konce 90. let je J. Dobeš sám iniciátorem duchovních festivalů, které nesou jeho jméno. Jedná se např. o Jihlavský duchovní festival, festival „Láska + Nirvána“ v Olomouci, Zlínský duchovní festival apod.

Část akcí se v současnosti odehrává na bývalé selské usedlosti v hanácké obci Odrlice nedaleko Olomouce. Postupnou nenáročnou rekonstrukcí zde bylo vybudováno duchovní centrum - ášrám („klášter“) s názvem KI-TAK, kde se odehrává většina víkendových setkání. Během prázdninových měsíců zde probíhají také větší akce, např. týdenní kurzy, např. „Poutníci, poustevníci a děti“, „Jako starý Tibet“, „Letní klášterní univerzita“ atd.

V posledním období je část akcí pouze zaštitěna jeho jménem. J. Dobeš se některých akcí pro častou nepřítomnost na území naší republiky již neúčastní. Během šesti let

Při studiu materiálů

skupiny Jára Dobeše je možné setkat se s těmito základními pojmy:

DOBARA - prestižní duchovní univerzita cesty Kitak. Adepti, kteří splní podmínky na jedné ze čtyř velkých akcí roku (Tibet, Poustevníci, Zasvěcení, Kámen mudrců) mají jistou účast na 12 měsíců. Potom musí obhájit svoje kvality a pokud se jim to podaří, mohou pokračovat v dalším studiu.

Best Celer - nakladatelství a vydavatelství se zaměřením na činnost Mistra Járy Dobeše. *Česká telepatická asociace* - na duchovních festivalech pořádá Mistrovství ČR v telepatii

Poetrie - nový časopis pro esoterické fandy, duchovní srdíčka a hledače nových cest mapující cestovatelský a esoterický život planety, časopis měsíčních cyklů mapující cestovatelský, duchovní a esoterický život, vychází souborně jednou za 3 měsíce, vydáván ve Zlíně, cena 200 Kč

Magazín Titicaca - společenský duchovní kulturní internetový magazín a tiskový občasník.

Bližší informace o skupině Jára Dobeše: www.kitak.cz.

A. P.

aktivního působení na území České republiky získal okruh blízkých spolupracovníků, kteří se podílejí na přípravách a samotné organizaci většiny akcí - zejména těch určených pro širokou veřejnost. Dobešovi spolupracovníci také sami přednášejí na různá témata - např. astrologie, numerologie, tarot, mystika, léčitelství prakticky, meditace, Feng Shui, alchymie, magie, karma, reinkarnace, telepatie atd. a vykonávají čajové obřady. Spolupráce s mnoha čajovny na území celé republiky umožňuje propagaci a konání některých akcí právě v těchto zařízeních.

Mistrovo dílo

Motto: „Duchovno dělá štěstí.“ (J. Dobeš)
 Jára Dobeš je autorem několika drobnějších dílek, popisujících většinou jeho zážitky z cest nebo kratší úvahy na různá duchovní témata. Jeho jazyk, používaný v knihách, ale i na plakátech a oficiálních dokumentech je neurčitý, plný květnatých výrazů a frází, bez pevné větné stavby a logické myšlenkové struktury. Pro některé čtenáře je takový neobvyklý jazykový styl bezpochyby přitažlivý, neboť nepostrádá nádech exotičnosti a tajemnosti. Najdete zde velká slova i nadbytek velkých písmen: Univerzální mysl, Vyšší Já, Velkou Pravdu, Kosmickou Lásku, Jedinou Pravdu, Konečný Cíl, Kosmický Zákon, Padlé Anděle, Božství, Nejvyšší Božské osoby aj.

Bude nepochybně zajímavé a poučené sledovat další vývoj Járy Dobeše a jeho skupiny. A to již z toho důvodu, že počet jeho stoupenců a jimi pořádaných akcí se rok od roku zvyšuje a zasahuje stále větší počet lidí. Je jen otázkou času, kdy dojde k prolomení mediální bariéry - J. Dobeš se tak může stát „mediální hvězdou“, porovnatelnou s americkými „televizními guru“. Méně pravděpodobnější vývoj může znamenat odchod J. Dobeše do ústraní a vznik uzavřené skupiny vlastních žáků podle klasického modelu „guru - žák“. Třetím modelem je „duchovní vedení“ skupiny, která bude stále více akcí pořádat samostatně, bez přímého Dobešova vlivu. Pouze čas ukáže, který z uvedených modelů se stane realitou. ■

Poznámky:

- 1 Reklamní poutač na „Jihlavský duchovní festival“, květen 2000
- 2 Lucerna světa. In: www.kitak.cz
- 3 Dobeš, J., *Uvězněn v Pyramidě*, Lucerna světa, www.kitak.cz

Aleš Přichystal (*1965) je novinář a publicista (píšící pod jménem A. P. Tycho). Pracuje jako statutární zástupce několika nakladatelství.

Zpravodajský popis kauzy Petra Chobota

ŠAMANŮV ZLOČIN

Jiří X. Doležal

V sobotu šestnáctého května pořádal Petr Chobot v ulici José Martího v Praze „Celodenní seminář zaměřený na velice intenzivní výcvik lucidního snění, podpořený prací s účinnými amazonskými psychoterapeutickými prostředky. Cena: základní: 1100Kč - kurzovné + 900Kč fytotherapeutické prostředky (=2000Kč), Studenti, duchodci: 700Kč - kurzovné + 900Kč fytotherapeutické prostředky (=1600Kč)“. Kolem poledne - hodinu poté, co účastníci semináře dostali vypít čaj z „fytotherapeutických prostředků“ - se začali první z nich skládat, až je nakonec záchranná služba odvezla všechny - dvaatřicet přiotrávených.

Petr Chobot mezi nimi nebyl, neboť „fytotherapeutické prostředky“ nepil. Zdravotníci zjistili otravu atropinem a skopolaminem. Což jsou příšerná svinstva, která zabíjejí...

Chobot o sobě

Petr Chobot sám o sobě tvrdil, že se podobnými přednáškami a semináři živí deset let. Na síti dodnes kolují jeho recepty na „meditační čaje“ z puškvorce a chmele. Poté, co navštívil Peru a něco omrkl u tamních šamanů, puškvorc zavrhl...

„Otázka: O tobě vím, že jsi se intenzivně zabýval výzkumem vyšší nervové činnosti v bývalém Leningradě a od revoluce se již 10 let věnuješ výzkumu šamanských technik na všech kontinentech světa. Dá se tedy říci, že jsi fundovaným odborníkem právě v oblasti výzkumu psychotropních látek. Proto bych se chtěl zeptat, jaký je tvůj pohled jakožto vědce na dnešní prostředky, které používají návštěvníci parties. Myslíš tím chemické halucinogeny jako jsou Extáze a LSD.“

P. CH. hovoří o tom, kterak probíral stejnou otázku s pralesním šamanem: *Díky své schopnosti vnímat barevná pole kolem rostlin, organismů a chemických látek hned navrhl, že se vydá na několikadenní obchůzku své „zahrady“ - tedy džungle - a nalezne vhodné „duchy - dvojčata“, kteří umožní odstranit stinné stránky působení bělošských halucinogenů a naopak značně zesílí jejich pozitivní vlivy a přidají jim silnou schopnost léčit. To je klasický přístup tradičního medicinmana - nevidí v chemických stimulantech ani děsuplné drogy, ani v nich nevidí jednoznačnou*

spásu a řešení všech problémů. Medicinman ví, že každá látka má svoji světlost i „stínovou“ tvář - jako mandala. Např. ona proslulá superhalucinogenní směs AYAHUASKA je klasickým výtvozem tohoto systému. Je to kombinace vzájemně se podporujících rostlinných alkaloidů, jejichž vliv se naprosto liší od účinků jejich samotných složek. Přístup naší kultury k halucinogenům je ve srovnání se šamanským způsobem přijetí dětsky naivní. Chemické molekuly nejsou ani dobré ani špatné. Musíme se s nimi pouze naučit pracovat.“
 (Z rozhovoru s P. Ch. před událostí!)

Šamanův zločin

Jakékoliv pochybnosti o tom, zda se Petr Chobot provinil proti pravidlům šamanů, zmizely v momentě, kdy deníky přinesly zprávu o tom, že se odvaru své směsi nenapil. Šaman pracuje jako průvodce, ukazatel cesty - a musí jít první. Šaman, který uvaří lektvar - a je celkem jedno, zda lektvar ze substancí legálních, či nelegálních - a neochutná jej, je horší než dealer, který neochutnává tablety, co prodává.

Ayahuyasca a kultura šamanů

Ayahuyasca je mimořádně složitá a náročná droga, která se připravuje několikadenním vařením dřeva některé z lián Banisteriopsis (například B. caapi, inebrians či quitensis) s řadou přísad. Šaman od šamana, kraj od kraje, se přísady liší. Občas se jako přísada užívá (hlavně v Kolumbii) i durman, či ještě častěji příbuzná rostlina rodu Brugmansia, která, stejně jako durman, obsahuje atropin a skopolamin. Uvařit ayahuyascu (či yage)

dokáže jen pokročilý, znalý šaman. Ne každé chobot. A tak se po sobotě 16. května zvedla vlna protestů lidí, kteří praktikují šamanskou kulturu, jezdí za Indiány do Peru, pijí tam s nimi ayahuascu a nechťejí s událostmi „typu Chobot“ mít nic společného. Od Chobota se distancoval kde kdo...

Odborový svaz šamanů

„1. Petr Chobot nikdy nedokončil žádná studia na katedře vyšší nervové činnosti v Leningradě, jak udává na svých propagačních materiálech a je velmi pochybné, zda vůbec na této škole jako student někdy působil.

2. Znalosti Petra Chobota v oblasti biologie a psychologie jsou velmi omezené (podprůměrné).

3. Petr Chobot se nikdy vážně nezabýval studiem šamanských technik v peruánské Amazonii. U místních šamanů a léčitelů je velmi neoblíbený, považují ho za blázna a podvodníka, který špiní jejich jméno, práci a kulturu.

4. Amazonští šamani používají durman jen velmi výjimečně, většinou pouze jako jednu z mnoha přísad při zasvěcovacích ceremoniích. Znájí přesné dávkování a způsob použití této rostliny (znalosti rozvinuté za tisíce let).

5. Petru Chobotovi nikdo žádné byliny z Peru nepřivezl, jak udává v médiích - přivezl si je sám, při nedávné návštěvě Peru, kde vedl výpravu českých turistů, která dopadla katastrofálně. Několik šokovaných členů této výpravy se od Petra Chobota odloučilo s tím, že je to blázen a podvodník (podobně dopadly i předcházející skupiny).

6. V Peru se durman pro komerční účely nesbírá a pravděpodobnost podvodu ze strany peruánských prodejců bylin je nulová (naprosto to také odporuje kultuře a myšlení místních lidí).

7. Žádná válka mezi peruánskými šamany neexistuje - je to pouhý výmysl a důkaz chorobné fantazie P. CH.

8. Již delší dobu se na internetu objevuje několik nezávislých svědectví o psychické nevyrovnanosti tohoto člověka a o podvodech, kterých se dopouští při manipulaci s lidmi.

9. Petr Chobot nechal požit několik desítek lidí směs obsahující durman, aniž by tento nápoj předem otestoval a sám požil.

10. Petr Chobot nebyl schopen u účastníků rozeznat otravu a zřejmě by ani sám pomoc lékařů nepřivolał, čímž přímo ohrozil zdraví těchto lidí.

11. Během posledního roku jsou v „práci“ Petra Chobota jasně patrné prvky odborné nekompetentnosti, fanatismu a ziskuchtivosti.

12. Jediné, co je na osobě Petra Chobota záhadné, je jeho živnostenský list, způsob hospodaření a odvádění daní.

Petr Chobot svou činností pošpinil jméno a kulturu peruánských medicinmanů a šamanů, kteří svými schopnostmi a znalostmi po tisíce let prokazatelně pomáhají v oblasti duchovního růstu, spirituálního poznání a léčbě mnoha nemocí, včetně těch, které považujeme za nevléčitelné.

Projekt INSPIRITUAL o této politováníhodné události bude informovat několik předních šamanů z oblasti peruánské Amazonie, o jejichž vyjádření budeme informovat. V případě, že Petr Chobot nebude zadržen, požádá projekt INSPIRITUAL peruánskou vládu o zákaz jeho vstupu na území republiky Peru.“

(Zdeněk Ruprecht za projekt Inspiritual²)

Šaman

O několik dnů se pak skutečně na duchovních serverech můžeme dočíst: „Obdrželi jsme vyjádření peruánského šamana Antonia Barrery Bandy k události ze soboty 16. června, kdy Petr Chobot při semináři přiotrávil na třicet lidí: 'Je zajímavé vědět o zprávách z ČR, především o tom, jak tento člověk (P. CH.) dělá Peru špatný obraz. V tomto okamžiku nevím, co říct na všechny ty špatné řeči o šamanech. Nepřijde mi správné, že se tento člověk, který se pravděpodobně považuje za člověka s vyšší duchovní hodnotou, pokoušel svést své omyly na lidi, kteří nemají vůbec nic společného s jeho prací. Kromě toho by se tento člověk měl stydět za to, že se plete do věci, kterým nerozumí, a tím méně do šamanismu, protože šamanismus není žádná hra, je to prostředek, kterým šaman poskytuje pomoc svým bližním, aby našel východisko z jejich problémů nebo způsob jejich léčby. Tím, že se tento člověk snažil hrát s city a potřebami lidí, upadl do prázdnoty zmatení. Promluví s několika přáteli šamany, abychom se poradili a společně podpořili očištění špatného obrazu, který na nás tento člověk vrhá. Doufám že celý tento problém, který ten šílenec způsobil, brzy skončí a dobře dopadne.'“³

Chudák Chobot...

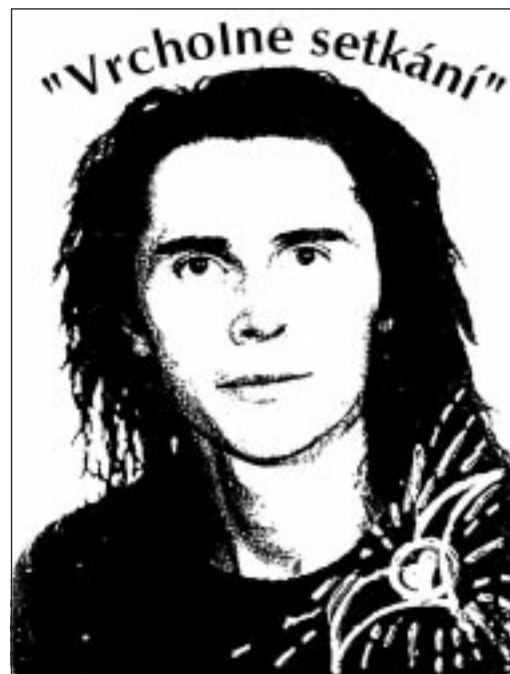
A tak nám vlastně nemusí být nebohého Chobota líto. Protože když jej po pár dnech vězení prohlédl vězeňský psychiatr, bylo jasné, že to s tím Chobotovým trestním stíháním nebude až tak horké, protože můžeme na základě vyšetření psychiatrem s úspěchem pochybovat, že Petr Chobot je za své jednání trestně zodpovědný. Kulatně řečeno...

A tak má vlastně zradivší šaman nesku-tečné štěstí. V libovolné primitivní šamanské kultuře, kde by se duchovnímu - šamanovi - stala podobná nehoda, totiž vznášejí příbuzní těch, kteří se po šamanově čajičku válejí v křečích, reklamaci na místě motykou mezi oči. Ještě že se mu to nestalo v Peru... ■

Prameny

- 1 <http://web.spinet.cz/solidsession/pallmall/chobot.html>
- 2 www.spirala.cz a www.inspiritual.com
- 3 primární: www.inspiritual.com, překlad Vlastimil Rataj, sekundární: www.spirala.cz.

Jiří X. Doležal (*1965) je absolvent FF UK (1988), katedry psychologie, autor 6 knih o psychedelii a od r. 1991 do současnosti reportér společenského týdeníku Reflex.

Hlubinné meditace
s Petrem Chobotem

Pozvánka na kurz Petra Chobota v roce 1996.

Poselství křesťanské prorokyně Vassuly Rydenové v Praze

OPRAVDOVÝ ŽIVOT V BOHU

Lukáš Štursa a Lukáš Brzobohatý

Dnešní doba je jako stvořená pro působení novodobých proroků, kteří napadají šířící se ateismus, sekularismus a všeobecnou relativizaci hodnot. Jedna taková prorokyně, kterou legitimní zástupci křesťanských církví neuznávají - Vassula Rydenová, naši dobu nazývá věkem odpadnutí od víry. Můžeme pouze konstatovat, že - co se týká křesťanských církví - to pro Evropu v podstatě platí.

Vassula se svým příznivcům v České republice představila v neděli 30. září v Průmyslovém paláci na pražském Výstavišti. O konání této akce informovaly letáky. Na nich blíže nespecifikované *modlitební skupinky Opravdového života v Bohu* zvaly veřejnost na akci, charakterizovanou jako poselství smíření, lásky a pokoje.

Vassulino poselství v Praze

Setkání s Vassulou se zúčastnilo asi osm set lidí. V hledišti bylo 40 řad plně obsazených židli a desítky návštěvníků musely po celou dobu stát. Převažovala starší generace. Domníváme se, že většina z přítomných byla více či méně zasvěcena četbou některého ze svazků knih „Opravdový život v Bohu“ nebo členstvím v nějaké modlitební skupince. Tyto skupinky, inspirované Vassuliným poselstvím, jsou zakládány po

celém světě. Několik jich také existuje v naší republice (Praha, Brno, Ostrava, České Budějovice).

Organizátoři v jednom z křídel budovy zřídili malé pódium, které ozdobili květinami a soškami panny Marie. Paní Rydenovou doprovázelo několik katolických kněží. Setkání začalo společnou modlitbou růžence. I z toho lze soudit, že se jedná o převážně katolickou aktivitu. Po modlitbě vystoupil francouzsky mluvící kněz a představil Vassulu několika údaji o jejím životě. Potom k mikrofonu přistoupila sama prorokyně.

Vassula Rydenová je sedmačtyřicetiletá žena, příjemného zevnějšku a klidného, přímého a jistého hlasu. V hodinovém projevu představila hlavní myšlenky svého poselství, popisovala svůj život před obrácením, první okamžiky svého obrácení a následný život v Kristu, který vyústil v sepsání Poselství a podnítl její misijní úsilí. Její projev byl charakteristický klidnou a nenásilnou výzvou po obrácení k Bohu a sjednocení křesťanstva, nebyly zde žádné extatické výjevy, žádné chrastění pekelnými řetězy, pouze výzva k návratu k Bohu a intenzivnímu životu v něm.

Lidé její slova poslouchali velice soustředěně, někteří během vystoupení klečeli. Závěrem pronesla Vassula modlitbu, k níž se přítomní v tichosti připojili. Potom se zpívalo ještě několik písní (Veni creator, chorál Svatý Václave

aj.). Setkání bylo ukončeno závěrečným požehnáním jednoho z kněží a výzvou organizátorů o finanční podporu k pokrytí nákladů.

Vassula Rydenová tvrdí, že je v přímém osobním spojení s Kristem, Marií, anděly a svatými. Sám Kristus ji diktuje poselství Opravdového života v Bohu, které vychází ve více než 40 jazycích, u nás již vyšlo 9 svazků tohoto poselství v nakladatelství Matice cyrilometodějské.

Ježíš Kristus v poselství Vassuly Ryden:

- „Já, Ježíš Kristus, jsem ti diktoval svůj smrtelný zápas. Nes Můj kříž, Vassulo, nes jej pro Mne.“ (str. 37)
- „Ó Vassulo, Vassulo, jsem Jeden, Já, Bůh, jsem Jeden. Mé děti byly stvořeny mou rukou. Proč jsou rozptýleny? Chci jednotu.“ (str. 111)
- „Vassulo, nekonečně tě miluji. Dám ti pocítit Svou lásku tím, že tě nechám dotknout se Mého srdce.“ (str. 111)

Boží diktát oficiálně neuznán

Vassula se narodila 18. ledna 1942 v Egyptě v pravoslavné rodině. Její rodiče pocházeli z Řecka. Podle jejích slov se jí roku 1985, kdy žila v Bangladéši se svým švédským manželem a dvěma syny, neočekávaně zjevil Bůh. Nejprve se jí ukázal její strážný anděl, očistil ji a přivedl k Bohu. Od té doby se její poselství, zapisovaná majestátným rukopisem, který je odlišný od jejího vlastního, rozšiřují po celém světě. Právě odlišnost rukopisu „Božího“ od Vassulina je zdůrazňována jako jeden z důkazů pravdivosti jejího poselství. Tato diference je údajně potvrzena také grafologickým rozbohem.

Od roku 1988 navštívila se svým poselstvím více než 50 zemí. Na veřejných vystoupeních vypráví svůj osobní příběh o setkání s Bohem, jenž jí diktuje poselství, která sám pojmenoval „Opravdový život v Bohu“. Hovoří se i o zázracích provázejících její misijní putování, např. o uzdravení.

Charakter poselství je obecně křesťanský se značně ekumenickým zaměřením. Přesto se zdá, že poselství je namířeno téměř výhradně do řad římskokatolické církve a že zde také nachází největší odezvu. Nám jediný známý oficiální dokument Svaté kongregace pro nauku víry z roku 1996 ovšem paní Vassule není příliš nakloněn. Dopouští se prý matení jmen a specifických funkcí osob Božích. Dokument také nesouhlasí s jejím příliš širokým pojetím ekumenismu ani nepovažuje její spisy a řeči za nadpřirozené. Kongregace pro nauku víry paní Vas-

K výzdobě při Vassuliných vystoupeních patří i sošky a Ježíšův domnělý portrét. Tak to bylo i na Výstavišti v Praze. Foto: archiv.

Elegantní, kultivovaná a přesvědčivá - Vassula Ryden v Praze. Foto: archiv.

sule dále vyčítá, že je stále pravoslavnou křesťankou, ačkoliv se podílí na svátostech římské církve. Z tohoto dokumentu čerpá i poslední vyjádření českých biskupů, které bylo uveřejněno v Katolickém týdeníku ze 14. října 2001.

Jeden ze spodních proudů života církve

Není jistě nic divného na tom, když si zájemci přijdou do Holešovic vyslechnout svědectví a poselství zbožné křesťanky. Zvláštní by se ovšem mohlo zdát, že tato akce nemá oficiální schválení tak, jak bývá v římskokatolické církvi zvykem. Navzdory negativnímu vyjádření Svaté kongregace se setkání účastnili i katoličtí kněží a také laici, kteří jsou jistě aktivními a pravověrnými oporami svých farností.

Vassulu Rydenovou tak můžeme zařadit mezi neoficiální kultury římskokatolické církve, které v průběhu dějin vznikaly kolem významných osobností (vizionářů, proroků, charismatických kazatelů, léčitelů a dalších lidí, disponujících zvláštními schopnostmi) či na významných místech (hroby svatých, místa zjevení, uzdravení, nadpřirozených jevů apod.). Četnost takových kultů se zdá být tím větší, čím více je doba jejich vzniku současníky považována za úpadkovou. Některé projevy této lidové zbožnosti byly církví potlačovány, některé tolerovány, některé po čase uznány a oficiálně potvrzeny.

Jaké bude z tohoto hlediska postavení hnutí Opravdového života v Bohu kolem Vassuly Rydenové, ukáže až čas. Ale i kdyby byla sama Vassula oficiálními představiteli zatracena, hnutí, které uvedla do pohybu, má potenciál šířit se i bez její osobní přítomnosti. Jedním z důvodů je jistě to, že Vassulino vnímání současnosti jako „času odpadnutí od víry“ není zdaleka ojedinělé.

Lukáš Štursa (*1979) a Lukáš Brzobohatý (*1979) jsou studenty IV. ročníku Husitské teologické fakulty UK oborů husitská teologie, religionistika a psychosociální vědy, a dobrovolnými pracovníky PONS (Poradny o náboženských sektách) při HTF UK.

Data a fakta o současné islámské komunitě u nás

ČEŠTÍ MUSLIMOVÉ

Zdeněk Vojtíšek

Muslimové u nás tvoří asi desetitisícovou náboženskou menšinu. Ačkoliv zdaleka ne všichni z nich žijí společným duchovním životem, jedná se o aktivní náboženskou komunitu.

Muslimské náboženské obce i muslimské organizace u nás zastřešuje Ústředí muslimských náboženských obcí (*Al-Ittihad Al-Islami*). Tato organizace byla obnovena roku 1991 a působí bez státní registrace, neboť zatím nesplňuje podmínky k registraci jako náboženské společnosti. Předsedou Ústředí je emeritní gymnaziální profesor Mohammad Ali Šilhavý z Třebíče. Ústředí vydává časopis Hlas muslimských náboženských obcí.

Z důvodu, že nemohou mít právní subjektivitu, jednotlivé náboženské obce nepracují, a proto byly založeny *Islámská nadace v Praze* (1992) a *Islámská nadace v Brně*. V poslední době na ně byly převedeny i některé kompetence Ústředí. Tyto dvě nadace spravují mešity a islámská centra ve dvou uvedených městech, kde jsou největší komunity muslimů u nás. V Praze-Krči fungovala provizorní modlitebna od roku 1992, stálé islámské centrum bylo otevřeno r. 1999 na Černém Mostě - v Blatské ulici 1275 v Praze 9. V Brně byl provoz mešity zahájen r. 1998 na Vídeňské ulici 38.

V mešitách je k dostání časopis pro muslimské ženy *Al-Manára*.

V Praze je ještě jedna menší modlitebna převážně pro turecké muslimy. Zřídilo ji *Islámské kulturní středisko pro ČR*. V roce 1995 obdržely severočeské Teplice nabídku na výstavbu mešity, která měla být určena hlavně lázeňským hostům. Kvůli odporu některých občanů a některých místních církví byla tato nabídka r. 1996 odmítnuta.

Po celé České republice působí *Všeobecný svaz muslimských studentů*, který sdružuje především zahraniční studenty. V roce 2001 vznikla iniciativou několika českých muslimů *Muslimská unie*. Ostatní muslimské organizace (např. *Liga českých muslimů*, *Islámský svaz ad.*) nevykazují v posledních letech činnost.

Informace o muslimech u nás jsou k dispozici na internetových adresách www.islamcz.cz; www.muslim.cz; www.musliminform.cz; www.islamkultur.cz.

Poznámka

Za ověření údajů v článku děkuji dr. Sánkovi.

Modlitba v mužské části pražské mešity při páteční bohoslužbě.

Foto: Vojtěch Vlček.

Prvním křesťanským státem byla Arménie

NÁVRAT K JISTOTÁM

Adam Fišer

Pouhý rok po velkém jubileu roku 2000, které coby poněkud nejisté výročí narození Ježíše Krista slavila hlavně římskokatolická církev a kterému se díky třem magickým nulám dostalo velké publicity, si křesťanský svět připomíná další významnou událost, již se ovšem věnuje podstatně méně pozornosti. V zakavkazské Arménii, bývalé sovětské republice, však každé malé dítě ví, že právě letos uplynulo 1700 let od roku 301 n.l., který měl pro dějiny této země zásadní význam.

Původ křesťanství v Arménii se podle tradice klade do souvislosti s misíí apoštolů Tadeáše a Bartoloměje. Podobně jako v římské říši, tak i zde byla tato nová víra zprvu pronásledována. Mezi její velké nepřátele patřil i arménský král Trdat (Tiridates) III. (287-330), který dal do podzemní kobky uvrhnout vzdělaného křesťanského misionáře Grigora, jež byl navíc synem vraha králova otce.

Stala se však ještě horší věc. Trdatovi padla do oka Hrispimé, patřící ke skupině křesťanských panen zasvěcených Bohu. Poté, co tato zbožná dívka krále odmítla, dal uražený Trdat celou skupinu popravít. Za to jej stihnul boží trest v podobě duševní choroby a šílený král se začal chovat jako divoké zvíře. Králova sestra ve snaze pomoci svému bratrovi se přimluvila za pro-

puštění Grigora, který byl nadán boží mocí a který ani po dvanácti letech žaláře neztratil svoji víru. Bůh vyslyšel jeho modlitbu za krále a uzdravený Trdat nejenže ho nedal znovu uvěznit, ale nechal se od něj i se svým dvorem pokřtít a pověřil ho misijní činností ve svém království.

To se stalo roku 301 n.l. O rok později přijal Grigor v Caesareji biskupské svěcení, a tak se podle zásady „ubi episcopus ibi ecclesia“¹ zrodila arménská církev (arm. *hajkakan jegecheci*). Grigorovi ve snu Kristus ukázal místo pro vybudování mateřského chrámu v tehdejší hlavní městě Vagaršapat později přejmenovaném na Ečmiadzin (= místo Pánova sestoupení).^{2,3}

Tak to alespoň líčí tradice a legenda. Dnes lze říci, že pro změnu postoje Trdata III. vůči křesťanům hovořily i politické

důvody. Král patrně doufal, že bude moci lépe čelit římsko-perskému spojení.³ Bylo to vůbec poprvé, co se křesťanství stalo někde státním náboženstvím - na území dnešní Gruzie k tomu došlo r. 337, rovněž díky misii Sv. Grigora (Řehoře) zvaného Osvětlitel, Iluminátor, a v římské říši až r. 380, křesťanství zde však bylo zlegalizováno už r. 313 ediktem milánským. Arméni (arm. *Haj* nebo *Hajk*) jsou na toto své prvenství náležitě hrdí a arménská apoštolská církev (AAC, jde o církev s apoštolskou posloupností) je jedním z jejich národních symbolů.

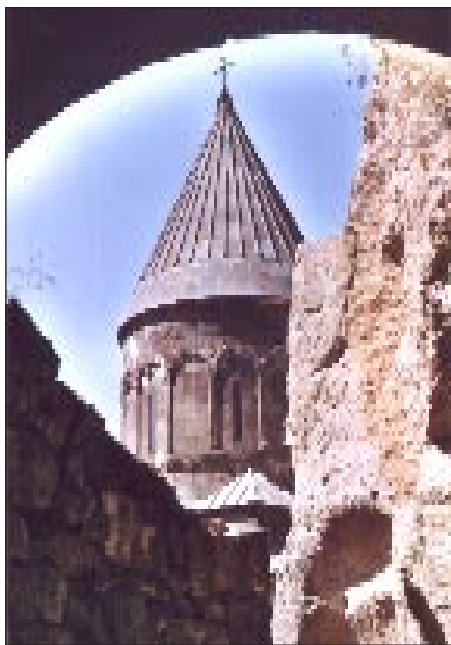
Následnou evangelizaci Arménie usnadnilo vytvoření arménského písma r. 406 sv. Mesropem Maštozem, který také přeložil bibli z řečtiny do arménštiny. Jeho překlad se dodnes používá a jím vytvořená abeceda je dalším arménským národním symbolem. Samostatnost a izolace AAC se prohloubila poté, co r. 508 odmítla chalkedonský koncil^{4,6} a distancovala se od dalších ekumenických koncilů. Patří do rodiny tzv. východních církví blízkých pravoslavi, ale přesto zůstává dodnes poměrně svébytnou. Pokusy o její sjednocení s římskou církví byly činěny od 12. st. zejména v době křižáckých výprav. Jejich výsledkem je nepočtená arménská katolická církev s tradičním arménským obřadem. K ní patří dva významné kláštery řádu mchitharistů v Benátkách a ve Vídni. V 19. st. se rovněž pod vlivem americké misie zformovali arménští protestanté. Tyto tři celky lze chápat jako součást jedné arménské církve v širším slova smyslu. Mimo to existuje mnoho dalších malých arménských evangelikálních skupin (hlavně v USA).

Nejvyšší hlavou AAC je katolikos všech Arménů sídlící v Ečmiadzinu, arménském Vatikánu, v dnešní Republice Arménii (RA). Jde tedy o církev autokefální. Níže postavený je kilikijský katolikos se sídlem v libanonském Bejrútu, dále patriarchové jeruzalémský a konstantinopolský. Kněží se mohou ženit, postupu v církevní hierarchii ale mohou dosáhnout pouze ti, co žijí v celibátu. Laikové se prostřednictvím farních a diecézních rad významně podílejí na řízení církve. K jejím velkým zvláštnostem patří praktikování zvířecích obětí.

AAC sehrála poměrně významnou roli v dramatických dějinách Arménie po 4. st., kdy museli Arméni odolávat politickému, náboženskému a ozbrojenému tlaku Peršanů, Arabů a Turků. Neustálé válčení a cizí nadvláda se staly fakticky náplní arménských dějin. Ovšem *hajkakan jegecheci* v čele s katolikosem všech Arménů tu

K arménským kostelům neodmyslitelně patří zvyk zapalování svíček. Záběr je z mateřského chrámu v Ečmiadzinu. Foto na této stránce: Adam Fišer.

Známým poutním místem v Arménii je klášter Geghard, zčásti vytesaný do skály. Údajně se tu nachází hrot kopí, kterým byl proboden Kristus.

byla i v dobách nejtěžších, kdy selhaly zbraně i politici, a poskytovala národu oporu duchovní, kulturní a někdy i politickou.

Hovoříme-li o historické Arménii (arm. *Hajastan*), nesmíme se nechat zmást pohledem na dnešní politickou mapu světa, na níž najdeme malou postsovětskou republiku o rozloze necelých 30 tis. km², mající asi 3 miliony obyvatel. Až do prvních let 20. století se totiž Arménii rozumělo území zhruba jedenáctkrát větší, zasahující dnešní RA, Írán, Gruzii, Ázerbajdžán a zejména východní Turecko, ačkoli toto označení mělo spíše význam geografický a nikoli politický. Arméni tu vždy byli hlavními, i když ne jedinými obyvateli.

Nespočet válek a tragédií přinutil značné množství Arménů opustit svoji vlast. Ti po celém světě vytvořili početnou diasporu zastoupenou nejvíc v USA (1 milion), Rusku (500 tis.), Gruzii (500 tis.), Francii (450 tis.) dále pak na Blízkém Východě a v Jižní Americe.⁵ Mezi nejznámější Armény patří zpěvák Aznavour, spisovatel Saroyan, skladatel Chačaturjan, konstruktér letadel MiG Mikojan, šachisté Kasparov a Movsesjan (hrající za ČR). Přes asimilační tendence si Arméni všude zachovali národní svěbytnost a prosluli jako přičinliví lidé.

Na přelomu 19. a 20. st. bylo území Arménie součástí Persie, Ruska a Turecka. Tam se v této době stejně jako v Evropě formovala nová podoba státního a národnostního uspořádání. Mezi Turky se o slovo hlásili nacionalisté a reformátoři, na

straně arménské pak šlo o radikální národně osvobozené hnutí. Situaci vyostřila první světová válka, kdy Turecko a Rusko stály na opačných stranách fronty a arménské naděje na samostatnost začaly být spojovány s vítězstvím Ruska. Existenci nepohodlné menšiny začala řešit turecká vláda r. 1915 popravami příslušníků arménské inteligence a organizováním masových deportací Arménů do syrských a mezopotámských pustin. Ti při nich byli vystaveni do té doby nevídaným krutostem a jen malá část deportovaných přežila. Odhady hovoří o 1,5 milionu mrtvých.

Arménská genocida dodnes zůstává nezhojenou ranou - spolu se ztrátami na životech a kulturním bohatství přišli Arméni o značnou část své vlasti, neboť podle pozdějších dohod připadlo území západní Arménie i s biblickou horou Ararat (pro Armény posvátný národní symbol) Turecku. Tyto a další ztráty zadělaly Arménům na pocit ukřivdění, méněcennosti a nacionalismu, na nedávný válečný konflikt v Náhorním Karabachu a napjaté vztahy s Ázerbajdžánem a Tureckem a především na touhu po celosvětovém uznání genocidy.

Současná RA se pozvolna vzpamatovává z dalších ran, které osud Arménům uštědřil - zemětřesení, rozpad SSSR, válka, hospodářská krize a izolace. Ze sousedních států navázala perspektivní vztahy pouze s islámským Íránem, kde žije početná arménská menšina. V RA je Íránců-muslimů jen pár stovek především v hlavním městě Jerevanu. Správce tamního islámského centra je ovšem arménský křesťan. Nevidí v tom problém, vždyť sám ajatoláh Chomejní prý prohlásil, že se „nikdo nesmí dotknout Arménů“.

Typickými křesťanskými památkami v Arménii jsou kostely, kláštery a tisíce *čačkari* - kamenných desek s vytesaným křížem a dalšími ornamenty. I po sedmdesátiletých prosazování ateismu je otázka „Jste věřící?“ v Arménii skoro zbytečná. Drtivá většina obyvatel jsou křesťané hlásící k AAC. V Jerevanu najdeme ale početné zastoupení dalších i méně tradičních křesťanských skupin - přítomni jsou charismatici, adventisté, mormoni, mezinárodní církev Kristova, svědkové Jehovovi a jiní.

Poměrně výmluvnou skutečností je to, že obrovskou sochu Lenina na jerevanském Náměstí Republiky (dříve Lenina) nahradil stejně obrovský kříž, který se díky svému osvětlení stal atrakcí nočního Jerevanu. Víra však pro Armény v drtivé většině neznalé katechismu neznamena žádnou velkou

zbožnost. Spíše jde o jakousi národní tradici, jež jim velí občas zajít do kostela a zapálit tam svíčku, dát pokřtít své dítě, mít církevní svatbu apod. Národní církev, abeceda, diaspora, genocida a ztracená vlast, to vše vytváří v Arménech velmi specifický životní pocit blízký židovství.

Letošní velkolepé oslavy⁶ 1700 let od přijetí křesťanství v RA i v diaspoře mají prohloubit vztah Arménů ke své církvi a národní hrdost. Tu lze těžko získat v současné neutěšené hospodářské a politické situaci RA, která vede její obyvatele k masové emigraci. Dá se však čerpat ze slavných epoch minulosti, např. právě z roku 301. Letos do RA proudili arménští poutníci z celého světa, na pozvání katolíkose Garegina II. sem také přijela celá řada vysokých představitelů různých církví ze zahraničí včetně papeže Jana Pavla II. Nedílnou součástí oslav se stalo vzpomínání genocidy. Oba katolické vykonali mimořádnou svatou pouť do Sýrie, kde navštívili Dajraz Zor, jedno z dějišť tragédie roku 1915, aby uctili památku zavražděných.

Arménští církevní představitelé se shodují na velké důležitosti jubilea. Petros Miryatyan, arcibiskup arménské katolické církve v syrském Alepu, říká: „Tisíc sedm set let, to je pro nás velmi důležitý svátek. Je to návrat k našim duchovním jistotám a prožitku sebeuvědomění naší víry, neboť Řehoř Osvětlitel byl duchovním otcem celého arménského národa. Je to pro nás příležitost přihlásit se k obnovení víry, zamyslet se nad tím, čím jsme byli, jakými historickými proměnami jsme prošli, proč dneska jsme a jaká bude naše budoucnost.“⁷

Čačkari, křížové kamenné, jsou typickou arménskou památkou. Kromě nezbytného kříže na nich najdeme pohanské a židovské ornamenty.

Poznámky

- 1 Kde je biskup, tam je církev.
- 2 Katolický týdeník 29/2001
- 3 www.armenianhighland.com/christendom/
- 4 AAC setrvala v učení o jedné přirozenosti Ježíše Krista (monofyzitismu).
- 5 Šaginjan Vagaršak: Dějiny Arménie (Karolinum 2001), str. 198; údaje jsou z roku 1990
- 6 www.1700.am, www.etchmiadzin.com
- 7 Hajkakan jegečeci, dokument České televize uvedený 17. 6. 2001 na ČT2

Adam Fišer (*1978) je studentem oboru učitelství Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy.

Velmi stručný úvod do náboženství, které vyznává jedna pětina současného lidstva

ISLÁM JE PODŘÍZENÍ BOHU

Tomáš Novotný

Někdy se stane, že jedna zdánlivě malá událost změní celý běh našeho života. Jindy může zasáhnout i vývoj celého národa. A jsou momenty, které ovlivní celé lidstvo.

Když se kdysi na konci 6. století pětadvacetiletý Abul Kassim ženil s bohatou, o patnáct let starší vdovou Chadidžou, asi málokoho napadlo, že by to mohlo být důležité pro někoho jiného než pro samotné snoubence a jejich rodiny. Domnívám se však, že to byla právě tato událost, která odstartovala řetěz následků, jež jsou závažné pro celé lidstvo až dodnes. Kdyby totiž chudý sirotek Abul Kassim nespojil svůj život s Chadidžou, asi by po celý svůj život pohaněl karavany velbloudů nebo se věnoval obchodu a nikdy by se z něj nestal slavný *Muhammad* (Chválený). Rozhodně by neměl tolik času na své náboženské meditace a už by asi vůbec nenašel příležitost utíkat se do ústraní jeskyně v pohoří Hira.

Bylo to totiž právě tam, kde se mu začal zjevovat archanděl Gabriel (arabsky *Džibríl*). Ten mu postupně diktoval náboženské básně, jež byly později sebrány a vytvořily

základní náboženskou knihu islámu, *Korán*. A i při této záležitosti sehrála základní roli právě Chadidža.

Když se začal Muhammadovi zjevovat Gabriel, nebyl to pro něho příliš příjemná zkušenost. Vyprávěl, že cítil, jak ho Gabriel škrtí, až myslel, že zemře. Byl to pro něho velice nepříjemný zážitek a sám domníval, že je buď nemocný, nebo posedlý zlým džinem. Když se však se svým problémem svěřil manželce Chadidže, přesvědčila ho, že se jistě jedná o Boží zjevení a on sám je tím pádem Božím vyvoleným mužem a prorokem.

I Muhammad tak postupně nabyt přesvědčení, že to je právě on, kdo má završit dlouhou řadu Božích poslů a stát se tak „pečetí proroků“, po níž již žádný Boží posel nemůže přijít. Za předchůdce svého zjevení pak prohlásil i mnohé biblické postavy a svou zvěst uváděl jako pokračování

(a završení) dvou předcházejících monoteistických systémů - judaismu a křesťanství. Proto také svým způsobem přijímá i jejich písmo. Ať je to na jedné straně Starý zákon, o němž mluví většinou jako o *Tauře* (Tóře), nebo na druhé straně Nový zákon, jenž je nazýván *Indžíl* (evangelium). Židy a křesťany pak díky tomu nazývá *Ahl Ul-Kitábi* (lid Knihy) a dodnes se tato dvě náboženství těší jisté toleranci ze strany islámských vlád. Svě vlastní konečné náboženství pak nazývá islám - podřízením. Myslí se tím absolutní podřízením jedinému

a výlučnému Bohu, nazývanému prostě *Al-láh* (arabsky *Bůh*).

Muhammad tak vystoupil proti polyteistickému náboženství arabských kmenů. Na druhou stranu ale do svého systému zahrnul i řadu prvků tohoto náboženství včetně staré pohanské svatyně *Ka'by*. Ta se dokonce stala ústředním místem islámského náboženství. K této starobylé krychlovité stavbě se zadržným černým meteoritem (v městě Mekka v dnešní Saudské Arabii), přijíždějí každoročně miliony poutníků podobně, jako k tomuto místu putovaly zástupy již dávno před Muhammadem. Smysl této svatyně je však přeznačen příběhem o Abrahamovi a jeho synovi Izmaelovi, jenž je považován za praotce Arabů.

Ostatně celé učení bylo od počátku nejen náboženstvím, ale i ideologií sloužící ke sjednocení arabských kmenů. Proto nelze v islámu nikdy definitivně oddělit čistě náboženskou stránku od aplikací praktických až politických. K základním naukám islámu patří, že podřízením Allahovi musí pronikat celý život člověka včetně rozhodování státních orgánů a politiků. Soubor islámských zákonů, tzv. *šarí'a* (stezka), je pak prosazována jako závazné pravidlo pro všechny, kdo v dané oblasti žijí, nehledě na jejich osobní přesvědčení nebo přání.

Svět je totiž v islámském pojetí zcela jednoznačně rozdělen na dvě oblasti. Jedna se nazývá *Dar ul-Islam* (příbytek islámu) a označuje země, kde je šarí'a již uplatňována. Druhou oblastí je *Dar ul-Harb* (příbytek války), tedy zbytek země, kde je teprve potřeba islám prosadit. O to usiluje islám jako silně misijní náboženství s nesmírným nasazením. Tomuto úsilí ve jménu islámu se říká *džihád* (arabsky usilování). Překlad tohoto výrazu termínem svatá válka však není úplně přesný. Někdy může jít skutečně o pouhé „usilování“ a islám může být propagován velice mírumilovnými prostředky. Vždy však jde o to uchránit islám a jeho „příbytek“ od špatných vlivů. Vždyť podle

Při modlitbě.

Foto: Vojtěch Vlk.

Koránu „svádění od víry je horší než zabíjení“ (2:191).

V mnohých islámských fundamentalistických skupinách je pak v dnešní době tento „špatný vliv“ jednoznačně ztotožňován se západním způsobem života. V tom se dá islámsky myslícímu člověku i do jisté míry rozumět. Zvláště, když si uvědomíme, že tento člověk vidí na jedné straně zcela nesporné kvality života islámských zemí (např. v oblasti morálky) a na druhé straně společnost posedlou konzumem a podřizující veškeré hodnoty finančnímu zisku a úspěchu i za cenu obětování morálky a víry. Není proto výstižné, když je současná napjatá situace prezentována jako boj kladného křesťanského světa proti zlému islámu. Vždyť v jistém ohledu jsou islámské země „křesťanštější“ než tzv. západní kultura.

Stejně vášnivě jako hájí opravdový muslim svůj *Dar ul-Islam*, hájí i čistotu a jedinečnost svého Boha. Dokonce se zdá, jakoby tzv. *širk*, tedy přidružování k Bohu, byl vůbec nejhorší hřích, jakého se může člověk dopustit. Jedná se také o jediný hřích, který nemůže být člověku odpuštěn. Typický je i příběh, zachovaný v islámské

tradici a vyprávějící o tom, jak byl jednou Muhammad dotázán, zda vrah a cizoložník, jenž však vyznává jediného Boha, přijde do ráje. Odpověď proroka byla, že pokud skutečně vyznává pouze jediného Boha, tak ano. Na druhé straně kdokoli, kdo se dopustí *širku* tím, že k Bohu přidruží úctu ke komukoli jinému, musí očekávat pekelný oheň.

Jedinečnost Boží se tak stává alfou a omegou islámské víry. Proto je také vyjádřena v základním vyznání, v tzv. *šahádě*. Ta zní: Není boha, kromě Alláha a Muhammad je jeho poslem (*Lá iláha illá lláh, waMuhammad rasul lláh*). Prostým přihlášením se k této větě se stává člověk muslimem. Toto vyznání je také považováno za první z tzv. pěti sloupů, na nichž islám stojí.

Pokud je vůbec účelné dnes hovořit o nějakém světovém střetu, jistě to není střet mezi civilizací křesťanství a civilizací islámu. Spíše mezi modernizací se vším, co k ní patří, a tradicí. Foto: Vojtěch Vlk.

Pro úplnost uvedme, že druhým sloupem islámu je modlitba (arabsky *salát*). Ta se provádí pětikrát denně v určenou dobu a předepsaným arabským textem. Tedy i ne-arabští muslimové (tvořící dnes v islámském světě absolutní většinu) se modlí jazykem Muhammadovým.

Za třetí sloup islámu se považuje půst (*saum*), tedy povinnost vyvarovat se jakéhokoli jídla, pití a dalších potěšení po celý den, od východu až do západu slunce po všechny dny měsíce ramadánu.

Čtvrtým sloupem je povinná dobročinnost, tedy podporování nemajetných z vlastních prostředků. Nazývá se *zakát* (almužna) a je tradičně formulována jako odevzdání 2,5% z příjmu. Posledním sloupem je náboženská povinnost vykonat pouť na posvátná místa islámu v Mekce - městě, kde Muhammad žil a založil toto náboženství. Nazývá se *hadž* (arabsky pouť) a ten, kdo řádně vykoná veškeré úkony s ní spojené, dostává čestný titul *hadži*, jímž se pak může pyšnit před svým jménem.

Avšak není to jen těchto pět základních sloupů, co každý den určuje jednání více než miliardy Muhammadových následovníků. Celý život muslima je protkáno jeho vírou v absolutní nárok jediného Boha, tak jak je formulován ve stovkách pokynů zachovaných v Koránu i v islámské tradici. A tak dnes už zůstává jen v oblasti spekulace, jak by vypadal život těchto lidí a jak by mohl vypadat dnešní svět, kdyby nedošlo k jedné svatbě před čtrnácti sty lety. ■

Islám je nejmladší světové mono-teistické náboženství. Odhaduje se, že toto náboženství v současné době vyznává asi 1,2 miliardy lidí, tedy asi pětina lidstva. Je po křesťanství druhým nejrozšířenějším náboženstvím světa. Muslimové tvoří většinu v 36 zemích v pásu od západní a severní Afriky před Blízký východ, Střední Asii až po Bangaladéš, Indonésii a Filipíny. Arabové tvoří dnes asi 25% z cel-

kového počtu muslimů. Největší muslimskou zemí světa je Indonésie, muslimy je více než polovina obyvatel Afriky. V Evropě má největší muslimskou komunitu Francie (4-5 milionů), v Německu jsou dva miliony a ve Velké Británii 1,7 milionu muslimů. Ve Spojených státech se počet muslimů odhaduje na 3-4 miliony.

Tato celosvětová komunita ale není - podobně jako třeba komunita křesťanů - naprosto jednotná. Základní rozdělení na sunnitskou většinu (dnes asi 90%) a šíitskou menšinu pochází již z raného islámu. Šiitové tvoří většinu pouze v Íránu a Bahrajnu; v Íráku je počet sunnitů a šiitů přibližně vyrovnaný. - „Kontrastně působí ... dva velké muslimské státy odlišných etnik a odlišného pojetí islámu: sunnitské, sekulární, modernistické a prozápadní Turecko a šiitský, islámsky radikální a protiamerický Írán. Pomyslná umma* zahrnuje pohádkově bohaté ropné monarchie (při Perském zálivu a Brunej) i hladovějící země při jižním okraji Sahary, hospodářsky dynamickou Malajsií s Indonésií i nekonečnou vnitřní válkou rozervané Somálsko a Afghánistán.“¹ - Stejně i způsob osobní zbožnosti se u jednotlivých muslimů značně liší „od fundamentalistů a tradicionalistů k reformně, nebo silně sekulárně smýšlejícím muslimům a nakonec i k muslimům 'matrikovým' ...“²

Zdeněk Vojtišek. Foto: Vojtěch Vlk.

* umma - obec muslimů

1 Kropáček, L., *Islámský fundamentalismus*, Vyšehrad, Praha 1996, str. 109

2 tamtéž, str. 111

Doc. ThDr. **Tomáš Novotný** (*1952) je docentem na katedře filozofie Filozofické fakulty Ostravské univerzity a na katedře religionistiky Evangelické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze

Vágní islámský pojem ve službách ideologií

DŽIHÁD NENÍ „SVATÁ VÁLKA“

Miloš Mendel

V souvislosti s tragickými událostmi 11. září v USA se všeobecně přiostrila mezinárodněpolitická situace. Ukázalo se mj., že stopy pachatelů vedou k subverzivní struktuře s arabským názvem *al-Ká'ida* (Základna) a saúdskoarabskému občanu Usámovi ibn Ládínovi, jenž je pravděpodobný sponzor a organizátor této struktury. Události jsou z obou stran současného konfliktu provázeny masivní ideologickou kampaní, jež k dosažení patřičného mobilizačního účinku neváhá nasazovat ty pojmy z vlastních kulturních (náboženských) tradic, jež mohou navozovat různé asociace, a tak nejspolehlivěji zasáhnout emoce těch společenských vrstev, na něž jsou ty které výzvy směřovány.

Na „muslimské straně“ jsme svědky pokusu využít jednorázové teroristické akce a vojenské reakce USA k vyvolání masové odezvy ve veřejnosti jednotlivých islámských států a destabilizovat vnitropolitické poměry v těch zemích, jež jsou nahlíženy jako „proamerické“, „prozápadni“, a tedy amorální, neislámské.

Mezi zmíněnými termíny jednoznačně kraluje *džihád*, termín, jehož využívání radikálními islámskými skupinami je zcela systematické a jenž na Západě nahání hrůzu mnohému člověku, který nekriticky sleduje svět jen skrze senzacechtivé sdělovací prostředky. Na jedné straně s *džihádem* - zcela v rozporu s normami islámského práva (arabsky *šarí'a*) - svévolně nakládají nezpůsobilí političtí aktivisté, kteří tak ve jménu „správného“ islámu znevažují zásady a odkaz klasického i moderního konformního proudu islámského náboženství. Na druhé straně s tímto pojmem jako s magickým zaklínadlem manipulují západní (také čeští) novináři, kteří často o islámu neví zhola nic. *Džihád* je totiž mnohem složitější termín, než aby ho bylo možno vulgárně interpretovat a zneužívat jako účelovou výzvu k všeobecnému boji proti bezvěrečkému nepříteli. Na druhé straně by se však neměl ani zjednodušeně překládat jako „svatá válka“ a zneužívat při zkreslování reality v islámské civilizaci, jak se někdy děje v českých sdělovacích prostředcích.

Džihád je jedním z klíčových pojmů islámské věrouky a právní teorie, pilíř islámského pohledu na svět a místo islámu v něm. Termín má své historické aspekty

(vojenské úspěchy, politický a hospodářský rozkvět, obrana před evropským kolonialismem, rozsáhlá misijní činnost v moderní době), ale není jen formativním právním nástrojem politické praxe či dějinného procesu. Je možné, dokonce nezbytné ho vidět rovněž ve smyslu teologickém, resp. exegetickém - jako jedno ze základních nařízení a povinností (*fard, farída*), jejichž plnění je nezbytným předpokladem toho, aby člověk v životě nevybočil ze stavu *muslim* - tedy ten, který se beze zbytku odevzdává do vůle Boží. Předpokladem zachování sebe sama v tomto bohulibém stavu je modlit se předepsaným způsobem,

postit se ve stanovených časech, dávat almužnu potřebným, vykonat alespoň jednou v životě pouť do Mekky ke svatyni Ka'bě, konat dobro v souladu s islámským etickým kodexem a potírat zlo v sobě samém i zlo přicházející zvnějšku. To všechno, a ještě mnohem víc, v sobě skrývá pojem *džihád*.

Džihád ovšem předpokládá také aktivní šíření islámu, a to třeba i silou. Klasické islámské právo v tom nepřipouští pochybnosti. Přísná hanbalovská právní škola jej dokonce uvádí jako šestý pilíř víry a dává jej tak na úroveň s modlitbou či povinností půstu, zatímco umírněnější výklady spíše poukazují na to, že *džihád* je vlastně všechno, co posiluje individuální i kolektivní zbožnost. To může být i obranná válka proti bezbožným vetřelcům. Liberální či modernističtí učenci vyzdvihují některé prorocké tradice (*hadisy*), které pojmem *džihád* míní především bezchybné a vroucné plnění stanovených náboženských a etických povinností.

Podobně jako řada jiných pojmů islámské věrouky je tedy *džihád* pojem značně vágní. Proměnlivost jeho obsahu a interpretace podléhá řadě aktuálních podmínek. Proto je sice třeba *džihád* analyzovat a definovat jako kamének v mozaice islámské náboženské doktríny, ale vzápětí je vždy nutno dávat ho do souvislosti s konkrétním historickým či politickým kontextem.

Značná rozvolněnost obsahu termínu je založena už v samých počátcích islámu, kdy se dynamika vývoje první muslimské obce v průběhu dvaadvaceti let (610 - 632), kdy

Před mešitou. Většina současných muslimů „bojuje“ především *džihád* srdce - překonáváním pokušení a prohlubováním osobní zbožnosti. Foto: Vojtěch Vlč.

prorok Muhammad formuloval své reformní učení, odrazila v koránském textu nejednoznačnými soudy. V prvním mekkánském období se zmínky o džihádu jako „úsilí na stezce Boží“ soustředily výhradně na otázku vnitřní individuální zbožnosti a džihád ve smyslu násilného šíření zvěsti se tehdy dokonce zakazoval, jak se alespoň dnes interpretuje 94. a 95. verš 15. súry: „*Ohlas tedy to, co ti bylo přikázáno, a odvrát se od modloslužebníků, vždyť my stačíme ti proti posměváčkům.*“ Teprve po odchodu muslimů do Medíny roku 622, když se tam zrodila nová obec věřících, která nikterak neskrývala výrazné politické ambice, se džihád ve smyslu násilného šíření víry stal jednou z klíčových povinností. Ale ani pak nebyl jeho výklad ve všech nařízeních jednoznačný. Tím spíše se různost výkladů projevila ve sbírkách tradic o Prorokově životě (součásti islámského práva), které nejenže ještě plastičtěji odrážely složitou společenskou situaci ve střední Arábii, ale navíc v sobě skrývaly příležitost k vytváření falzifikátů tak, aby určitá cíleně vykonstruovaná tradice vyhovovala politickým záměrům rodící se islámské říše, nebo naopak některé opoziční skupiny.

Pojetí džihádu se už ve druhém století islámského letopočtu stalo tak závažným právním a ideologickým problémem, že klasická islámská exegetika i právní věda musely postupně zaujmout zásadnější stanovisko: sjednotit výklady o džihádu a vymezit mu zcela jednoznačné místo v systému islámu, který se mezitím stal státní ideologií rozsáhlé říše mezi Pyrenejemi a povodím Indu. Potřeba džihádu jako konceptu pro ospravedlnění šíření víry mečem se po období rozsáhlé arabské expanze už někdy koncem 8. století vyčerpala. Islámská říše neměla v této době konkurenta, okolní svět byl ve vojenském a namnoze i kulturním smyslu slabší. Další limity spočívaly v neochotě muslimů zlézat svahy nehostinných hor a také v ekonomickém a kulturním rozkvětu říše, který s sebou přinášel stále menší ochotu společnosti bojovat a dával přednost výhodnému obchodu a prohlubování vnitřní prosperity. Do značné míry tehdy zapůsobil i faktor rozpadu dosud jednotného impéria na víceméně nezávislé provincie a státy, jejichž vládci zastávali stále pragmatičtější politické postoje, při jejichž uplatňování se ideové poučky „ryzího“ islámu leckdy mohly stávat přítěží.

Proto v období „zlatého věku“ chalífátu - tedy někdy v 9.- 11. století - se kdysi tak důležitý termín džihád stal zcela okrajovým

tématem teologických rozprav a jeho pojetí bylo výrazně pozměněno ve prospěch oné dobročinnosti, misie a individuální sebekultivace. Říše se teritoriálně stabilizovala a s tehdejší středověkou Evropou raději obchodovala, než válčila. Situace se změnila teprve po některých kvalitativních změnách v Evropě, souvisejících s tamějším stagnujícím hospodářským vývojem a charakterem

držby půdy. Nikoli obavy papežské kurie o osud Božího hrobu v Jeruzalémě, nýbrž tlak vytvořený nedostatkem dědičných lén pro druhorozené syny křesťanských feudálů byl hlavním důvodem, proč západní křesťanstvo zahájilo dvoustleté období konfrontace s islámským světem v podobě křížových výprav do Svaté země. Jakkoli tato významná kapitola evropských dějin byla pro dějiny islámu poměrně okrajovou epizodou, termínu džihád se dostalo nového, byť dočasného zhodnocení - tentokrát poprvé výrazněji ve smyslu obranné války. Další staletí znamenala opět úpadek diskusí o džihádu, který se stal pouze formální floskulí v některých obdobích osmanského (tureckého) soupeření s evropskými mocnostmi o vliv ve střední a východní části kontinentu.

Džihád se plnohodnotně zapojil do ideových koncepcí muslimů až v 18.-19. století - jednak v souvislosti s různými pokusy o reformu islámu v podobě různých bojových hnutí (wahhábovské hnutí na Arabském poloostrově, fulbské džihády na Saahaře), jednak jako součást konceptu obrany islámu proti koloniálnímu pronikání Evropy do islámského světa. Nakonec se ve století dvacátém džihádu ochotně chopili tvůrci do islámské rétoriky zahalených „akčních programů“, mezi nimiž nejznámější patřili k rozsáhlé organizaci Muslimských bratří. Ti chtěli především propojit některé z kontextu vytržené myšlenky islámských textů (korán, tradice) s ambicemi násilného svržení „prohnilých“ a bezbožných režimů, případně obrátit hněv „pravých“ muslimů proti západnímu imperialismu, sionismu, komunismu a všem d'áblům tohoto světa, jež tito radikálové činí odpovědnými za všechny neúspěchy, bídu, ponižování a vojenské porážky, jež musel fiktivní „svět islámu“ v soudobých dějinách prožít.

Vždy, když sledujeme dění v onom heterogenním prostoru, který jsme si zvykli

Omarova mešita v Jeruzalémě.

Foto: Vojtěch Vlk.

pro zjednodušení nazývat „islámským světem“, mějme na paměti, že soudobé islámské myšlení je poměrně spletitý a nepřehledný konglomerát názorů a postojů, je to ideové vyjádření trvalého a stejně spletitého společensko-politického konfliktu. Tento konflikt má zpravidla několik frontových linií a nesmiřitelných táborů, které se téměř vždy identifikují pomocí náboženských komunikačních znaků, jakými jsou většinou termíny a pojmy islámské politické teorie. Právě pro tuto skutečnost je třeba vyvarovat se zjednodušeného pohledu na islámské myšlení i na islámskou politiku jako na temný prostor, v němž se rodí nebezpečný fundamentalismus, který chce skoncovat s demokratickým Západem.

Pokud jde o sám termín džihád, je nesporné, že stále ještě nepřestal rezonovat v myslích muslimské civilizace a že protagonistům „rychlých řešení“ stále stojí za to osvědčené magické zaklínadlo používat (zneužívat) při pokusech o mobilizaci islámského veřejného mínění. Těmto „pravověrným“ přitom vůbec nevadí, že ozbrojenou formu džihádu nemá právo vyhlášovat ani světský vladař (Saddám Husajn v roce 1990 za války v Perském zálivu), ani jakkoli zbožný laický islámský aktivista, který chce ve jménu Alláha zbořit západní svět (multimilionář Usáma ibn Ládín). Tato výsada vždy patřila jen nejvyššímu náboženskému a zákonodárnému orgánu toho kterého státu - radě duchovních, jejíž doporučení (*fatwa*) zplnomocní světskou moc, aby džihád uskutečnila. A tak jsme i v těchto pohnutých dobách svědky hrubé manipulace náboženskými duchovními hodnotami v zájmu politických cílů. Avšak není třeba se tomu divit, ani být vážněji znepokojen. Nejde přece o nic nového v lidských dějinách. ■

Doc. PhDr. Miloš Mendel (*1952), vědecký pracovník Orientálního ústavu AV ČR, docent politologie na Masarykově univerzitě v Brně, externě přednáší na Ústavu religionistiky tamtéž, specialista na problematiku islámu.

Reflexe islámu v české rané novověké společnosti

STROM, KTERÝ ROSTE VZHŮRU NOHAMA

Tomáš Rataj

„I dobytá jest a ukázána mi tabule, na níž stál strom kořenem zhůru do povětří se pnoucí, ratolestmi pak v zemi strmicí; okolo kterýchž množství krtic rylo a jeden veliký krt vukol chodě jiné svolával a v práci tu zavodil. I povídali mi, že na ratolestech toho stromu pod zemí všelijaké libé ovoce roste, kteréhož prý ti tiší a pracovití živočiškové dobývají. 'I to jest,' dí Všežvěd, 'suma náboženství toho.' I porozumněl sem, že základ jeho na větru domnění jest; cíl a ovoce jeho, pýskati se v zemi a troštovat se neviditelnými, kdež nerostou, rozkošemi, a slepě hledati, nevěda čeho.“

Touto poněkud sofistickou metaforou charakterizoval islám Jan Amos Komenský v *Labyrintu světa a ráji srdce* (1623). Patrně chtěl jejím prostřednictvím vykreslit obraz islámu jako náboženství iracionálního, převracujícího přirozený svět naruby, přizemního, bláhového a oddaného chimérickým smyslovým požitkům. Ale reflexe muslimského náboženství v české, potažmo evropské společnosti v minulosti tvoří problematiku mnohem členitější a košatější. A měla už tehdy za sebou poměrně dlouhou historii.

Vzájemná interakce křesťanského a muslimského světa probíhala samozřejmě od samého vzniku islámu v 7. století. Jejím plodem na teologické rovině byl na křesťanské straně zvláštní „literární žánr“ - náboženské polemiky. Tyto texty, označované většinou jako „vyvrácení“, používaly dva základní nástroje - líčení života a působení Proroka Mohameda a rozbor konkrétních muslimských článků víry. Zvláště v oblasti Mohamedovy biografie tak vzniklo značné množství variant, jež se sice lišily v detailech, ale v obecných rysech tvořily kompaktní celek - Mohamed byl vykreslován v krajně negativních barvách jako podvodník a falešný prorok, který za pomoci nejrůznějších triků (předstírání pa-

holuba na zrní v uchu - toho pak vydával za Ducha svatého, který mu sděluje Boží pravdy) vytvořil novou sektu. Jeho skutečným cílem mělo být údajně politické ovládnutí Arábie a pak dalších zemí. Polemika s dogmatikou islámu spočívala zpravidla v prostém porovnání jednotlivých článků s články křesťanské věrouky, přičemž pouhý fakt rozporu stačil jako důkaz falešnosti koránu.

U každého článku bylo navíc poukázáno na podobnost s dogmatem nějaké křesťanské hereze (ariánství, nestoriánství apod.), což mělo sugerovat obraz islámu jako směsi heretických odchylek od pravé Kristovy víry.

Základní motivy a postupy protimuslimských polemik se ustálily během středověku a tvořily pak poměrně stabilní celek, na němž už další staletí příliš nezměnila. Tradiční podobu si ponechaly i v době, kdy zájem o problematiku islámu obnovila a rozšířila osmanská expanze na Balkáně a ve Středomoří.

V době po pádu Cařihradu a zbytku byzantské říše do turecké moci (1453) navíc vynález knihtisku umožnil neobyčejné rozšíření informací o islámu a muslimském světě v Evropě. Nepřekvapí proto, že i mezi českými prvotisky (tedy tisky vydanými do roku 1500) se nachází spisek o Mohamedovi

(*Život Machometa a jeho učenie*, Plzeň 1498).

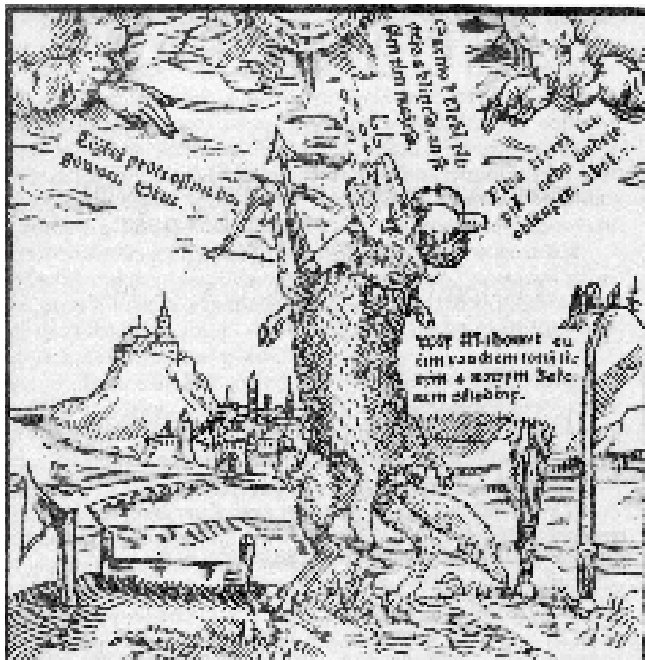
Vpád Turků do myšlenkového světa křesťanské Evropy byl razantní a měl dlouhodobé následky. Minimálně pro období 16. - 18. století se slovo *Turek* stalo obecným označením muslima - v podstatě podobně, jako dnes v obecném pojetí bývají muslimové ztotožňováni s Araby. Sémanticky přesnější pojmy *musulman* či *mohamedán* (resp. *machometán*) byly tehdy známy jen hrstce vzdělanců; islám býval označován za *turecké náboženství*, pro korán se vedle pojmu *alkorán* používalo spojení *turecký zákon*.

Obecná znalost islámu se pohybovala na velmi povrchní úrovni - pojmenování

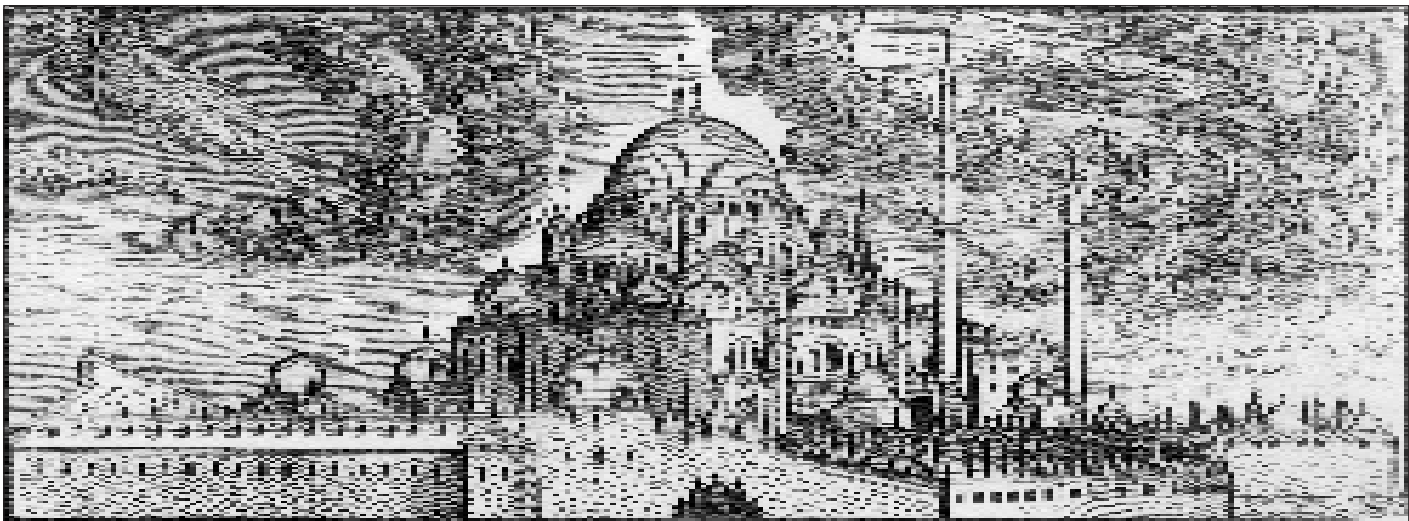
Kontrifikce Koránu Tureckého.

Zobrazení mešity ve známém cestopisu českého šlechtice Kryštofa Haranta z Polzice a Bezdruzic (1608). Harant navštívil Blízký východ jako pouťník k Božím hrobům v Jeruzalémě.

Jedno z alegorických vyobrazení v *Antialkoránu* od Václava Budovce z Budova (1614). Je na něm zachycen Mohamed jako vlk v rouše beráncím (tedy „zamaskovaný“ jednotlivými články ze Starého a Nového zákona), vystřelující proti nebi (Bohu) šípy svého rouhání.

Süleymanova mešita v Cařihradě, jak ji v roce 1570 zachytil dánský umělec Melchior Lorck. Metropoli osmanské říše navštívil v doprovodu císařského poselstva.

Boha *Alláh* bylo obecně neznámé (v některých textech figuruje pouze jako turecký bojový pokřik), Mohamed bývá někdy mylně označován za muslimského Boha atd.

Evropská, tedy i česká gramotná veřejnost se o islámu dovídala z velmi bohaté knižní produkce o Turcích (naučná literatura, cestopisy, noviny a publicistika, propagandistická literatura apod.). Některá díla se věnovala speciálně islámu - navazovala většinou na výše zmíněnou tradici křesťanské polemické tvorby. Např. v roce 1542 vydal Bartoloměj Dvorský spis *Proti alchoranu, totiž zákonu tureckému a saracenskému a falešnému jich náboženství ... knížky dvoje*. O půlstoletí později vzniklo dílo pod názvem *Antialkorán* (sepsáno 1593, vytištěno 1614) od českého šlechtice bratrského zaměření Václava Budovce z Budova, známého dnes především jako jednoho z představitelů českého stavovského povstání v letech 1618–1620, popraveného na Staroměstském náměstí při známé exekuci. Budovec vycházel jednak ze starších polemik s koránem, jednak z vlastní zkušenosti (pobýval v roce 1577 v Cařihradě jako sekretář císařského poselstva).

V roce 1604 vydal Šimon Lomnický z Budče český překlad listu papeže Pia II. tureckému sultánovi Mehmedu Dobyvateli - tento propagandistický spisek ve formě listu vznikl krátce po tureckém dobytí Cařihradu a hlava katolické církve v něm pře-

„...Mahomet byl atheista... s Ismaele pošlý pankhart, posvěvač a rouhač, ten zjevný Antikrist, jenž nic o Bohu nevěřil...“

Václav Budovec z Budova
Antialkorán

svědčuje osmanského panovníka k přijetí křesťanství.

A jako poslední příklad uvedme tvorbu křesťana, pocházejícího z Blízkého východu a známého pod italským jménem Giorgio Diodato (či latinsky Georgius Deodatus), který se stal na počátku 18. století prvním pražským kavárníkem. Jejím specifikem je, že ke klasické polemické motivaci vůči islámu přistupuje další rovina - snaha diskreditovat judaismus, resp. dokázat, že židovské náboženství je křesťanskému ještě vzdálenější než muslimské.

V jakých základních obrysech se tedy vytvářely obrazy islámu v českém vnímání? Již jsme naznačili základní motiv islámu jako snůšky tradičních křesťanských herezí, který jej v podstatě staví na úroveň odpadlické sekty. Islám byl navíc vnímán jako náboženství falešné, jako lidský výtvar bez účasti Boha (právě to se skrývalo v otitulování *pohanské náboženství*; vzácně byli muslimové dokonce označeni za *ateisty*). Islám údajně ukrývá svoji pravou povahu - ryze světskou snahu ovládnout nové země (to je jakýsi leitmotiv Budovcova *Antialkoránu*, v němž je Mohamed nazýván jako „vlk v rouše beránčím“). Ve vztahu ke křesťanům jsou muslimové vykresleni jako úhlavní nepřátelé, jimž jde jediné o vykořevení Kristovy víry.

Poněkud ambivalentnější postoje ovšem nalzáme ve vztahu k muslimským rituálním předpisům (modlitby, očista, almužny, zákaz konzumace vína) - zatímco mnozí očití svědkové (především katolíci) velmi vyzdvihují upřímnou zbožnost Mohamedových ctitelů a dávají jí za příklad zkaženému křesťanstvu, jiní autoři (především protestanti) tyto „pěknostvárné obyčeje“

odsuzují jako pokrytectví a zástěrku falešné podstaty.

Rovněž především protestanti sdíleli přesvědčení o očividné hlouposti a nerozumnosti islámu, k jejímuž odhalení by stačilo vydání koránu v evropských jazycích (naopak katolíci se takových edic koránu v Evropě velmi obávali a bránili jim). Islám byl diskreditován také jako náboženství pohodlné tělesným chtíčům (např. s odkazy na muslimské pojetí ráje).

Většina těchto obrazů byla ovšem omezena spíše na sféru vzdělaných, především měšťanských konzumentů literatury. Představy širších vrstev obyvatelstva, odkázaných ve značné míře na nedělní kázání v kostele a nejrůznější fámy, se patrně omezovaly na mlhavou představu muslima (Turka) jako úhlavního nepřítele a pohana, který se rouhá Kristu a chce vyhladit (resp. poturčit) křesťanstvo. Do jaké míry a jakým způsobem se tyto obrazy v dalších dobách změnily či nezměnily, by bylo námětem pro samostatný výzkum - a právě naše současnost poskytuje mnoho podnětů k úvahám na toto téma. ■

Mgr. Tomáš Rataj (*1973) působí v Archivu hl. m. Prahy, je redaktorem kulturně historického časopisu *Kuděj*.

Titulní ilustrace drobného naučného spisku o reálném islámu, vydaného v Praze v době jedné z „válek s Turkem“ (1594). Je na ní zachycen muežin, svolávající z minaretu věřící k modlitbě.

Srovnání základních spisů islámu a křesťanství

KORÁN A BIBLE

Tomáš Novotný

Korán a křesťanská Bible (židovský Starý zákon i křesťanský Nový zákon) jsou často kladeny vedle sebe jako dvě Písma obsahující Boží zjevení a představující tak dvě cesty k témuž Bohu. Je proto dobré je srovnat a podívat se, v čem jsou stejné a v čem se liší.

Jedním ze základních rozdílů mezi těmito dvěma knihami je to, že narozdíl od Bible, která je svědectvím celých generací židovských i křesťanských pisatelů, Korán je výtvozem pouze jediného muže. Celá sbírka 114 náboženských básní, tzv. súr, vznikla na základě zapsaných zjevení Abul-Kassima (zvaného Muhammad) na začátku 7. století n.l.

Jeho básně - zvláště umělecky přednášené - se nesporně vyznačují velkou zvukovou působivostí. Snad i proto platí v islámu zásada, že Korán je Koránem pouze ve svém arabském originále. Přeložením již přestává být Písmem v pravém slova smyslu a mluví se pouze o „významu Koránu“.

Snad je v pozadí tohoto názoru i přesvědčení, vycházející z představy, že pozemská podoba Koránu má svoji ideální předlohu v tzv. *Umm Al-Kitáb* (Matce Knihy), která je uchovávána u Boha a je vlastně neměnným vzorem Koránu. Ten je jejím pozemským otiskem.¹ Tedy narozdíl od Bible, v níž většina křesťanů vnímá i příslušné lidské autory, Korán je chápán pouze jako zjevení neměnného nebeského vzoru. Jistotou obdobou tohoto učení by snad mohla být nauka o preexistující Toře v judaismu.²

V souvislosti s vírou v takovouto neměnnou nebeskou předlohu je překvapivé, že sami muslimští bohoslovci hovoří o tzv. výrocích rušících (*násich*) a zrušených (*mansúch*).³ Toto učení vychází z výroku 2:106, kde se říká: „Pokud nějaký výrok zrušíme anebo způsobíme, že bude zapomenut, přineseme místo něj výrok lepší anebo stejný. Cožpak nevíš, že má Bůh všechno ve své moci?“ Na základě tohoto učení je pak možné omluvit jakékoli vnitřní rozpory v textu Koránu tím, že se jeden z veršů prohlásí za *mansúch* (zrušený) a druhý za *násich* (rušící).

Jindy se při nejasnostech odkazuje na výrok 3:7, kde čteme: „On je ten, jenž seslal

ti Písmo, v němž některé verše jsou pevně stanovené, a ty jsou podstatou Písma, zatímco jiné jsou víceznačné.“ (Viz rámeček - pozn. redakce.)

Překvapivý zůstává i názor některých vykladačů na výrok z 22:52, kde se říká: „Nevyslali jsme před tebou posla ani proroka, aby satan nebyl podvrhl do přání jeho něco nevhodného, avšak Bůh zruší to, co satan podvrhne.“ Vysvětlují k němu, že jednou, když Muhammad recitoval verše z 53. súry (19-20): „Co myslíte o bohyních Allát, Al-Uzza a Manat?“ (tedy o třech tehdejších pohanských bohyních), satan mu prý vnukl výrok, jenž zněl: „Jsou to vznešené dívky, v jejich přímluvu máme doufat.“ Muhammad prý tento, tzv. satanský verš v neopatrnosti opakoval. Anděl Gabriel mu však připomněl, čeho se dopustil, a Muhammad se nad tím velice zarmoutil. A tak mu Alláh k potěšení seslal výše uvedený verš 22:52 o tom, že satan každému z jeho prorockých předchůdců vnukl nějakou lest.⁴

Jisté rozpaky způsobují i tzv. *hurúf mukatta'a*, což jsou na začátku mnohých súr vyskytující se jednotlivá písmena, o nichž nikdo neví, co znamenají.

Narozdíl od Bible také většina příběhů v Koránu působí spíše jen jako určité glosy nebo připomenutí. Bez znalosti biblické, talmudské či jiné předlohy jsou tak často velice těžko srozumitelné. Nenachází se tam ani ucelené oddíly příkazů nebo nařízení (jako např. desatero, ačkoli určitou obdobou desatera jsou verše 17:22-39⁵).

Jednotlivé súry také nejsou řazeny ani tematicky ani chronologicky, ale vcelku mechanicky podle své délky. A tak zpočátku nacházíme súry nejdelší (s výjimkou první, úvodní súry, tzv. *Fátihy*) a na konci Koránu ty nejkratší.

Sám Korán se mnohokrát zmiňuje jak o židech, tak i o křesťanech a dokonce pro ně má zvláštní označení, jako *Ahl Al-Kitábi* - tedy „lid knihy“. Korán je totiž chápán jako pokračování svědectví Starého a Nového zákona. Tomuto „lidu Knihy“ má muslim dokonce podle 29:46 říci: „Uvěřili jsme v to, co bylo sesláno nám, i v to, co bylo sesláno vám, a náš Bůh a váš Bůh jedno jsou.“

Muhammad však zjevně neznal skutečný text Starého a Nového zákona, ale navazoval spíše na ústní tradici včetně příběhů pocházejících z Talmudu nebo na různé křesťanské legendy. A tak vedle řady zmínek o starozákonních biblických postavách nacházíme i nejrůznější variace a obměny biblické verze. Tak např. u Kaina nacházíme vyprávění o tom, jak Alláh poslal havrana, který mu ukázal, jak je potřeba mrtvolu zahrabat (5:3). U Abrahama je zmíněn příběh o tom, jak trhal na kusy a zase křísil ptáky (2:260) nebo apokryfní vyprávění o tom, jak se klaněl slunci a měsíci (6:75nn), nebo o tom, jak provokoval a bořil pohanské bůžky (37:92nn).

U Josefa Korán přejímá např. vyprávění o tom, jak Putifarova žena chtěla svým přítelkyním dokázat, jak je Josef úžasný. Roz-

Výklad Koránu

si na tomto místě můžeme přiblížit citací komentáře k verši 3:7. O tomto verši se zmiňuje článek „Korán a Bible“. Komentář je dílem Abdalla Yousifa Aliho:¹

„Tento odstavec je důležitým vodítkem k výkladu svatého Koránu. V nejširším smyslu jej lze rozdělit na dvě části, nepojímané odděleně, nýbrž souvztažně. 1) Jádro či podstata Písma, doslova 'matka Písma'. 2) Pasáž, jež není zcela jasná. Je vzrušující chopit se druhé části a ostřit vlastní důvtip, pokud jde o její vnitřní smysl. Ten se však vztahuje k tak hlubokým věcem, že jazyk, jehož člověk užívá, je není schopen vyjádřit. Ačkoli moudrým lidem se může dostat schopnosti v ní číst, nikdo by neměl být dogmatikem, neboť konečný smysl zná toliko Bůh sám. Komentátoři obvykle uvádějí, že verše „jednoznačné“ (*muḥkam*) se vztahují ke kategorickým příkazům šariy, zákona, jež jsou všem srozumitelné. Možná ale, že smysl je širší: 'Matka Písma' by měla v sobě zahrnout základ, na němž stojí celý zákon, esenci Božího poselství, jak je patmo z různých podobností, alegorií, rituálů atd.“

Vybral Zdeněk Vojtíšek

¹ Překlad významu Koránu od Ivana Hrbka a jeho komentář od Abdullaha Josufa Aliho v češtině s tematickým rejstříkem, Nakladatelství AMS, Praha, 2000, str. 67, pozn. 347

Šaháda („Není božstva kromě Boha a Muhammad je posel Boží“) z předšádky českého vydání Koránu s komentářem.

dala jim proto na hostině nože na oloupaní pomerančů. Poté, co nechala Josefa vstoupit, se všechny ženy pořežaly, jak jim byly ohromeny (12:31).

Někdy dochází i k (anachronickému) propojení několika biblických příběhů - tak může mít faraon služebníka Hamana, kterému poručí vypálit cihly a postavit (baby-lonskou?) věž, která dosáhne až k Bohu.

Muhammadovou velice oblíbenou postavou je také Šalomoun, o němž opět přejímá řadu nebiblických vyprávění. Tak např. příběh o tom, jak kvůli svým oblíbeným koňům zapomněl na večerní modlitbu a pak jim na znamení pokání přetínal slachy i šíje (38:32-34), nebo o tom, jak pro něj museli džinové pracovat, a to dokonce i tehdy, když Šalomoun zemřel. Stál totiž ještě rok mrtvý, opřen o hůl, a džinové se domnívali, že je živý. Teprve když červ hůl rozvrtal a Šalomoun spadl na zem, poznali, že jsou osvobozeni z jeho područí (34:12-14).

Z novozákonních postav musíme na prvním místě zmínit Marii. U ní se však Muhammad dopouští dvojího omylu: jednak ji zaměňuje se starozákonní Miriam, sestrou Mojžíše a mluví o ní jako o dceři Imránově (Amramově - 3:31 a 66:12) a sestře Hárúnově (Áronově - 19:29). Kromě toho se domnívá, že ji křesťané považují vedle Boha Otce a Ježíše za třetí osobu Svaté Trojice (5:116).

Mariin syn Ježíš (*Ísa*) k ní mluví hned po narození zpod jejích nohou a upozorňuje ji na čerstvé datle a říčku (19:24-25). Vzápětí také mluví k lidem a hájí svou matku před obviněním z nečestného početí (19:30-33). Později manifestuje svoji moc např. vdechnutím života podobě ptáka vytvořeného z hlíny (3:49).

Avšak nejpodstatnější rozdíl mezi biblickou zprávou o Ježíšovi a podáním Koránu je to, že Korán zcela jednoznačně říká, že židé Ježíše neukřižovali ani jinak nezabili,

Nalézat shodu a vzájemné pochopení v rituálech identity

IDENTITA I POROZUMĚNÍ

Farish A. Noor, překlad a úvodní poznámka Zdenka Vasiljevová

Farish A. Noor je malajsijský intelektuál, který v současnosti působí na univerzitě v Berlíně. Pravidelně přispívá do New Straits Times, největšího malajsijského deníku, který je považován za polooficiální provládní list. Jeho úvaha z 23. prosince 2000 se na počátku muslimských i křesťanských svátků, které v roce 2000 připadly na stejné období, obracela k multietnické a multireligiozní malajsijské společnosti, ale myšlenky v ní vyslovené jsou výzvou, která má co říci i Evropě.

Připomeňme, že v současné Malajsii, kde je islám státním náboženstvím, působí množství jiných církví a vyznání. Islám je závazný pro všechny Malajce a vyznávají ho také usedlíci pocházející z muslimských oblastí Indie, z Pákistánu a Bangladéše. K buddhismu se hlásí Číňané a nevelká thajská menšina. Mezi křesťanskými církvemi má nejvíce stoupenců anglikánská, římskokatolická a metodistická, přičemž křesťanství vyznává část čínských a indických usedlíků a příslušníci domorodých etnik v Sarawaku a Sabahu na Borneu. Většina imigrantů z Indie jsou hinduisté. Sikhů je asi 40 tisíc. Shoda a vzájemné pochopení mezi jednotlivými vyznáními při respektování identity každého z nich a zaručení svobody konání obřadů podle vlastního ritu jsou proto důležitým předpokladem vnitřní harmonie a politického i ekonomického rozvoje malajsijské společnosti.

Všichni dobře známe běžná klišé o takzvaném postmoderním věku, v němž dnes žijeme. Všude kolem nás neustále slyšíme o překonaných mezích, překrývajících se zeměpisných celcích, pozicích zaujímaných více subjekty či uvolňujících se přehradách. Trh a soudobá kultura popu nám nabízejí zdánlivě řešení našich životních problémů,

kteří jsou ve skutečnosti problémy strukturálními, to jest politickými, ekonomickými nebo historickými. Avšak ať se snažíme sebevíc, nedokážeme prostě dostát nárokům života v tomto postmoderním světě, který se v každém okamžiku sám proměňuje. ⇨

Pokračování na další straně

ale omylem zabili někoho Ježíši podobného (4:157).

Problematické je navazování Koránu na židovská a křesťanská Pisma i v tom, že mluví pouze o Tóře, která byla zjevena Mojžíšovi, a o evangeliu (*Indžíl*), které chápe jako knihu zjevenou Ježíšovi.⁶ Výjimečně jsou zmíněny i Žalmy (*Zubúr*), zjevené Davidovi (21:105).

Přes tuto nespornou inspiraci základního spisu islámu v židovském a křesťanském prostředí (i když ne přímo v jejich originálních textech) se na druhé straně proti vyznavačům obou těchto starších náboženství často velice ostře obrací (např. 4:171, 5:51 nebo 98:6 aj.). O židech se dokonce říká, že přestože jim byla svěřena Tóra, jsou jako osel, na nějž byl naložen náklad knih - ten

také neví, co to vlastně nese (62:5). Stejně tak i závěr nejznámější a nejužívanější súry, tedy úvodní Fátíhy se tradičně vysvětluje tak, že ti, o nichž se zde říká, že se na ně Alláh zlobí, jsou židé, a ti, kteří bloudí, jsou křesťané (1:7).

Poznámky

- ¹ Překlad významu Koránu od Ivana Hrbka a jeho komentář od Abdullaha Josufa Alliho v češtině s tematickým rejstříkem, Nakladatelství AMS, Praha, 2000, str. 580, pozn. 4606
- ² Newman, J., Sivan, G., *Judaismus od A do Z*, Sefer, Praha 1992
- ³ Kropáček L., *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad 1993, str. 35
- ⁴ *Korán*, z arabštiny přeložil Dr. Ignác Veselý, Orientální bibliotéka, Praha 1945, str. 285, pozn. 2
- ⁵ Tyto verše jsou uvedeny na 3. straně obálky - pozn. redakce.
- ⁶ Kropáček L., *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad 1993, str. 235

Slavné příběhy minulosti sice poněkud ztratily ze své gnoseologické hodnoty a jistoty, ale přesto toužíme po jednoduchých řešeních a prostých odpovědích. Snaha znovu nalézt vlastní identitu v chodu každodenního života nás nechrání před nejistotami naší doby. Hledáme prostředky a vysvětlení, jež by nám přinesly klid a útěchu – to je obecná touha, kterou všichni sdílíme a která nás všechny zlidšťuje. Bezprostředně ji pocítíme v té roční době, kdy do naší přítomnosti vstupují zvyky a rituály, jimiž jsme se naučili v dětství.

S přibývajícím věkem vzpomínám víc a víc na všechno to kouzlo a radosti postního měsíce ramadánu. Jak se tak potuluji světem jako kočující vědec, který nikde nežije natrvalo, bezděky se mi v mysli vybavuje doba, kdy pro mne ramadán znamenal především jiskřící rakety a spoustu báječných lahůdek. V myšlenkách se vracím zpět do oněch časů, kdy jsme my, děti, seděly u prostřeného stolu a do volání k večerní modlitbě zbývalo už jen pár okamžiků. Jedním okem jsme visely na hodinách a druhým pošilhávaly po sklenici ledové limonády, po jejímž povrchu stékaly kapičky vody, a představovaly jsme si, jak nádherný bude první doušek.

Letos se postím v Německu, které je třetí evropskou zemí, v níž za posledních čtrnáct let žiji a pracuji. Když jsem před těmi mnoha lety přijel poprvé do Evropy, připadl ramadán na léto a konec každodenního půstu nastával teprve po deváté večer. Žil jsem tehdy mezi lidmi, kteří nebyli muslimové, a musím přiznat, že nebylo snadné a někdy dokonce bývalo velmi krušné postit se sám. A ještě horší bylo, že jsem musel ostatním vysvětlovat a zdůvodňovat to, co mně samotnému připadalo naprosto přirozené. Často mezi námi docházelo k nedorozuměním, když mě ostatní považovali za nezdovořilého či povýšeného, protože jsem odmítal pozvání k večeři. Pak přicházely na řadu otázky, proč něco takového dělám, k čemu je to dobré a hlavně zda je to vůbec nutné.

Ted' po čtrnácti letech musím konstatovat, že v názorech a posuzování islámu došlo u evropských nemuslimů k mnoha pozitivním posunům. Bylo by samozřejmě naivní tvrdit, že vymizely veškeré bývalé předsudky a nedůvěra. Ale totéž je možné říci o muslimech, neboť nelze zamlčet skutečnost, že mezi muslimy v Evropě je právě tak hodně těch, kdo mají málo pochopení pro sekularizovanou společnost, v níž žijí. Proti každému islamofobovi, který vyvstane

v mocenských kuloárech západního světa, může muslimský svět postavit někoho z vlastních demagogů a eurofobů. Takže v tomto skóre si jsou obě strany rovné, přinejmenším co do hlouposti a vzájemné ignorance.

Ale ten, kdo hledá pozitivní signály, je může najít. Dnešní Evropa je do velké míry postmoderní a postreligiozní společností, v níž i církev bojuje o přežití. A přece právě na Západě můžeme vidět obrovské oživení alternativních nauk a věroučných systémů. Prodává se tu více knih o spiritualismu, mysticismu a tradiční medicíně než kdekoli jinde ve světě. Po půlstoletí rychlého a převratného sociálního vývoje a materiálního rozvoje začínají zdejší lidé chápat, proč prosté zvyky a rituály, jež jsou výrazem vzájemnosti a společenství, tolik znamenají pro příslušníky onoho zvláštního lidského druhu, kteří žijí mezi nimi a nazývají se muslimové.

Zdá se, že díky tomuto obnovenému zájmu o víru a její úlohu při formování identity a společenství postupujeme vpřed k novému chápání náboženství, které je založeno na kulturním dialogu, vzájemném porozumění a souladu. (Což mimochodem existovalo před mnoha staletími mezi islámem a křesťanstvím, ale potom upadlo v zapomenutí.) Právě odtud můžeme čerpat naději do budoucnosti a vůli pokračovat v úsilí vybudovat smysluplné a etické vztahy s jinými.

Já sám jsem příklad takového posunu v mentalitě zažil tento týden. Dostal jsem pozvání, abych zakončil svůj půst v berlínské Katolické akademii. V minulém roce byla hostitelkou berlínská Muslimská federace. Když se takové setkání konalo prvně, bylo rozesláno na 400 pozvánek. Dostavilo se pouze sedm lidí. Letos se slavnosti účastnilo mnohem více hostů. Přišli muslimové a křesťané, přišli i ti, kdo se nehlásí ani k jednomu z těchto vyznání nebo kdo nevěří vůbec. Přesto se sešli, aby společně v duchu bratrství a respektování vzájemných rozdílů oslavili konec půstu.

Někomu se může zdát divné, že muslimové a křesťané jsou s to najít společný důvod pro oslavu v době ramadánu. Avšak kromě prostého faktu, že svátky po skončení ramadánu a křesťanské Vánoce tentokrát následují těsně za sebou, je třeba rovněž připomenout, že obě tato společenství se ve skutečnosti stala na současném postmoderním Západě minoritami. Přitom mají cosi, co je sblížuje. Je to hledání domo-

va, hledání pocitu příslušnosti, hledání místa v tomto bezdomovském světě, který jako by postrádal jasné a stabilní koordináty.

Jestliže se berlínští muslimové a křesťané dokáží sejít a poznat, že mají podobný světový názor, jehož kořeny tkví v celé řadě společných zásad, pak zřejmě existuje naděje na mezikulturní dialog. Ten musí být jednou z nejnáléhavějších výzev, které před nás staví současná doba.

My, kteří žijeme v postmoderním světě, ve světě posunujících se hranic a prolínajících se společenství, potřebujeme nezbytně a naléhavě poznat, pochopit a respektovat specifické prvky, zvyky a rituály, z nichž odvozujeme identitu svou stejně jako identitu jiných.

Přitom je třeba vytvářet vzájemné svazky a upevňovat humánní pouta, která nás všechny spojují. Hledání nového, univerzálního jazyka, který umožní lidem různých vyznání a doktrín (jak náboženských, tak politických) setkávat se a přitom si podržet vlastní specifiku a rozdílnost, se stane zkušebním kamenem doby, v níž žijeme.

Začátkem je porozumění a úcta k jiným. A na konci stojíme my, kteří dokážeme popřát si navzájem *šťastné a veselé Vánoce a Eid Mubarak*, aniž se nám zdá, že tím ztrácíme svou identitu nebo že se ocitáme v ohrožení. ■

Vyhnout se zjednodušením na všech stranách

MÍRUMILOVNÉ NÁBOŽENSTVÍ

Tomáš Novotný

Od jisté doby se stalo normou a společenskou nutností přidat vždy ke slovu islám přívlastek mírumilovný. Platí to nejen o našich novinářích. I za našimi hranicemi se stalo zvykem mluvit o islámu jako o „peaceful religion“. A tak se stále znovu setkáváme s obraty jako „přestože je islám mírumilovné náboženství, došlo k teroristickým útokům“ nebo: „Usáma bin Ládín je skvrnou na mírumilovném náboženství“ atp. Proto se musíme ptát, proč si tento stereotyp nevysloužil nikdo z daleko žhavějších kandidátů na takový titul. Vždyť by jistě slušel nejrůznějším skupinám z východu, které se programově hlásí k nenásilí k jakékoli formě života. Přesto u nich málokdy takovouto charakteristiku slyšíme.

Příčinu tohoto stereotypu je možné vysvětlit různě. Vysvětlení je např. možné hledat už v samotných termínech „islám“, „muslim“ nebo „salám (arabsky - mír, pokoj)“. Zvláště, když jsou propagandisticky využívány muslimskou stranou. Abychom tuto skutečnost pochopili, musíme si uvědomit typickou vlastnost všech semitských jazyků - mezi něž patří i arabština, jako islámský liturgický jazyk - totiž, že význam jakéhokoli slova je založen na tzv. kořeni. Jsou to v naprosté většině tři souhlásky, které jsou pak prokládány samohláskami a obohacovány předponami a příponami. K pochopení pravého významu slova je pak potřeba často uvažovat tento kořen a seznámit se tak i s etymologickými souvislostmi příbuzných slov.

A tak nás v tuto chvíli zajímá arabský kořen s-l-m (obsažený ve všech třech zmíněných slovech), jenž má svůj blízký ekvivalent např. i v hebrejském š-l-m. Pro tyto a všechny příbuzné semitské kořeny je základním významem myšlenka nenarušení a řádu. Tak se jí pokusil vyjádřit i prof. Daněk

9:5, „A až uplynou posvátné měsíce, pak zabíjejte modloslužebníky, kdekoli je najdete, zajímejte je, obléhejte je a chystejte proti nim všemožné nástrahy. Jestliže se však kajícně obrátí, budou dodržovat modlitbu a dávat almužnu, nechte je jít cestou jejich, vždyť Bůh je věru odpouštějící, slitovný.“

2:256 „Nebudiz žádného donucování v náboženství!“

Korán, překlad Ivan Hrbek

ve svém slovníčku pro bohoslovce, když tento hebrejský kořen překládal jako „úplno, spokojno“.¹

Stejně tak i arabský kořen s-l-m znamená ve svém základním významu „být zdravý, být v pořádku“.² Kdykoliv se tedy setkáme s výrazem pro mír a pokoj, ať v arabské podobě „salám“ nebo v hebrejské podobě „šalom“, musíme mít na paměti, že se nejedná o pokoj ve smyslu klidu a nečinnosti, ale o pokoj, který nastává přiladěním se k řádu a pořádku.

Nejde tedy jen o mír, ale takovýto řád se může prožívat např. i při válce. Velice ilustrativní je v této souvislosti situace, kdy příběhne mladý král David ke svým bratrům do vojska seřazeného k bitvě a ptá se jich doslova, jaký je jejich „šalom“.³ To názorně ukazuje, jak je kořen š-l-m (stejně tak jako arabský kořen s-l-m) spojen spíše s řádem a náležitým chodem věcí než s mírem v našem slova smyslu.

A tak zákonitě i všechny odvozeniny tohoto slova mají více společného s tímto základním významem řádu než s mírem a pokojem. Proto také tento kořen ve své slovesné podobě může v hebrejštině znamenat „zaplatit“, tedy nahradit to, co bylo dluženo, a tím obnovit pořádek. V arabštině pak ve slovesné formě „aslama“ znamená poddat se, podrobit se, tedy opět svým jedním obnovit klid a řád. A právě od tohoto slovesa je přímo odvozeno označení náboženství, jež hlásal Muhammad, tedy „islám“. Snad je ho tedy nejlépe překládat jako „podřízení“ nebo „podrobení se (Aláhovi)“. Muslim je pak ten, kdo se podřídil.

Pouze tendenčním zdůrazňováním jednoho významu tohoto kořene na úkor významů základnějších je možné zdůvodňovat, že islám je mírumilovným náboženstvím, protože už ve svém názvu má obsažen kořen, známý veřejnosti především z muslimského pozdravu *Salám alajkum* - Mír vám.⁴ Takovéto vysvětlení pak manipuluje skutečností tak, aby na veřejnosti vznikl příznivý dojem. Ten však rozhodně není přesným obrazem skutečnosti. Každý, kdo se trochu zajímá o historii a seznámil se i s počátky islámského hnutí, ví, že tomu tak nemohlo být, protože islám již od svého vzniku byl vedle náboženského učení koncipován i jako státní ideologie.⁵ A sjednocování arabských kmenů rozhodně neprobíhalo mírovou cestou.

Nešlo tedy, jako u křesťanství, až o pozdější zneužití původně menšinového a pokojného náboženství k mocenským účelům, ale o programatickou státnickou ideologii. Ostatně i všichni první chalifové (nejvyšší představitelé islámu) zahynuli násilnou smrtí ve vzájemných rozporech mezi samotnými muslimy a ne mučednickou smrtí z ruky pohanských vládců tak, jak tomu bylo u prvních křesťanů. Ani způsob, jakým sám Muhammad odstraňoval své kritiky, rozhodně nekvalifikuje islám na titul mírumilovného náboženství.⁶

Jisté je, že i mezi muslimy - stejně tak, jako ve většině jiných náboženství - najdeme velké procento laskavých a mírumilovných lidí, kteří nemají zájem o jakýkoli konflikt. Rozhodně také není možné klást zjednodušující rovnítku mezi islám a terorismus. Nedomnívám se však, že by samotná etymologická podobnost nebo skutečnost, že se někdo zdraví slovy *Salám alajkum*, opravňovala k tomu, považovat se za výjimečně mírumilovné náboženství. Stejně tak jako judaismus si pro své stále *Šalom*, *šalom* nemůže nárokovat tento titul. Svou mírumilovnost a toleranci by měl islám dokazovat na jiných frontách. Např. tím, že by se oficiálně vzdal svého nároku trestat smrtí ty, kdo „odpadnou“ od islámské víry k jinému náboženství. ■

Poznámky

- 1 Daněk Slavomil, *Vocabula Hebraica Primitiva*, Praha 1935
- 2 Kropáček Luboš, *Arabsko český slovník*, Praha 1972
- 3 Bible, 1. Samuelova 17,22.
- 4 Viz např. *Co jest Islám*, leták Al Ittihad al Islami - Ústředí muslimských náboženských obcí: „Islám jest náboženství míru. Slovo Islám znamená doslovně: 1. mír, 2. odevzdání.“
- 5 *Slovník judaismus - křesťanství - islám*, Praha 1994, str. 340
- 6 Viz např. www.answering-islam.org/Silas/terrorism.htm

Rozhovor s RNDr. Vladimírem Sáňkou, představitelem pražského islámského centra

ČESKÝ PROSTOR JE MUSLIMŮM UZAVŘENÝ

Zdeněk Vojtíšek

Dr. Vladimír Sáňka je zastupujícím předsedou Ústředí muslimských náboženských obcí a organizací v České republice a ředitelem Islámského centra v Praze.

Jaká byla vaše cesta k islámu?

Začala asi před sedmi lety tím, že jsem si kladl otázky, které se týkaly vesmíru, jeho vzniku a jeho zákonů, smyslu života či existence Boha jako vyšší spravedlnosti. V životě mi také chyběl duchovní rozměr. Postupně jsem došel k tomu, že víra je přirozená a logická a začal jsem se zabývat náboženstvími.

O jakých náboženstvích jste uvažoval?

V úvahu pro mne přicházel pouze monoteismus. Shledával jsem podobnosti mezi judaismem, křesťanstvím a islámem a zjistil jsem, že mezi těmito náboženstvími existuje kontinuita. Došel jsem k názoru, že islám je určen právě pro tuto dobu a je jím tato posloupnost završena.

Nevadily vám rozpory mezi těmito náboženstvími?

Islám monoteistická náboženství přijímá a není s nimi v rozporu. Muslim musí věřit i v poselství proroků před Muhammadem, věří tedy v Mojžíše i v Ježíše a nedělá mezi nimi rozdíl. Pokud nyní vidíme odlišnosti mezi těmito náboženstvími, věřím, že v původních poselstvích rozpory nebyly a že se sem dostaly až později, již jako lidský faktor.

Jak jste přijal islámskou životní praxi?

Zásady islámského způsobu života jsem odhaloval postupně. Zjistil jsem, že to je velmi jasný, srozumitelný a praktický způsob života. Islám není jen soukromá věc, ne jen vnitřní citění Boha, ale řeší i praktické záležitosti každodenního života - řeší vztah muslima k rodičům, k manželce, sousedům a dalším lidem, dává zásady chování a morálky, dědictví, je to celý právní systém. Klade důraz na víru i skutky. Nebylo pro mne těžké tyto islámské principy akceptovat, protože jsem nehledal náboženství snadné a jednoduché či exotické, ale hledal jsem pravdu a cítil jsem, že islám je pravda.

Asi vás také ovlivnil pobyt v islámské zemi.

Asi před 15 lety jsem byl služebně v Sýrii a žil jsem tam skoro tři roky. Seznámil jsem se tam se životem prostých lidí a už tehdy jsem velmi oceňoval jejich otevřenost a pohostinnost. Tehdy jsem ještě neuvažoval o konverzi, ale tento pobyt jistě v mém životě sehrál velkou roli, protože jsem pak přistupoval k islámu bez předsudků.

Ovlivnil vás pak ještě někdo po návratu do vlasti?

K rozhodnutí pro islám jsem došel samostatně. O praktických záležitostech jsem často hovořil s jedním doktorandem z Egypta, s nímž jsem tehdy pracoval.

Byli to také asi hlavně cizinci, s kým jste se mezi muslimy stýkal.

Muslimskou obec u nás dosud tvoří převážně cizinci, i když podíl Čechů stále stoupá. Cizinci jsou také vzdělanější v islámských vědách. Většina jich je zde na přechodnou dobu, např. studenti, někteří jsou uprchlíky z muslimských zemí, někteří se zde již usadili. Jsou to muslimové z arabských zemí, ale také z Pákistánu, Afghánistánu, Indonésie, Bosny, Srí Lanky, zemí bývalého Sovětského svazu a dalších.

Kolika z nich slouží tato pražská mešita?

Jsou odhady, že v České republice v současnosti žije asi 10 tisíc muslimů. Řada z nich ale muslimské náboženství nepraktikuje. V pátek přichází do pražské modlitebny asi tři sta až pět set muslimů - nesmíme zapomenout, že pátek je u nás normální pracovní den. Na sváteční bohoslužby přijde až tisíc lidí.

Kolik je u nás českých muslimů?

Odhaduji, že asi 400 až 500. Český

prostor byl v minulosti vůči muslimům dost uzavřený. V Evropě je islám běžný, na Západě jsou miliony muslimů a také tím pádem více místních konvertitů na islám, ale u nás je mezi veřejností islám stále málo známé náboženství. Přesto zde nových muslimů přibývá.

Když mluvíme o muslimech z různých cizích zemí - jsou mezi nimi i ší'ité?

Jsou, ale je jich velmi málo. U nás se rozdíl mezi sunnou a ší'ou neprojevuje, vidáme zde i Íránce, kteří přijdou do mešity stejně jako sunnitě.

Co všechno se v mešitě děje kromě páteční bohoslužby?

Islámské centrum je otevřené denně a na-

Dr. Vladimír Sáňka.

Foto: Vojtěch Vlček.

Imámova promluva v pražské mešitě.

Foto: Vojtěch Vlk.

stranit předsudky. Podobná je situace v Praze.

V Londýně jsem byl svědkem velmi bouřlivých politických debat v Centrální mešitě, při nichž byly ostře kritizovány Spojené státy i Velká Británie. Předpokládám, že u nás se nic takového neděje.

Zatím jsme se nesetkali s tím, že by někdo měl ambice agitovat pro politiku. Myslím, že by nenašel žádnou odezvu. Jsme registrováni jako kulturní organizace a snažíme se organizovat i náboženský život. V islámu sice nelze oddělit náboženství od politiky, ale tady se žádné politické debaty nevedou.

Takové aktivity, jako je třeba Hizballáh, jehož české stránky se objevily na internetu, jdou tedy zcela mimo mešitu.

S těmito internetovými stránkami, kterým dal jejich autor toto jméno, nemají Islámská centra u nás vůbec nic společného. Pokud je mi známo, Hizballáh je organizace, která

působí pouze na jihu Libanonu a snaží se o osvobození libanonského území od okupace.

V souvislosti s islámem se často používá pojem fundamentalismus. Jak tomu pojmu rozumíte?

U nás toto slovo bohužel nabylo nesprávného významu. Fundament znamená základ a fundamentalismus je vycházení z kořenů vlastní víry. V principu fundamentalismus nemusí znamenat nic negativního. U nás ale lidé ztotožňují fundamentalismus s extrémismem. A fundamentalismus i extrémismus pochopitelně nalezneme ve všech náboženstvích.

Držet islámský fundament tedy není nic špatného.

Pokud bychom jako fundament vzali Korán a Prorokovu tradici, tak každý muslim by měl z těchto kořenů vycházet. Ale sdělovací prostředky mají fundamentalismus jako synonymum pro přehánění. Přitom islám neuznává žádné přehánění ve věcech náboženství.

Jak jste jako muslim prožíval události 11. září letošního roku?

Musím říci, že to byl pro mne velký šok. Jako muslimská obec - a věřím, že stejně tak i většina muslimů po celém světě, v čele s islámskými autoritami a učenci - jsme takové akce jednoznačně odmítli. Mrzelo nás, že od prvního dne byli za jediné podezřelé označeni muslimové. Pokud jsou důkazy proti konkrétním osobám, měla by být vina prokázána a viníci potrestáni, ale paušální obviňování muslimů jsme odmítli. Od té doby se snažíme vysvětlovat, že terorismus nemá v islámu žádné ospravedlnění.

Doufáte, že většina muslimů odmítla takové akce. Je to ale pravda? Nemá protiamerický terorismus výraznou podporu mezi muslimy v zemích, kde je islám většinovým náboženstvím?

Může se to tak zdát, pokud vidíme demonstrace v Pákistánu, ale myslím si, že se tyto demonstrace týkají jen menšiny obyvatel. A pak - tyto demonstranti jistě neschvalují, že ve Spojených státech zahynuli nevinní lidé. Výhrady k americké zahraniční politice v muslimských zemích, a nejen tam, prostě existují. Ale jsou to výhrady ke konkrétním politickým krokům a nikoli k západní civilizaci ani vůči jejímu obyvatelstvu.

Podpora teroristických činů je zřetelná u hnutí tálibánů, kteří se považují za pravé, či dokonce nejpravější muslimy. Myslíte si tedy, že tálibáni nejsou správnými muslimy?

K tálibánům a k jejich chápání islámu bychom mohli mít výhrady. Podle mého názoru do islámu příliš promítají místní tradice, takže dochází ke značným odchylkám. Je to vidět např. v otázkách vztahu k ženám. Podle Koránu a Prorokovy tradice se ženy mají vzdělávat a musí mít minimálně základní vzdělání a mohou mít jakékoli další, pokud jim to situace a schopnosti dovolí. Také mohou pracovat. - Ale neměli bychom zapomenout, že v Afghánistánu je již desítky let situace, kterou si Evropan ani nemůže představit. V žádném případě však podle islámu nelze ospravedlnit žádné teroristické činy.

Děkuji za rozhovor.

bízí služby knihovny s knihami i kazetami. Většina titulů je v arabštině, ale najdou se i tituly v jiných jazycích. V sobotu se snažíme dělat různé přednášky, většinou v arabštině, ale s možností překladu, čte se Korán, učí se výklad Koránu, čtou se Prorokovy výroky atp. V sobotu odpoledne mají svůj program děti. Dvakrát týdně se vyučuje arabština. Tyto akce jsou určeny spíše pro muslimy, i když jsou otevřeny pro každého. Každou druhou sobotu se konají přednášky s islámskou tematikou v češtině.

Máte ještě nějaké jiné osvětové aktivity?

Ano, tiskneme brožurky i přednášíme také mimo mešitu, i když v současnosti zájem o přednášky převyšuje naše možnosti. Nemáme profesionální zázemí na to, abychom uspokojili současný zvýšený zájem o islám. Naše možnosti - i finanční - jsou dost omezené.

Jednou z námitek proti mešitám u nás kdysi bylo údajné nebezpečí, že se stanou centry radikalizace a ohniskem problémů.

Dříve byly různé obavy ze strany veřejnosti, ale v praxi se ukázalo, že byly zbytečné. Třeba brněnská radnice se obávala, že mešita bude zdrojem nebezpečí, ale lidé brzy změnili názor. Brněnská mešita třeba pořádá dny otevřených dveří a aktivně se snaží od-

NA PŘÍŠTĚ

Prvním tématem Dingiru v novém, již pátém ročníku, bude novopohanství. Čtenáře jsme na toto téma zvali už v posledním čísle, nakonec jsme ale dali přednost aktuálnímu islámu.

Palestinský muslim.

Foto: Vojtěch Vlč.

Čeští muslimové odsoudili terorismus ve všech formách

PRAHA 13. září - Čeští muslimové odsoudili terorismus a v reakci na úterní útok proti Spojeným státům vyjádřili soucit s jeho oběťmi. ...

„Připojujeme se k projevům solidarity s lidem Spojených států a pomoci nabízené vládou České republiky postiženým,“ uvádí se v prohlášení Islámské nadace poskytnutém dnes ČTK. „Muslimská obec v České republice odsuzuje terorismus ve všech formách,“ dodali vyznavači islámu v českých zemích.

Spojené státy spojují teroristický útok s islámským extrémismem, svět po katastrofě v New Yorku a Washingtonu obletěly televizní záběry radujících se Palestinců. Představitel pražských muslimů Vladimír Sáhka je však v souvislosti s možnými protiarabskými náladami přesvědčen, jak řekl ČTK, že extremismus „nemá národnost“ a že ani nelze obecně spojovat fanatismus s tímto náboženstvím. ...

Orientalisté německých univerzit kritizují informování o útocích

BERLÍN 16. září - Desítky orientalistů z německých univerzit v Kolině nad Rýnem, Bochumi a Münsteru o víkend kritizovala informování o útocích v USA jako „částečně zavádějící a nedostatečné“. Málo pozornosti se podle nich ve sdělovacích prostředcích věnuje pozadí atentátů a motivům pachatelů souvisejícím s politickou situací na Blízkém východě.

Orientalisté postrádají v médiích zevrubné analýzy palestinského konfliktu a úlohy

tvoří prohlášení vědců. Ve skutečnosti jde o rozdělování mocenských pozic na Blízkém východě, „přičemž prvky islámské víry slouží teroristům jako vítané opory vlastních ideologických pozic“. Obraz nepřítele pěstovaný radikálními muslimy není namířen ani tak proti západní civilizaci jako takové, ale proti USA jako supervelmoci, jejíž vliv na politické poměry v oblasti se považuje za přemrštěný a nesnesitelný, konstatuje prohlášení deseti vědců.

V onlineovém magazínu FAZ.NET zároveň varuje orientalista Navid Kermani před tím, aby se dával do souvislosti terorismus a korán. Ten zakazuje jak vraždu, tak i sebevraždu. V koránu jsou verše, které hovoří o sebeobraně, jestliže se náboženství cítí ohroženo. „Když se tyto verše vytrhnou ze souvislosti, pak je lze zneužít.“

Kermani poukazuje na to, jak snadné je v bídě centrální Asie získat lidi pro sebevražedná komanda. „Pak někdo přijde a řekne, to je islám a to je tvůj nepřítel. Přesně tak vznikl Tálibán, který nyní nabízí útočiště teroristům.“ Podle vědce je nyní nutné rozbit sítě teroristů. Na druhé straně se musejí USA dlouhodobě snažit, aby důvěryhodnou politikou připravily o půdu antiamerikanismus rozšířený v islámském světě.

Bush se znovu zastal muslimů a islámu

WASHINGTON 17. září - Prezident USA George Bush dnes znovu vyzval Američany, aby respektovali své spoluobčany muslimského vyznání, protože islám je náboženství míru a teroristé jeho zásady porušují. Bush to prohlásil v Islámském středisku ve Washingtonu, které navštívil ve snaze zdů-

raznit rozdíl mezi řádnými muslimy a fanatiky.

„Teror není skutečnou vírou islámu, není smyslem islámu. Islám představuje mír, zatímco teroristé ztělesňují zlo války,“ řekl prezident. „I přes zlobu a emoce, které pocítujeme, se musí správní Američané chovat vůči sobě s respektem. Ti, kteří si myslí, že mohou zastrášovat řádné spoluobčany, aby si vybil zlost, nejsou dobrými Američany. Představují lidskou spodinu a měli by se stydět,“ dodal.

Reagoval tak na informace amerických muslimských společenství, že hrozby, urážky a napadení vyznavačů islámu se po úterních teroristických útocích v New Yorku a Washingtonu prudce narostly. Bush již jednou, vzápětí po teroristických útocích, vyzval Američany neklást rovnítko mezi teror s islám, protože za teror mohou jen fanatici bez ohledu na to, jakého jsou náboženství.

Prezident svou návštěvu Islámského střediska završil citátem verše z koránu: Z dlouhodobého hlediska zlo nakonec vždy dopadne na toho, kdo zlo páchá. ...

Odborníci: V islámu je třeba podporovat pokrokové síly

PRAHA 22. září - Podpora pokrokových a humanistických směrů v islámu je podle odborníků cestou, jak lze zabránit narůstajícím teroristickým tendencím některých muslimů. Podle účastníků konference „Kontrastní hodnoty a multikulturní společnost“, která dnes skončila v Praze, by Západ neměl dopustit sjednocení liberálních muslimů s extrémisty.

„Sjednocení islámského světa však hrozí v případě útoku USA na Afghánistán,“ řekl ČTK ředitel Střediska pro výzkum sociálně kulturní plurality Filozofického ústavu Akademie věd ČR Jaroslav Krejčí. „Nesmíme přijmout, že je to válka proti islámu, to je proti výstředníkům, kteří jsou sami proti islámu,“ uvedl. Islám podle něj není jednotný, ale jakmile USA zaútočí na Afghánistán, afghánští muslimové z útoku udělají panislámskou záležitost. ...

Pokrokové a humanistické síly v islámu jsou podle Krejčího v současné době poněkud na ústupu. Proto se účastníci konference shodli na všemožné podpoře vlád islámských zemí, které jsou pro spolupráci se Západem. „Je to například Tunis, Egypt, Jordánsko, k liberálnější situaci se vyvíjí i Maroko. Měli bychom zvat lidi na univerzity a vzdělávat je,“ naznačil možnou pod-

poru. Hlavní proud islámu podle něj tvoří slušní lidé. Každé náboženství se může zvrhnout, i v křesťanství jsou různé skupiny, dodal Krejčí.

Vahhábismus: radikální doktrína islámu a inspirace Tálibánu

PRAHA 3. října - Vahhábovské hnutí sunnitské větve islámu, které ve značně striktní podobě vyznává afghánské vládnoucí hnutí Tálibán, je přísná doktrína islámu, která vznikla v Saúdské Arábii (rodišti nejhledanějšího teroristy světa Usámy bin Ládina), kde je státním náboženstvím. Vahhábismus, který je někdy považován za jeden ze zdrojů islámského fundamentalismu, se díky finanční síle Saúdské Arábie šíří do dalších zemí Střední Asie včetně například Pákistánu, kde vznikl Tálibán. ...

Vahhábovské hnutí vzniklo ve 40. letech 18. století na Arabském poloostrově. Zavedl jej Muhammad ibn Abdal Vahháb (1703 - 1792), který chtěl bojovat proti úpadku islámu, jehož obrodu viděl v návratu ke koránu a tradici. Později byl vahhábismus podepřen vojenskou mocí beduínského emírského rodu Saúdu v čele s princem Muhammadem ibn Saúdem - toto spojení připomíná symbolicky i saúdská vlajka: na zelené barvě islámu kaligrafický text šahády (vyznání víry) a pod ním meč.

Pod vlajkou vahhábismu sjednotila dynastie Saúdu v 19. století střední Arábii, později bojovala s osmanskou říší, bořila četné hrobky svatých, pronásledovala hereetiky a v roce 1926 založila Saúdskou Arábii. Vahhábismus jako základ státní ideologie saúdského režimu platí dodnes - korán je ústavou země a šaría (islámské právo) je plně uplatňována v praxi.

Podle francouzského odborníka na islám Oliviera Roye lze začátek vlivu vahhábismu a Saúdské Arábie na rodící se hnutí Tálibán zařadit do 80. let 20. století. V Pákistánu se tehdy s finanční pomocí Rijádu stavěly náboženské školy, na kterých učili právě Saúdové. Tálibán později s finanční i politickou pomocí Pákistánu v roce 1996 dobyl afghánskou metropoli Kábul a Pákistán je nyní jedinou zemí světa, která udržuje s Tálibánem vztahy.

Interpretace vahhábismu v Saúdské Arábii a tálibánském Afghánistánu se ale značně liší. Striktní výklad Tálibánu například zakazuje ženám chodit do zaměstnání a do škol, ukazovat na veřejnosti tvář, líčit se, chodit na veřejnost bez mužského do-

vodu či řídit auto. Nikdo nesmí sledovat televizi, navštěvovat kino, poslouchat hudbu, tancovat, používat internet nebo šířit jiné náboženství než islám.

V Saúdské Arábii je výklad vahhábismu mírnější, pro západní svět jsou ale některé jeho prvky nepřijatelné. V zemi lze svobodně sledovat televizi, poslouchat rozhlas či být napojen na internet, ženy mají postavení složitější. V roce 1948 země odmítla podepsat Všeobecnou deklaraci lidských práv s poukazem na to, že korán všechna práva zabezpečuje. V zemi není dovolena žádná jiná bohoslužba než islámská, nesmějí se stavět kostely ani prodávat bible. Například za války v Perském zálivu se křesťanství a židovští duchovní museli vydávat za „morální poradce“.

I postavení žen, které jsou nyní vyloučeny téměř ze všech vládních míst kromě funkcí ve zdravotnictví a školství, nemají nárok na penzi ani důchod, nesmějí řídit automobil a bez svolení manželů či otců nemohou samy cestovat do zahraničí, se lepší. Ženy se mohou vzdělávat až po vysokoskolskou úroveň, mohou podnikat a mají brzy dostat své vlastní doklady.

V zemi ale též podle Amnesty International (AI) dochází k hrubému porušování lidských práv hlavně v oblasti justice, kde dochází k nepodloženým zatýkáním, mučení a popravám (od začátku 80. let bylo popraveno přes 1000 lidí).

Vahhábismus, který je jako státní doktrína islámu uplatňován ještě jediné v Kataru (ale mírnější verze), proniká například i do Ruska. V roce 1994 se vahhábité zapojili do bojů na straně Čečenska ve válce s Ruskem a napětí způsobili i o tři roky později v sousedním Dagestánu. V září 1999 dagestánský parlament zakázal všechny organizace hlásící se k vahhábismu. Letos v dubnu zase proruský muftí v Čečensku Achmad-Chadží Šamajev obvinil Rijád, že stojí za nárůstem vahhábismu v celé oblasti Kavkazu.

The Guardian: Salafija spojovacím článkem útočníků na USA

LONDÝN 26. října - Spojovacím článkem teroristů zatčených v posledních deseti měsících v Evropě je salafistická, tedy puristická, interpretace islámu. Vliv salafiji se předpokládá také u lidí, kteří 11. září zaútočili na USA. Ve věcech jednoho z nich byly nalezeny dokumenty, které o tom svědčí,

píše deník The Guardian, který se odvolává na zdroje blízké vyšetřování.

Salafisté neboli ti, kdo se chtějí vrátit k podobě islámu uctívané předky, důvěřují výhradně koránu a hledají čistou formu víry. Většina z nich jsou ultrakonzervativci, ale existuje mezi nimi ozbrojené křídlo, k němuž patří terorista Usáma bin Ládín a jeho spolebojovníci.

Odhalení spojitosti terorismu se salafisty nebude ráda slyšet především Saúdská Arábie. Tamní královská rodina totiž vydala nemalé sumy na šíření salafiji v zahraničí. Hlavním „vývozcem“ tohoto učení je Islámská univerzita v Medíně. Král ji založil v roce 1961 s cílem „vyslat poselství islámu do celého světa“.

Vyšetřovatelé, kteří se snaží dopátrat členů a činnosti Usámovy sítě Al-Káida, našli v devíti evropských státech nevyvratitelnou spojitost teroristů a salafiji. ...

Islamisté v Kašmíru vyhrožují nezahaleným ženám zabitím

ŠRÍNAGAR (Indie) 13. září - Málo známá skupina islámských extrémistů operující v indickém Kašmíru dnes pohrozila, že od pátku začne zabíjet muslimské ženy, které nebudou na veřejnosti zahaleny. Informoval o tom dnes místní deník vycházející v urdštině Alsafa.

Organizace Laškar-i-Džabar tak vystupňovala svůj nátlak na ženy, kterým nařídila povinné zahalení koncem srpna. Pro výstrahu její příslušníci polili dvě nešťastnice kyselinou. V minulých dnech hnutí požadovalo také od žen vyznávajících jinou víru, aby se nějakým viditelným znamením odlišovaly. Například hinduistky si mají malovat tečku na čelo, což je ale obyčej, který dodržují vdané vyznavačky tohoto náboženství.

Nařízení o zahalování je „platné“ od 1. září, přičemž od 14. září „se stanou terčí kulek“ ženy, které je nebudou respektovat. Džammú a Kašmír je jediným státem hinduistické Indie s převážně muslimským obyvatelstvem. Zejména v tamních městech byla doposud muslimská společnost značně tolerantní. ■

*Z informačního servisu ČTK
vybral a zprávy zkrátil Z. V.*

SVETLÁ BUDÚCNOSŤ PRE SLOVENSKÉ DETI

Redakce časopisu *Dingir* si vyžádala zprávu o „kauze jóga“, která v létě tohoto roku způsobila rozruch na slovenské veřejné scéně. Jednalo se v ní o projekt „R.A.S.T. - Jogové cvičení v dennom režime práce žiakov všetkých stupňov a typov škôl a príprava pedagogických pracovníkov na ich realizáciu“, který předložila Společnost Joga v dennom živote (SJDŽ). Zprávu poskytl Mgr. Boris Rakovský, ředitel Centra pro studium sekt, specializovaného pracoviště Ekumenické rady církví v Slovenskej republice (ERC). Redakce

Viacere jogové techniky a ásany sa využívajú aj v rôznych odborných rehabilitačných centrách po celej Európe, tak prečo potom taký rozruch okolo jogy? Avšak existuje hneď niekoľko dôvodov, pre ktoré projekt R.A.S.T. vzbudil pozornosť verejnosti,¹ cirkevných činiteľov, no najmä samotných pedagógov a širokej rodičovskej obce. Vymenujem iba tie najpodstatnejšie:

1. Schvalovacie konanie bolo od počiatku vedené v tajnosti a jednostranne so zámerom presadiť práve tento konkrétny projekt SJDŽ; iní špecialisti a odborné inštitúcie a pracoviská, dokonca ani ďalšie jogové spoločnosti, ktoré na Slovensku pôsobia, neboli v tejto veci oslovené.

2. Verejnosť nebola vôbec informovaná o autorovi, ale ani o predkladateľovi projektu - SJDŽ. Aj v prípade, že by šlo iba o nepovinný predmet, sa preto voľba rodičov nemôže považovať za slobodnú. Dokonca aj samotný minister školstva M. Ftáčnik neskôr priznal, že údajne nemal

žiadne informácie o náboženskom charaktere, učení a praxi SJDŽ.

3. Projekt sa vôbec nezaoberal rizikami, ktoré môžu nastať v súvislosti s celoplošným zavádzaním jogových ásán nezohľadňujúcim individuálny prístup k cvičencovi. Ani rizikami spojenými s neodborným praktizovaním meditačných a relaxačných techník ani ich možným ideologickým zneužívaním. Výkonný riaditeľ SJDŽ Š. Michalko v rozhovore pre časopis Plus 7 dní k tomu už vopred alibisticky poznamenal: „Je polemika, ako skontrolovať učiteľa, či nesiachne do meditačnej oblasti. Opýtam sa: ako zabrániť dejepisárovi alebo slovenským novinárom, aby do výučby nevňášal nacionalistické myšlienky. Garantovať niečo také sa nikdy nedá. (...) Lebo my ručíme len za bezpečnosť systému Joga v dennom živote. Ale už neručíme za bezpečnosť žiadneho iného systému.“

4. Pretože zákon o slobode náboženskej viery a postavení cirkvi a náboženských spoločností povoľuje pôsobiť na školách iba registrovaným cirkvám a náboženským spoločnostiam, predstavitelia ministerstva školstva preto tvrdojšie odmietali akúkoľvek súvislosť projektu s duchovnými či náboženskými koreňmi tvrdiac, že projekt R.A.S.T. nezávisí na žiadnej filozofii či náboženstve. Hathajogu prezentovali ako najvhodnejšiu alternatívu riešiacu problém duševného a telesného zdravia školopovinných mládeže.

Genéza

Už v októbri minulého roku, keď celá kauza vypukla, vystúpili katolícka Konferencia biskupov Slovenska (KBS) a Ekumenická rada cirkvi v SR (ERC) a Ekumenická spo-

ločnosť pre štúdium siekt s odmietavými stanoviskami k projektu R.A.S.T. Takáto reakcia okamžite vyprovokovala viaceré ohlasy v tlači, žiaľ, diskusia sa zvrhla úplne zavádzajúcim smerom. Nik sa nezaoberal podstatou sporu, ktorá spočíva v tom, či je alebo nie je hathajoga - tak ako ju učí a praktizuje guru Mahéšvaránanda - súčasťou nábožensko-filozofického systému. Nik neskúmal učenie a prax SJDŽ, nik sa nevenoval duchovnému vodcovi svámi Mahéšvaránandovi a nik ani nebral vážne hlasy jeho bývalých žiakov. Celá kauza po čase upadla do zabudnutia.

Zlom nastal až koncom mája t. r., keď svámi Mahéšvaránanda spolu s ministrom Ftáčnikom slávnostne odovzdali certifikáty o absolvovaní školenia v rámci projektu R.A.S.T. prvým 30 učiteľom základných a stredných škôl. Na tomto stretnutí Mahéšvaránanda povedal pamätné slová: joga dá vašim deťom „svetlú budúcnosť a šťastný život“. Nevie, čo tým mal presne na mysli, ale v súvislosti s ministrovým tvrdením, že projekt počíta iba s telesnými cvičeniami, znel tento výrok z úst indického guru pri najmenej podivne.

Reakcie predstaviteľov majoritných cirkvi na seba nenechali dlho čakať. Generálny biskup Evanjelickej a. v. cirkvi na Slovensku a predseda ERC biskup J. Filo sa listom obrátil na premiéra M. Dzurindu a požiadal ho, aby sa zasadil za zrušenie projektu R.A.S.T., ktorý je pre cirkvi jednoznačne neprijateľný. Katolícki biskupi Slovenska napísali pastiersky list, v závere ktorého vyzvali všetkých rodičov, „aby reagovali na ich výzvu a aby sa obrátili na školské rady rodičov i na kompetentné úrady, odbory školstva až po ministerstvo a žiadali zrušenie

Tálibáni jsou vlastně sekta

Volný přepis besedy na vlnách FM 105 Českého rozhlasu 3, Vltava, pořad „Naše téma“, moderovala Věra Nosková.

Téma: Islámský fundamentalismus, host: prof. Luboš Kropáček.

Věra Nosková: „Muslimové jsou vnímání očima naší kultury jako svým způsobem puritáni. Víra jim zakazuje mimomanželský sex, alkohol, odhalování těla na veřejnosti, antikocepci, hazard, interupci. Muslimové jsou naopak znechuceni západním způsobem života, v němž se vyskytuje narkomanie, sexuální nevázanost, pornografie, alkoholismus, notorické hráčství. Stejně tak ale muslimský svět často dráždí

důraz na jedincovu svobodu, na svobodu projevu, na kodex lidských práv, ateismus, rovnoprávnost žen. Dá se tedy říci, že my je litujeme, a oni námi pohrdají?“

Na tuto otázku prof. Kropáček reaguje mírným souhlasem. S tou výhradou, že stejně jako na Západě většina lidí neholduje nevázanostem všeho druhu, tak muslimové mohou být a někdy jsou ve své víře vlažní a v naplňování jejích příkázání nedůslední. I když je pravda, že v islámských zemích převládá názor, že život by měl mít pevná pravidla a řád. Pokud jde o postavení žen, shoda je mezi našimi kulturami těžká. „Muslimové by s vámi nesouhlasili v názoru, že islám ženu nějak ponižuje. Pro ně je přiro-

zené, že žena má v rodině poslouchat manžela a rodina je organizována patriarchálně, naproti tomu muž má sto procentní povinnost uživit rodinu.“

Věra Nosková: „Na destrukci buddhistických a dalších předislámských památek v Afghánistánu letos na jaře dohlíželo ministerstvo pro prosazování ctnosti a potírání neřesti. Ten název nápadně připomíná Orwellovo ministerstvo lásky či ministerstvo pravdy z knihy '1984'. Jsou podobná ministerstva i v ostatních islámských zemích?“

Prof. Luboš Kropáček

pripravovaného projektu jogy, kým nie je neskoro“.

Prudká odozva bola v radoch zástancov projektu znepokojených tým, že si cirkev vôbec dovolila vyjadriť svoj postoj k niečomu, čo „nespadá do jej kompetencie“, ale predovšetkým zareagovali oponenti - najmä rodičia - neočakávanou vlnou protestov vyjadrených svojimi podpismi na takmer 80 tisíc petičných hárkoch. Svoj protest dali najavo aj viaceré občianske a stavovské inštitúcie a politické strany, z ktorých KDH ministromi Ftáčnikovi dokonca pohrozilo, že v prípade zavedenia jogy do škôl bude v parlamente iniciovať jeho odvolanie.

V takejto napätej atmosfére sa v polovici júla konalo stretnutie ministra školstva M. Ftáčnika s predstaviteľmi cirkví. V úvode rokovania minister oznámil svoje rozhodnutie, že sa projekt R.A.S.T. nebude realizovať na hodinách povinnej telesnej výchovy, ako to pôvodne bolo plánované, ale iba v rámci nepovinného predmetu pohybová výchova. Potom dal priestor druhej strane a tá po vyše dvojhodinovej vecnej argumentácii jednoznačne projekt R.A.S.T. odmietla a trvala na jeho celkovom zrušení.

Joga: telocvik, alebo náboženstvo?

Na tomto rokovaní som bol prítomný aj ja, a preto môžem potvrdiť, že na ňom padlo veľa vecných a konkrétnych výhrad podobných viacerými citátmi z odborných publikácií, medzi ktorými nechýbali ani tie, ktoré vyslovil svámi Mahéšvaránanda. Z nich vyberám jeden, ktorý jasne vypovedá o tom, čo pod pojmom „joga“ rozumie guru Mahéšvaránanda:

*„Joga patrí k pradávnej múdrosti a svetlu tejto planéty. Môžeme ju chápať z rôznych hľadísk. Napríklad ako vedomie, ktoré je ustavične bdelé, alebo ako svetlo ožarujúce všetko vo vesmíre, kozmickú dušu. Kozmická duša, kozmické vedomie, pravda, to, čo je večné, nesmrteľné, prázdklad všetkého. Ak vychádzame z takéhoto poznania, je všetko iba určitým prejavom tohto kozmického vedomia a na konci sa to vracia naspäť a opäť splýva s kozmickým vedomím. To je joga, časť kozmického vedomia, ktorú nachádzame sami v sebe. (...) Nemali by sme s dobrými vecami otáľať. Nemali by sme stratiť ani minútu, ale mali by sme sa snažiť viesť skutočný duchovný život. Joga je kozmické svetlo a súčasne cesta k nemu. A tak cvičíme jogu, skrze ktorú sa s týmto svetlom znovu zjednotíme. Prajem vám, aby ste jedného dňa splynuli v jedno s Bohom. Nech vám Boh zehná.“*²

Kauza vrcholí

Pod ťarchou spomenutých tlakov, ale i vecných posudkov, stanovísk a argumentov rôznych odborníkov a špecializovaných pracovísk zo Slovenska a z ČR nakoniec minister Ftáčnik kapituloval. Posudky väčšinou poukazovali na dominantné postavenie guru Mahéšvaránandu, závislosť jeho stúpcov a na ich manipulácii, udeľovanie a meditovanie guru mantry, duchovnú iniciáciu členov, zaradovanie náboženských a rituálnych prvkov, usilovanie o okultné sily siddhi, ale aj na psychické riziká spojené s celoplošným zavádzaním jogy bez náležitej prípravy a lekárskej prehliadky cvičencov.

Koncom augusta minister Ftáčnik na tlačovej konferencii povedal, že po preštudovaní zaslaných materiálov chápe obavy predstaviteľov cirkví, ktoré väčšinou smerujú k autorovi projektu svámimu Mahéšvaránandovi a ku predkladateľovi SJDŽ a na základe toho sa rozhodol projekt R.A.S.T. stiahnuť. Nezabudol však zdôrazniť, že tieto obavy priamo nesúvisia s predloženým projektom a jogové cvičenia i naďalej považuje za tie, ktoré by nemali chýbať na slovenských školách, a dodal: „Ak boli výhrady voči SJDŽ, voči jej predstaviteľovi, to predsa nie je náš problém. (...) Ja som však presvedčený, že existujú prvky jogy, ktoré môžu byť prospešné pre naše deti zo zdravotného hľadiska, telesnej kultúry a v tomto zmysle teda pokračujeme ďalej.“

K tomu minister ustanovil komisiu, aby predložila vhodný systém cvičení, ktoré by pozitívne vplývali na zdravie školákov a neboli by spájané s akoukoľvek ideológiou. V drvinej väčšine je však komisia zložená práve z tých predstaviteľov ministerstva, ktorí sa donedávna vehementne zasadzovali za presadenie projektu R.A.S.T., ako aj z predstaviteľov iných jogových spoločností. Osobne mám z toho pocit, že tí istí ľudia chcú okľukou docieľať rovnaký cieľ... Ako to všetko dopadne, na to si budeme musieť ešte chvíľu počkať.

Boris Rakovský

Poznámky

- 1 Podľa výsledkov posledného sčítania ľudu (máj 2001) sa ku niektorým z registrovaných kresťanských cirkví a náboženských spoločností prihlásilo spolu vyše 84% obyvateľov, z toho iba ku katolíckej cirkvi takmer 69%.
- 2 Z prednášky v Českých Budějoviciach v r. 1990.

Prof. Luboš Kropáček: „Ta fráze v názvu ministerstva je velmi důstojná, protože je převzata přímo z Koránu. Jak známo, muslimové jsou přesvědčeni, že Korán je autentickým slovem božím. Ministerstva s takovýmto názvem začala vznikat prakticky v kontextu prohlubování islámského charakteru společnosti, k němuž dochází od sedmdesátých let. Je pravda, že tyto instituce leckde existují, ale s různou náplní. Je smutnou skutečností, že tálibánské ministerstvo s tímto názvem prosazuje pod hlavičkou ctnosti takové nekulturní činy jako je ničení kulturních památek. Například v Saudské Arábii existuje určitá instituce, která nese stejné jméno, k ní je další alternativou náboženská

police. To jsou lidé, kteří dohlížejí na veřejnou morálku.“

Věra Nosková: „U nás je ctnost a neřest věcí svědomí. Proto člověk naší kultury těžko chápe, že ctnost může být vymáhána mocensky státní institucí. Jako by se na muslimy muselo stále dohlížet, jako by jejich víra a muslimské ctnosti nebyly jejich skutečnou potřebou, ale museli se pod hrozbou trestů vymáhat. Třeba to tak není, ale takový dojem to vyvolává viděno zvenčí.“

Prof. Luboš Kropáček: „Jednak je tady historická příčina. Ještě v šedesátých letech v arabských a dalších muslimských zemích existovala ministerstva národní orientace. To byla ministerstva vysloveně ideologická,

jako třeba bývalo v Československu v padesátých letech ministerstvo informací. Vy jste připomněla Orwella. U něj jsou názvy těchto ministerstev ironická. Ale tažme se, nemá stát povinnost vůči svým občanům dbát na to, aby určité morální standardy nebyly překračovány způsobem, které mnohé občany uráží? Neměl by se stát starat o zamezení korupce?“

Věra Nosková: „Do jaké míry se podílí na chování extrémisticky naladěných muslimů nevzdělanost? Jaké jsou jejich představy o světě?“

Prof. Luboš Kropáček: „Například u tálibánů jsou představy o světě velmi kusé,
⇒ Pokračování na další straně

NOVÁ MONOGRAFIA O PSYCHOLOGII NÁBOŽENSTVA

Michal Stríženec:

Súčasná psychológia náboženstva

IRIS, Bratislava, 2001, 237s.

Na knižnom trhu sa nedávno objavil nový titul zakladateľa psychológie náboženstva na Slovensku - Michala Strížencu. Po knihách Psychológia náboženstva a Aktuálne problémy psychológie náboženstva ide už o jeho tretiu monografiu venujúcu sa tejto téme.

Publikácia je rozdelená do štrnástich kapitol. Na začiatku autor vymedzuje predmet psychológie náboženstva pričom ju definuje ako „vednú disciplínu v rámci aplikovaných psychologických vied skúmajúcu psychologické zákonitosti náboženského správania a prežívania, náboženských postojov a hodnôt ľudí, ktorí veria v existenciu a vplyvy božstva alebo iných nadprirodzených síl“ (s. 11). Ide tu o nestrannú analýzu náboženských javov ako objektov pozorovania, v čom sa líši od náboženskej psychológie predstavujúcej psychologický prístup z pohľadu určitej náboženskej koncepcie.

V ďalších kapitolách sa venuje súčasným trendom vývoja v tejto disciplíne i metodologickým otázkam. Za základné pojmy psychológie náboženstva považuje: náboženstvo, vieru, religiozitu, spiritualitu, vedomie, ortodoxnosť a fundamentalizmus. Ďalej sa dozvedáme o vývine religiozity, jej dimenziách ako i o jej vzťahu k náboženstvu. V kapitole venovanej náboženskému zážitku autor upozorňuje nielen na potrebu skúma-

nia siekt, ale najmä fenoménu nových laických duchovných hnutí (Focoláre, Comunione e liberazione apod.) v katolíckej cirkvi.

Radi by sme upozornili na časť knihy venujúcej sa fenoménu glosolálie (hovorenie jazykmi), kde autor prezentuje i zaujímavé výsledky svojich výskumov. Publikácia sa zaoberá i vzťahom medzi osobnostnými charakteristikami a religiozitou. Podrobne analyzuje a dopĺňa výsledkami z empirických výskumov najmä problematiku hodnotovej orientácie a konverzie. Autor sa tu ďalej zaoberá i vzťahom medzi náboženstvom a zdravím a s tým úzko súvisiacim zvládaním záťažových situácií. Všíma si i fenomén náboženských siekt a kultov. Od ich definícií a klasifikácií prechádza k popisu ich nepriaznivých dôsledkov na osobnosť individua až k organizáciám venujúcim sa tejto problematike. Práve kvôli širokému záberu tejto témy a nedostatku miesta sa nevyhol niektorým nepresnostiam. Posledná kapitola sa venuje psychológii ateizmu, ktorú chápe ako odmietavý a kritický postoj človeka k náboženskému hľadisku a to z ľudských nielen z čisto logických a metafyzických motívov.

Môžeme povedať, že publikácia (až na pár nepresností) vo svojej prehľadnosti a ucelenosti splňa svoj zámer informovať o novej psychologickkej disciplíne - psychológii náboženstva, ktorá sa vo freudovskom a behaviorálnom prostredí nepresadzovala ľahko, ale dnes už má svoju sekciu (36) i v rámci Americkej psychologickkej asociácie. Pre lepšiu orientáciu v spleti rôznych definícií, koncepcií a klasifikácií autor obohatil titul o množstvo výskumov, ktoré dostatočne ilustrujú danú tému a robia titul

čítavejším. Monografiu by som odporučil študentom psychológie, psychológom, lekárom, teológom ako i všetkým, ktorých zaujímajú vzťahy medzi psychológiou a náboženstvom. ■

Miroslav Lojda

PODSTATA REFORMY HNUTÍ HARÉ KRŠNA PODLE KUNDALÍHO

Kundalí dása: Our Mission

Part Four. The Heart of Reform.

First ed., New Delhi, ABHAYA, 1999

Série „Naše mise“ je důkladnou analýzou a hodnotením stavu věcí v Mezinárodní společnosti pro vědomí Kršny, populárně hnutí Haré Kršna. Její autor je žákem Bhaktivédanty Svámího Prabhupády, zakladatele zmiňované organizace. Kundalí dása po dlouholetém působení v hnutí Haré Kršna stále více vnímal „příznaky nezdravé spirituality“ a když se na ně pokusil v prvním díle série Naše mise poukázat, byl nejprve ostře kritizován a nakonec exkomunikován.

Perzekuce jej utvrdila v důležitosti nastoupeného kursu, a tak postupně publikoval druhý díl série s podtitulem „Různé podoby dysfunkční zkušenosti“ a třetí díl o „Víře, analytickém myšlení a uttamaadhikárim“ (ve višnuistickém učení člověk na nejvyšším stupni duchovního rozvoje). Kundalí dása dochází k závěru, že hlavním problémem členů současného hnutí Haré Kršna je odcizování se sobě samým (self-alienation). Čtvrtý díl série toto téma nejen dále rozebírá, ale zároveň navrhuje i řešení.

⇒ Pokračování z předchozí strany

především jsou náboženské. Pokud jde o islamistické hnutí, existuje množství důkazů, že v čele těchto hnutí, která se domáhají ustavení islámských států, stojí lidé se západním vzděláním a velmi často se vzděláním technickým. Proto se jim také říká bradatí inženýři. Proč - to je otázka, kterou si odborníci často kladli, a shodli se na tom, že jde o osoby, kteří upřednostňují pevné axiomy, záchytné body ve společenském životě. Nelíbí se jim ta uvolněnost postmoderny. Chtějí, aby byl život tak přesný, jako jsou technická pravidla. Ale mělo by být řečeno toto: Islámská radikální hnutí, která vzbuzují tolik pozornosti, jsou záležitostí lidí, kteří se pohybují

v městském prostředí a odpoutali se od venkovských kořenů. V klimatu islamofobie, která se objevila z příčin naprosto pochopitelných, by se nemělo zapomínat na to, že naprostá většina muslimů jsou lidé, kteří žijí prostým životem, žijí se poctivou prací a starají se - a to většinou velmi dobře - o svou rodinu a podle svých možností plní předpisy své víry. Neměli bychom na ně zapomínat, vyplňují ty stamiliony našich současníků, kteří tvoří islámskou ummu.“

Věra Nosková: „Jak by měl vypadat podle muslimů posmrtný ráj?“

Prof. Luboš Kropáček: „Především si představují, že je to zahrada. Pro obyvatele pouště je symbolem ráje zelená krajina, kde je

dostatek vody. Arabské přísloví říká, že v ráji čekají na věřícího tři životní blaha: voda, zeleň a krásná tvář. Ovšem je tu ještě peklo. Peklo především týrá ohněm.“

Věra Nosková: „Teroristé - masoví vrazi z 11. září si jistě představovali, že přijdou do ráje...“

Prof. Luboš Kropáček: „Oni si to představují, ale většina jejich souvěřících si to nemyslí.“

Věra Nosková: „Některé chudší islámské země možná hospodářsky stagnují také proto, že nevyužívají intelektového a veřejně prospěšného potenciálu poloviny populace - a sice žen. Jsou v islámském světě tendence ke změnám v této oblasti?“

Kundalí dása při loňské návštěvě České republiky. Foto: Jan Kotrč.

Co je příčinou sebe-odcizování členů současného hnutí Haré Kršna? Podle Kundalího dáse především široce rozšířená představa, že plnění cílů vytyčených vedením náboženské organi-

zace automaticky zaručuje osobní duchovní růst. Identifikaci členů se skupinou dochází nakonec k podvědomému ztotožňování organizace s Bohem, realitou, pravdou.

Následně člověk, který se svou konverzí vzdává sociálních klíšé, předsudků a iluzí široké společnosti, přijímá nové iluze ve jménu osvobození, pravdy a lásky. Konvertita pak nerozlišuje mezi skutečností a klamem, pravdou a lží, ale mezi převládajícím názorem skupiny (nezřídka diktovaným vedením) a vším ostatním. V tomto procesu ztrácí spojení se svými nejnvtitnějšími prožitky, se svým svědomím, má tendenci potlačovat vlastní kritické myšlení a zpochybňovat svou zkušenost. Stává se z něj uniformní člen skupiny. Kundalí dása v první části čtvrtého dílu Naší mise zdůrazňuje, že vyhnout se takovým deformacím je možné, pokud se nadšení pro cíle organizace spojí s osobním rozvojem všech členů.

Každý se podle něj může rozvíjet prostřednictvím sebezkoumání a sebeuvědomování v různých podobách: soustředěnosti, vedení deníku, modlitbě, rozjímání, sebe-dotazování. Velmi hezky shrnuje překážky

Prof. Luboš Kropáček: Této skutečnosti si všimli už ve středověku arabští filozofové. Od 19. století se postavení žen mnohde zlepšilo. Intelektuální produkce některých muslimských žen je opravdu pozoruhodná. Muslimský svět měl své premiérky: v Pákistánu, v Bangladéši, v Turecku. To všechno svědčí o tom, že tálibánské pojetí úlohy ženy a její omezení je normálními muslimy vnímáno jako cosi nepřírozeného. Muslimský svět je téměř zajedno v tom, že tálibáni dělají islámu ostudu. Tálibáni - to je sekta. ■

Prof. Luboš Kropáček je orientalista. Přednáší klasickou a moderní islámskou kulturu na Filosofické fakultě UK v Praze. Překládá z arabštiny a ze světových jazyků, učí afrikanistiku a svahilštinu. Publikuje časopisecky i knižně.

na cestě sebezkoumání, jako je špatná společnost, tlachání, předsudky, či přístup „za málo peněz hodně muziky“. Varuje před různými způsoby manipulativní rétoriky (uvádí praktický seznam triků a fint, jejichž cílem je přesvědčit druhého o svém názoru, nikoli dobrat se k pravdě). Podtrhuje důležitost upřímnosti ke světu i sobě samým, která je mu jednou z hlavních vlastností žáka na duchovní cestě, protože jej udržuje ve spojení s jeho svědomím.

V části „Strach a sociální vězení“ vyvozuje, že fanatická, tj. zaslepená identifikace člena s organizací vychází ze strachu. Srovnáváním názorů některých západních autorů s višnuistickou filosofií dochází Kundalí dása k závěru, že je to v jádru strach ze smrti. Na tomto místě bych uvítal důkladnější rozvedení této myšlenky. Autor totiž o něco dále popisuje další typy strachu, jako například strach z neúspěchu či „vybočení ze stáda“, aniž ukazuje jejich souvislost se strachem ze smrti.

Různé podoby strachu jsou pro Kundalího příčinou popírání reality, příčinou racionalizování zřejmých problémů. Výtečný je postřeh, že v hnutí Haré Kršna vládne podvědomá obava: „Pokud mě skupina odmítne či vyobcuje, nebudu schopen následovat základní zásady a věnovat dostatek času a pozornosti své duchovní praxi.“ Historie mladé organizace ukazuje smutné následky takového strachu: ospravedlňování podvodného získávání peněz, vydávání někdy až zločinného jednání některých guruů za nepochopitelně správné, ignorování nespravedlivých rozhodnutí, manipulace druhými „pro jejich dobro“ apod.

Závěr knihy je výzvou k přebudování hnutí Haré Kršna ve společnost orientovanou především na blaho a rozvoj svých členů, nikoli jen na získávání dalších konvertitů a udržování stávajících center. V tomto procesu může každý přispět rozvíjením svého nezávislého a kritického myšlení. Kundalí dása tvrdí, že plným přijetím zodpovědnosti za sebe i společnost a sebezkoumáním najdou jednotliví členové organizace své talenty, svá „povolání“.

V duchu višnuistické teologie autor říká, že právě takovýmto „nalezením sebe“, to jest rozvinutím přirozených sklonů a nadání ve službě Kršnovi, je třeba začít při řešení mnoha sociálních a ekonomických problémů současného hnutí Haré Kršna. Tím se vrací k myšlence, kterou považuje za jeden z klíčových bodů čaitanjevského učení: „Největším dobrodiním je učit druhé rozlišovat mezi pravdou a falší.“ Navrhuje

tedy reformu zdola, reformu začínající ve všech aspektech života každého oddaného Kršnovi. Jeho ideálem je nezávislý myslitel, který se nebojí říkat nahlas, co vidí a co si myslí.

Knihla Naše mise, část čtvrtá, je analýzou situace i návodem, kritikou i výzvou. Je určena nepochybně především lidem z hnutí Haré Kršna. Autor přitom kromě čaitanjevské tradice staví zejména na názorech Ericha Fromma. Pro zasvěcenějšího čtenáře bude zajímavé sledovat odvážné paralely vedené mezi Frommovými myšlenkami a čaitanjevskou višnuistickou teologií v podání Bhaktivédanty Svámího Prabhupády. Například Frommův modus bytí ztotožňuje Kundalí dása se způsobem života v modu dobra (sattva-guna). Najdeme zde však i myšlenky dalších západních autorů, jako M. Scott Pecka, S. Freuda, A. Maslowa a dalších.

Úsilí o analýzu situace se u Kundalího dáse nevyklučuje se silnou emotivní angažovaností. Zejména druhý a třetí díl série jsou zároveň osobní výpovědi autora a obsahují množství konkrétních případů, jmen a situací, kterými dokazuje závažnost své kritiky. Myslím ale, že knihu pro její snahu o zobecňování zkušeností ocení i ti zájemci o náboženství, kterým není hnutí Haré Kršna nějak blízké. Čtivost knihy zvyšuje shrnutí hlavních myšlenek na konci každé kapitoly. Naše mise nese i prvky jakési náboženské satiry. Kreslené vtipy knihu na jedné straně odlehčují, na druhé straně často dobře vyjadřují jádro problému. Autor také tu a tam prohodí ironickou poznámku, což patří k jeho osobitému stylu i v mluveném projevu.

Kundalí dása zřejmě neutiluje o akademickou práci v běžném slova smyslu. Přesto považuji za závažný nedostatek nepřesné odkazy na citované pasáže knih, ke kterým by se čtenář mohl obrátit pro další rozvedení zajímavých myšlenek (např. na s. 153 je citována pasáž Stevense, ale bez udání názvu díla a strany, podobně i R. Frost na s. 159, G. Swift a H. Arendtová na s. 203). Stejně tak bych uvítal seznam použité literatury a alespoň věcný rejstřík na konci knihy. V tisku došlo evidentně k přehození stran vytištěných jako s. 259 až 261. Tyto výtky však nemění nic na tom, že čtvrtý díl Naší mise pro mne zůstává velmi podnětným čtením. ■

Martin Fárek

Problém, který byl v článku *Faktor času a hnutí Haré Kršna* (Dingir 3/2001) zmíněn jen okrajově

VŠE, CO POTŘEBUJEŠ, JE GURU

Martina Pekárková

Tradice přijímání gurua - duchovního učitele - pro snažší pokrok v duchovním životě, je velmi stará. V Indii funguje minimálně čtyři tisíce let. Při pozornějším pohledu zjistíme, že tento fenomén duchovního rádce ve skutečnosti žije tak či onak ve všech kulturách - jen ne tak vyhraněně a jasně. V křesťanství býval jeho obdobou osobní zpovědník, v buddhismu existuje obdobná tradice jako v hinduismu. Islám zná tradici putujících světců, v kmenových náboženstvích tuto roli zastávají šamani. Obecně platí, že ten, kdo se snaží o duchovní život, časem potřebuje někoho zkušenějšího, z jehož poznatků by mohl čerpat. Pokud ho najde, jejich další vztah závisí částečně na osobních dispozicích, částečně na náboženské tradici, z níž oba vycházejí.

Konkrétně v hinduismu je tento vztah jasně definován tradicí a pokyny véd. Guru má právo na poslušnost žáka, jeho povinností je mu předávat duchovní poznání a napomáhat v osobním vývoji. Volba gurua je soukromou a naprosto osobní věcí, do níž nemá nikdo právo budoucímu žákovi zasahovat. Podle hinduistické tradice je také vztah mezi guruem a žákem velmi silný a nadčasový. Gurua, zneužívajícího svého postavení, má žák právo opustit. V Indii je poměrně běžné, že adept některého duchovního směru hledá „svého“ gurua celé roky.

Jsou guruové známí a s velkým počtem žáků. Někteří žijí v ášramech a chrámech s dlouhou tradicí. Jiní mají jen několik žáků a téměř nikdo o nich neví. Někteří žáci žijí se svým učitelem léta, jiní ho vidí jen občas a udržují kontakt písemně. V tradici nicméně platí, že každý žák by měl mít možnost se svým učitelem nějakou dobu žít a poznat ho - a také ho vyzkoušet, než se opravdu rozhodne ho následovat.

Tento systém je v Indii prověřený staletími. V Evropě a v Americe dospěl bohužel místy k podivným koncům. Učitel má žáka vést a žák jeho rady přijímá, protože věří, že jsou dobré. Tedy nikoliv sebrat hromadu příkazů a zákazů a předložit je žákům s ultimátem, že je buď budou dodržovat, nebo musí odejít. Guruovo vedení má být nenásilné a přizpůsobené možnostem a potřebám žáka. To ovšem vyžaduje osobnost zralou psychicky i duchovně a lidé takové úrovně nejsou ani v Indii častí. V Evropě se proto často setkáme s duchovními vůdci, kteří si nedostatek skutečné autority vynahrazují psychickou manipulací a využívají neznalosti a naivitu svých žáků.

Někdy jsou tyto techniky velmi dobře propracované a slouží především k získání pracovních sil a peněz, jindy je „guru“ používá prostě proto, aby si udržel postavení. Obecně platí, že čím více žáků, tím více klesá kvalita případného vedení. Guru může mít sebelepší úmysly, ale stále je omezen realitou. Pokud má několik tisíc žáků ve všech koutech Evropy, prostě se nemůže odpovídajícím způsobem věnovat všem, bez ohledu na to, jak velkou duchovní osobností je. Žáci jsou pak odkázáni na jeho knihy, a to je jen částečné řešení. Případně mohou komunikovat se staršími žáky, guru se pak ale stává spíše symbolickou postavou.

Zajímavé je sledovat v těchto souvislostech hnutí Haré Kršna, oficiálním názvem Mezinárodní společnost pro vědomí Kršny (ISKCON). Založil ho v New Yorku r. 1965 Bhaktivédanta Svámí Prabhupáda, indický kazatel a duchovní vůdce. Patřil k višnuistickému reformnímu hnutí. Kořeny této skupiny sahají k bengálskému mystikovi Čaitanjovi Maháprabhuovi, jež svým působením v Indii v šestnáctém století bojoval proti kastovním předsudkům a propagoval osobní vztah k Bohu, nezávislý na vnějších omezeních.

Prabhupádův záměr byl vytvořit celosvětovou organizaci, jenž by tyto principy bhaktijógy (cesty lásky k Bohu) propagovala. To se zdařilo: než Prabhupáda v roce 1977 zemřel, ISKCON byl už velká a poměrně bohatá organizace. Prabhupáda vycházel z indické tradice guru - žák, podle níž byl on jako zakladatel ISKCONu duchovní učitel všech jeho členů. Opět podle tradice by si měl zvolit před smrtí nástupce ze svých nejkročiřejších žáků, jež převezme jeho autoritu.

Prabhupáda se chtěl vyhnout případným sporům mezi takovým nástupcem a jeho spolubratry a místo toho ustanovil radu dvanácti nejstarších žáků, kteří měli po jeho smrti fungovat jako guruové pro nové členy hnutí. Ke sporům přesto došlo, někteří nástupci začali vytvářet odštěpené frakce, jiní přestali dodržovat Prabhupádou určená pravidla. Další za čas odešli.

Když se situaci podařilo jakžtakž stabilizovat, objevil se další problém. Noví zájemci stále přicházeli a podle tradice si měl každý člen za čas vybrat vlastního gurua. Jenže guruové nepřibývali. Někteří žáci své učitele téměř neznali - žili tak daleko jeden od druhého, že se viděli dvakrát nebo třikrát za rok. Vedení se tento problém pokusilo vyřešit diskutabilním manévrem: spojili země, v nichž ISKCON působil, do zón a každé zóně přidělili určitý počet guruů, kteří v ní byli jako jediní oprávněni přijímat žáky. Noví členové mohli přijmout jen některého z těchto guruů, chtít přijmout jiného gurua z řad ISKCONu sice nebylo zakázáno, ale také nijak schvalováno.

Z hlediska hinduistického myšlení byl tento pokus kacířský: žák má mít ke svému guruovi velmi úzký vztah a za všech okolností se snaží vykonávat jeho pokyny. A to nikoliv proto, že to po něm guru chce nebo protože se bojí trestu v případě neuposlechnutí, ale protože má učitele rád a důvěřuje mu. Chvilky strávené ve společnosti gurua patří v jeho životě k těm nejdůležitějším a každou radu či pokyn se snaží pečlivě zvážet a následovat. ISKCONský systém zónálních ačárjů (učitelů) spojil guruy a žáky, jejichž zaměření a povahy se k sobě často nehodily. Důsledkem byly spory, špatné zacházení s žáky ze strany guruů a naopak

odpírání poslušnosti ze strany žáků. ISKCON tento systém nakonec opustil a nyní může jeho člen (členka) přijmout jakéhokoli guru, bez ohledu na zemi, v níž působí.

V Čechách byly v devadesátých letech ještě patrné dozvuky tohoto systému. ISKCONským vedením byli pro oblast východní Evropy určeni tři guruové: Bhaktivaibhava svámí, Suhotra svámí a Harikéša svámí. Mezi těmito guru a správními vůdci české skupiny rychle došlo k dohodě: výše jmenovaní nepřijmou v Čechách jako žáka nikoho, koho jim vedení přímo nedoporučí. Noví členové zároveň budou moci vybírat jen z těchto tří učitelů, jiné budou moci přijmout jen ti, kteří jsou vedením obzvláště prověřeni. Vezmeme-li v úvahu, že žák je v ISKCONu guruovi povinován téměř absolutní poslušností, systém dvojité kontroly tak dosáhl dokonalosti. Nováčci byli vystaveni značnému tlaku a nežádoucí jedinci zároveň rychle eliminováni. Vedoucí skupina v čele s pražským chrámovým prezidentem Nárákritim získala nad členy téměř absolutní moc.

To se příliš nezměnilo ani po odchodu Harikéši svámího z ISKCONu. Český ISKCON začal svým jednáním s členy silně připomínat tvrdou sektu a přes tvrzení vedení, že byl tento stav zaviněn nezkušeností vedoucích a postupně se zlepšuje, není zatím vidět nějaké zásadní změny.

Je tedy zřejmé, že se zájemce o duchovní život při hledání guru může snadno spálit. Je třeba počínat si racionálně a používat více rozum než city. Guru není zdaleka každý, kdo se za něj vydává. Někteří lidé ale k tomuto vědomí musí dojít přes bolestnou zkušenost. ■

Martina Pekárková (*1976) je studentkou religionistiky na Husitské teologické fakultě UK v Praze.

Kršna jako Góvinda - ten, který miluje zemi a krávy.

Tiskový mluvčí hnutí Haré Krišna (ISKCON) o jeho vývoji

OBNOVIT VZTAH KE KRIŠNOVI

Trilokátma dás

V článku nazvaném „Faktor času a hnutí Haré Kršna“ v Dingiru 3/2001 se PhDr. Vojtíšek pokouší o analýzu hnutí na základě studií britské socioložky Eileen Barkerové. Článek obsahuje převážně ve své první části řadu zajímavých myšlenek a postřehů, ovšem v části druhé je uvedeno mnoho chyb a nepřesností, které mohou vyvolávat zkreslený obraz o hnutí a jeho činnostech. Jsem členem hnutí více než 11 let a myslím, že se mohu zodpovědně vyjádřit jak k historii hnutí v České republice, tak i k jeho současným činnostem.

Skutečné cíle hnutí nejsou žádným tajemstvím, neboť si je každý může přečíst v knihách jako je Bhagavad-gítá a Šrímad Bhá-gavatam, které členové hnutí distribují. Především chceme co nejširšímu okruhu lidí přiblížit způsob poznání vlastního já, neboli duše, poznání Boha - Krišny, který je stvořitelem, udržovatelem a ničitelem tohoto hmotného světa, a obnovení našeho původního vztahu ke Krišnovi, Nejvyšší Osobnosti Božství, příčině všech příčin. S tím souvisí rozvoj morálních hodnot jako je milosrdnost a s ní spojené nenásilí, poctivost, čistota, tolerance, zbožnost, odfikání, ovládnání hněvu, chamtivosti a nenávisti vůči ostatním, atd. Všichni zájemci se mohou do tohoto procesu bhakti-jógy zapojit a velmi brzy sami na sobě pozorovat výrazný pokrok v rozvoji zmíněných vlastností.

I když nepředpokládáme, že každý si osvojí všechny principy, které doporučujeme (vyhýbat se jedení masa, ryb a vajec, nedovolenému sexu mimo manželství, požívání omamných látek a hazardním hrám), přesto i jenom částečný pokrok v tomto směru považujeme za úspěch a velký přínos pro celou společnost. Snažíme se trénovat všechny zájemce, aby dokázali zodpovědně rozhodovat sami za sebe, měli jasnou vizi budoucnosti a byli schopni se vyorientovat se všemi život-

ními situacemi. Individuální pokrok v tomto úsilí závisí především na upřímnosti a motivaci a je zřejmé, že je přímo úměrný tomu, jak kdo vezme tento proces vážně. Nejsou výjimkou osoby, jež přijmou filosofii a učení ISKCONu jenom jako módní záležitost nebo způsob, jak se dočasně zbavit mentálního utrpení, a po čase přestanou principy bhakti-jógy následovat.

Na cestě duchovní seberealizace se snažíme pomoci každému, kdo má zájem zapojit se do činnosti hnutí, je ochotný postupně zanechat všech nežádoucích a škodlivých návyků a touží po změně k lepšímu. Čím aktivnější je naše kazatelské úsilí, tím je pravděpodobnější, že budeme přicházet do kontaktu s osobami, které mají problémy najít své místo v dnešním moderním světě. Sociální a psychické problémy, plynoucí z požívání drog a dalších omamných látek, neuspořádaných rodin a partnerských vztahů a z celkového morálního úpadku, často vedou k touze zbavit se zodpovědnosti za svoje jednání a najít útočiště tam, kde mohou být ochráněni před těmito negativními vlivy. Jedním z takových přitažlivých útočišť se může zdát hnutí Hare Krišna se svým jasně definovaným a zdánlivě bezstarostným způsobem života.

Snaha zbavit se vlastní zodpovědnosti je přitom spojena s očekáváním, že lídr vyřeší moje osobní problémy, a pak už chybí pouze krůček k tomu, že z filosofie závislosti na Bohu se v myslí „slepého“ následovníka přemění na filosofii závislosti na lídrovi. V případě, že se v roli lídra setká mladý a nezkušený vedoucí se slepým následovníkem a oba se s těmito falešnými rolemi ztotožní, máme zaděláno na problémy.

I když scénář rozdělení „na vůdce a ovečky“ není filosofií hnutí Hare Krišna, přiznáváme, že se mohl v jednotlivých případech u jednotlivých osob vyskytovat. Jsme otevření připomínkám či kritikám našich činností, které usilují o nápravu a snažíme se učit jak z vlastních chyb, tak i z chyb druhých a překonávat lidské nedostatky, kterých se nevyhnutelně ve svém podmíněném stavu dopouštíme.

Paní Barkerová ve své studii uvádí, že náboženská hnutí prochází osmi změnami. Jednou ze změn má být, že věroučný systém se s přibývajícím časem mění. S touto teorií nemůžeme v případě ISKCONu zcela souhlasit, neboť jedním z principů předávání vědského poznání je zachovávat původní učení beze změn. Pouze mimořádně zplnomocněný áčárja, duchovní mistr, který učí vlastním příkladem, může některé praktiky přizpůsobit současným okolnostem. Například Šríla Prabhupáda snížil předepsaný počet odříkávání Hare Krišna mahámantry na různici pro zasvěcené oddané, aby vytvořil pro své žáky více prostoru pro kázání. Takové změny ovšem musí být v přísném souladu s učením a filosofií šáster - zjevených písem a předcházejících áčárjů. Naopak můžeme souhlasit s tvrzením paní Bakerové, že pokud se někdo významně odchýlí od původní nauky, dochází ke krizím, rozkolu a zklamání.

Přiznáváme, že právě odklon od původního učení ISKCONu ze strany vedoucího ekologické farmy Krišnúv dvůr způsobil velká zklamání a odchod některých členů z hnutí. Není ovšem pravda, že málokterý člen v hnutí setrvává i po několika letech. Při této úvaze zřejmě vycházel PhDr. Vojtíšek ze svých návštěv a pozorování Krišnova dvora po roce 1997, kdy došlo k vyvrcholení krize. Od té doby až dodnes z farmy skutečně odešla většina původních obyvatel. Dnes můžeme vidět, že po nástupu nového vedoucího a přijetí některých organizačních opatření, došlo na farmě k významným změnám k lepšímu a poměrně stabilizační situaci. Posuzovat celkovou situaci v hnutí na základě pozorování výhradně jednoho z projektů, není zajisté objektivní metodika, neboť zahrnuje pouze minimální procento všech členů. Hnutí Hare Krišna má v současnosti přes 500 aktivních členů a několik tisíc příznivců a sympatizantů.

Co říci k samotným obviněním autorů Petice? Snad jen to, že uměle vykonstruo-

Sri Chinmoy spojuje moudrost Východu s dynamikou Západu

MISTR, ČI PODVODNÍK?

Jakub Neumann

V odborných pracích i v populárních časopisech toho bylo o indickém mistru žijícím v New Yorku napsáno již mnoho. Přesto jsem se rozhodl i já přispět svým skromným příspěvkem, aby mozaika názorů a pochybností byla ucelenější, kompletnější. Pevně věřím, že svým upřímným článkem, možná spíše osobní výpovědí, se mi podaří přesvědčit novináře i odborníky, aby se na problematiku „exotických guruů“ dokázali podívat i z jiného úhlu. Také aby přestali používat nesmyslné hanlivé označení „mistr v adidaskách“ apod. Copak velikost duchovního člověka se pozná podle bot, jež nosí?! Jsem hluboce přesvědčen o tom, že velikost člověka nespočívá v tom, co nosí, nebo jak dobře hraje na koncertech, nýbrž v celém jeho životě a skutcích. Pokusím se vám proto ve stručnosti přiblížit životní příběh Sri Chinmoye, poněvadž jiné zatím neznám.

„Byl jednou jeden osiřelý chlapec. Jmenoval se Madal Chinmoy. Pocházel z maličké vesnice Shakpura. Svěho otce ztratil v jedenácti letech. Rok na to byla jeho matka povolána nebem. Do Pondochoerry přišel ve věku dvanácti let, aby byl pasažérem Člunu svého Mistra. Měl rád sporty a stal se vrcholovým šampiónem. Neopomíjel ale svůj sen o jednotě s Bohem.“ Tak o svém mládí napsal sám mistr v jedné z jeho mnoha básní. Skutečně ve dvanácti letech nastoupil do Aurobindova¹ ášramu v bengálském Pondicherry. (Ášram je hinduistický klášter, v němž žijí adeпти jógy.) Zde vyrůstal, sportoval a dlouhé hodiny meditoval. Když dosáhl značných duchovních výsledků, přestal již být nadále žákem, ale stal se skutečným mistrem jógy. V roce 1964 byl poslán do prostředí nejméně přejícího duchovnímu životu, do hektického New Yorku, aby tam šířil učení o integrální józe. Jeho působení v Americe bylo ze začátku plně komplikací a obtíží. Přijel tam sám, neměl dostatečné jazykové znalosti a ještě méně peněz. Nicméně díky shodě šťastných okolností brzy získal místo na tamějším indickém konzulátu. Ale ani zde neměl na různých ustláno. V jedné své knize o sobě píše, že místo oběda se zaměstnanci chodil do parku a živil se levnými potravinami z blízké samoobsluhy.

Zanedlouho však díky jeho obrovskému duchovnímu dosažení a díky přející době hippies a východní filozofii, mohl začít plnit svoji úlohu, kvůli níž do New Yorku

přijel. Tím úkolem bylo šíření jeho systému jógy v západním, přetechnizovaném světě. Jógy, založené na skloubení meditace a sportu, moudrosti východu a dynamiky západu. Potřeba sportu i pohybu vůbec v moderní sedavé civilizaci nemusím nijak zvlášť komentovat, avšak meditace? Ta je pro nás stále něčím zvláštním a neobvyklým. „Proč meditujeme? Meditujeme, protože tento svět nás nemůže naplnit. Takzvaný mír, který cítíme v denním životě, je pět minut klidu po deseti hodinách úzkosti, starosti a frustrace. Jsme stále odkázáni na milost negativním silám, které jsou kolem nás: žárlivosti, strachu a pochybám, starostem, úzkostem a beznadějí. Tyto síly jsou jako opice. Když se unaví kousáním a několik minut odpočívají, říkáme, že se radujeme z míru. Ale to vůbec není skutečný mír, protože v dalším okamžiku nás opět napadají.“²

Hnutí žáků a následovníků Sri Chinmoye se postupně začalo šířit po celé Americe, ale i v Evropě a Austrálii. Díky neskutečné aktivitě a odhodlání jeho žáků se toto „východo-západní“ učení šíří i ve východní Evropě, Africe a v Rusku. Dokonce jsem se setkal ve Varšavě i s mongolskými žáky, kteří přijeli na jeho mírový koncert. S rostoucím počtem vyznavačů se však toto nové náboženské hnutí stává více organizovaným a strukturovaným. Přes neutuchající nadšení členů začal být chaos a neustálé improvizace v hnutí již neúnosné. Život členů je proto nyní svázán mnoha pravidly a příkla-

⇒⇒

Dokončení článku na str. 36

zy, které se týkají všech oblastí života. Tento direktivní a přísný přístup vedl k tomu, že odešlo mnoho zajímavých lidí, mezi nimi i já.

Byl jsem aktivním žákem Sri Chinmoye od roku 1994 až do začátku roku 2000. Díky své vlažnosti a pochybovačnosti jsem však nikdy nepatřil mezi nejaktivnější následovníky. Díky tomu jsem neopustil rodiče, školu ani dětský oddíl, v němž jsem vyrůstal a později ho vedl. Ani můj odchod z hnutí nebyl nijak problematický a dramatický. Prostě jsem se rozhodl, že chci žít jiným způsobem, tak jsem Chinmoyovi následovníky opustil. Přesto jsem však stále hluboce vnitřně přesvědčen o nesmírné duchovní velikosti tohoto indického mistra. Ať budu číst v odborné literatuře či časopisech jakékoliv polopravdy o manipulaci a nebezpečném sektářství v tomto hnutí, vždy moje osobní duchovní zážitky s mistrem budou přednější a důležitější. Připouštím ale, že určité sektářské znaky tam jsou a zvláště v poslední době jich přibývá.

Doufám, že se mi podařilo doplnit ty chybějící, pozitivnější stránky, tohoto zvláštního a rychle se rozvíjejícího nového náboženského hnutí, o nichž se tak mnoho nehovoří a nepíše. Vždyť každá mince má dvě strany a je chybné, když lidé znají jen tu jednu, ještě k tomu tu temnou a negativní. - Uvítám vaše připomínky a kritiku na adrese: Jneumann@email.cz ■

Literatura:

Lexikon východní moudrosti, Votobia, Olomouc 1996
Sri Chinmoy, *Meditace*, Madal Bal, Zlín 1997
další nepublikované prameny od Sri Chinmoye

Poznámky

- 1 Aurobindo Ghose (1872 - 1950) byl jedním z nejvýznamnějších mistrů jógy dvacátého století. Pro správné pochopení životní filozofie Sri Chinmoye musím přiblížit i neobyčejně zajímavé a komplikované „filozofické podhoubí“ jeho předchůdce. Učení Sri Aurobinda o moderní integrální józe spojuje starou východní moudrost a duchovnost moderním západním způsobem myšlení. „*To, co se vytratilo v přeintelektualizovaném mentálním vědomím současné Evropy, je duchovní stezka, která překonává roviny intelektu, přechod od vnějšího bytí k nejnějším pravému já* (Briefe über den Yoga, I. s. 171, cit. podle Lexikonu vých. moudrosti). Domnívám se, že duchovně-psychologický systém Sri Aurobinda je na západě naprosto nepochopen a nedoceněn. Zabývá se v něm různými úrovněmi vědomí. Nejvyšší označuje jako supramentální úroveň božského vědomí.
- 2 Sri Chinmoy, *Meditace*, Madal Bal, Zlín 1997

Jakub Neumann (*1979) je studentem psychosociálních věd na Husitské teologické fakultě UK.

K odpovědi I. Štampacha P. Remešovi (Dingir 3/2001, str. 35)

AKADEMICI A SEKTOBIJCI

Zdeněk Vojtíšek

Když v druhé polovině 60. let a v 70. letech začaly na Západě působit desítky nových náboženských směrů, znamenalo to pro tamní společnost šok. O tuto novou náboženskou vlnu se začali zajímat akademičtí religionisté, sociologové náboženství a psychologové; kauzy moonistů, hnutí Haré Kršna či sóka gakkai plnily stránky novin a jítřily rány těch, kdo se kvůli netradičnímu náboženství cítili postizeni ochlazením či přetřháním rodinných svazků.

Ve vztahu k nové religiozitě tak pomalu krystalizovaly dvě fronty.¹ Zjednodušeně je můžeme nazývat *akademiky* (protože jejich jádro tvoří vysokoškolští učitelé a příslušníci vědeckých pracovišť) a *antikultovním hnutím*, složeným většinou z rodičů a dalších „postizených“ a jejich odborných příznivců.

Mezi těmito frontami brzy začalo na mnoha místech západního světa docházet k ostrým odborným střetům. Zavilost tohoto boje je v některých zemích až překvapivá. Jde totiž o mnoho: nejen o akademickou čest na jedné straně a o pocíťované ohrožení rodinných hodnot na druhé straně, ale i o finance a přízeň organizací, udělujících granty, společenskou prestiž apod. Boj provází zraněná ješitost, a někdy dokonce až nenávisť. Netřeba dodávat, že některé nové náboženské směry tento zápas mezi svými kritiky vítají a přilévají olej do ohně.

V čem je jádro těchto sporů? Akademická fronta (velmi často právem) vyčítá antikultovnímu hnutí malou odbornost a neschopnost posouzení problematiky v širším kontextu. Antikultisté bývají jednostranně negativně zaujati (proto nadávka „sektobijci“) a nespravedlivě přičítají novým náboženským směrům své nebo cizí rodinné problémy, které by patrně v jiné formě stejně nastaly. Svým pocíťovaným ohrožením a negativismem dokáží

antikultisté vyvolávat ve společnosti paniku, která možnost nebezpečného vývoje nové religiozity ještě zvyšuje. Jizlivě, i když oprávněně, pak akademici mezi nové náboženské směry zařazují antikultovní hnutí samotné.

Antikultovní hnutí naopak (a také velmi často právem) vyčítá akademikům nedostatečnou znalost konkrétních reálií, které se nových náboženství týkají, a ochotu vynášet autoritativní soudy pouze od stolu. Akademiky totiž často charakterizuje překvapivá naivita, s níž jsou schopni považovat propagační materiály a účelová prohlášení za bernou minci a postavit na nich svůj akademický výzkum. A nejen „sektobijce“ pochopitelně dráždí intelektuálská póza těch, kteří se tváří „být nad věcí“.

V tom je ale patrně zakopaný pes. Zjednodušeně můžeme říci, že antikultisté jsou příliš „uvnitř“ - to však přináší nejen dobré faktické znalosti, ale často i nepřijatelné emocionální angažmá. Akademici jsou pak příliš „nad“, což sice znamená vidění souvislostí, ale také to, že individuální osudy a mnoho důležitých detailů zůstává „pod jejich rozlišovací schopností“.

Do českých zemí dorazila vlna nových náboženských směrů ze 60. a 70. let 20. století se značným zpožděním a již oslabená. Snad i proto se u nás žádné fronty nevytvořily a žádná ze snah o ustavení antikultovních skupin nebyla úspěšná. Nemáme žádné akademiky typu Bainbridge, Barke-rové nebo Meltona, ale našťastí nemáme ani žádné sektobijce. Vnášet cizí staré spory s jejich nadávkami do naší situace není k ničemu dobré. ■

Poznámka

- 1 Pokud je autorovi známo, vyšla česky zatím jen jedna práce na toto téma: Lužný, D., Antikultovní hnutí, *Religio* 1/1996.

Sri Chinmoy při svém pražském koncertě v roce 1999. Foto: archiv.

O pochybnostech

V článku „Ovlivnění mimo osnovy“ (Dingir 2/2001) pan PhDr. Zdeněk Vojtíšek mj. píše: „Jistě je docela rozumné pochybovat o tom, zda svědek Jehovův může podporovat občanské ctnosti svých žáků. Nejde jen o úctu k hymně či vlajce, ale hlavně o účast ve volbách a třeba i ochotu bránit svůj stát.“

Ano, pochybovat lze kdykoli a o čemkoli. Otázkou však je, nakolik je to v daném konkrétním případě rozumné a na jakém základě je pochybnost založena.

Jak je naznačeno, o první dvě věci (hymna a vlajka) vlastně ani nejde. Vyřešil je totiž již v roce 1943 Nejvyšší soud Spojených států, když v kauze Státní školská správa Západní Virginie proti Barnettovi rozhodl,

že „žádný úředník, vysoký ani místní, nemůže předepsat, co je ortodoxní v politice, nacionalismu, náboženství nebo jiných záležitostech názoru, ani nutit občany, aby v to slovem nebo skutkem vyznávali víru“.

Pokud jde o účast ve volbách, občané mají podle článku 21 odstavce 1 Listiny základních práv a svobod „právo [nikoli povinnost] podílet se na správě veřejných věcí ... svobodnou volbou svých zástupců“. (Mimořádně, jestliže se v České republice posledních voleb do Senátu účastnila pouhá třetina voličů, určitě to není vlivem toho, že by dvě třetiny voličů jednali podle zásad Svědků Jehovových.)

A co se týká obrany vlasti, podle článku 15 odstavce 3 zmíněné Listiny „nikdo nemůže být nucen vykonávat vojenskou službu, pokud je to v rozporu s jeho svědomím nebo s jeho náboženským vyznáním“. (Učitel tedy není povinen podporovat občanské ctnosti svých žáků tím, že je bude povzbuzovat k zabíjení bližních.)

A přesto, pochybnosti lze šířit kdykoli a o komkoli. Proto je také dobré čas od času si připomenout, kdo se zaséváním nepodložených pochybností začal. (Viz Genesis, 3. kapitola, 1. verš.)

JUDr. Lubomír Müller
17. července 2001

Odpověď na článek „Svědkové ve srubu“ (Dingir 3/2001)

Pan Tomáš Novotný, religionista Ostravské university, o mně u uvedeném článku tvrdí, že jsem byl veden jako agent Státní bezpečnosti, a není proto divu, že se mi údajná ilegální práce dařila.

Přesto všechno doufáme, že s chladnou hlavou a s odstupem času alespoň někteří ze signatářů Petice pochopí, že čas, který v hnutí strávili, a činnosti, které v něm vykonali, byly užitečné. I když se dnes od hnutí distancují, změnili k lepšímu svoji životosprávu, zpívají Hare Krišna, jsou vegetariány a následují určité principy, které jsou stále pro mnoho lidí nedosažitelné. V mnoha případech získali a obohatili i své materiální poznání a naučili se praktickým činnostem (aktivní ovládnutí anglického jazyka, management, pobyty v zahraničí, řidičské oprávnění, vaření, atd). ■

Antonín Valer - Trilokátma dás (*1960) je tiskovým mluvčím Mezinárodní společnosti pro vědomí Krišny (ISKCON). Členem tohoto hnutí je od r. 1990.

K tomu chci uvést, že jsem svědek Jehovův a ne agent Státní bezpečnosti. Státní bezpečnost se naopak přičinila o to, abych byl v roce 1983 uvězněn za trestný čin maření dozoru nad církvemi a náboženskými společnostmi.

Tvrzení pana religionisty považuji za stejnou hanebnost jako to, když mne tehdy StB bez jakýchkoliv důkazů obvinila z trestné činnosti a poslala mne do vězení.

Herbert Adamy, 10. října 2001

K vysvětlení

Chtl bych ubezpečit pana Adamyho, že by mne rozhodně velice mrzelo, kdybych jeho či kohokoli jiného křivě obvinil. Proto by bylo dobré, aby se pokusil vysvětlit, kdo je tedy tou osobou, vedenou v seznamu agentů StB, jejíž jméno i datum narození se shodují právě s jeho vlastními.

Tomáš Novotný, 15. listopadu 2001

Marie a Gathie Barnettovy, jejichž odmítnutí zdravení vlajky bylo projednáváno u Nejvyššího soudu Spojených států. Rozsudek znamenal obrát v posuzování tohoto typu případů ve prospěch svědků Jehovových.

Foto z publikace „Svědkové Jehovovi - hlasatelé Božího království“

Dokončení ze strany 34

⇒
vaná a v mnoha případech zcela nepravdivá obvinění vedoucích ISKCONu jsou jenom odrazem toho, s čím sami signatáři zápasí a projektují na ostatní: slepé následování (řada z nich odešla po krizi na farmě), překrucování filosofie a významný odklon od původní nauky, vytváření konfliktů a zneužívání nauky pro dosažení osobních cílů. Jeden z hlavních iniciátorů Petice naznačuje možnou motivaci pro její sepsání výrokem, že „další odcházející se už nebudou muset trápat palčivým pocitem, že vina je na jejich straně“. Jakoby chtěl také zdůvodnit a ospravedlnit svůj vlastní odchod z hnutí.

DINGIR

časopis o současné náboženské scéně
Číslo 4/2001 vychází 17. prosince 2001

Vydává DINGIR, s.r.o.,
Jankovcova 31, 170 00 Praha 7
tel: 02/ 8387 2223; fax: 02/ 8387 2222
e-mail: dingir@dingir.cz
internet: www.dingir.cz

Šéfredaktor:

PhDr. Zdeněk Vojtíšek
tel: 02/ 8387 2222
e-mail: vojtitsek@dingir.cz

Redakční rada:

Martina Dvořáková, Jiří Koubek
doc. Tomáš Novotný
MUDr. Prokop Remeš
doc. Ivan O. Štampach

Fotografie na obálce: Vojtěch Vlk
Grafický návrh: Richard Bobůrka
Zlom: Zdeněk Vojtíšek
Osvět: CDS - Petr Jandík
Tisk: VS ČR, Praha 4

Cena: 39,- Kč / 40,- Sk

Objednávky a urgencye:
SEND - předplatné, P.O. BOX 141
Antala Staška 80, 140 21 Praha 4
tel: 02 / 6100 6608; 6100 6609
fax: 02 / 6100 6563; e-mail: send@send.cz
http://www.send.cz

ISSN: 1212-1371

Registrace:
MK ČR 7943 z 30.3.1998

PROČ DINGIR

Některé starověké jazyky měly zajímavý zvyk, který spočíval v tom, že do psaného textu vkládaly tzv. ideogramy. Byly to značky, které předjímaly vlastnosti následného slova. A tak se např. v klínopisných textech vkládal před každou věc ze dřeva (např. strom, ale i stůl nebo židli) znak pro dřevo. Před rybníky, řeky apod. se vkládal znak pro vodu atd. Podobně existoval i zvláštní znak, který se musel napsat před jméno jakékoli božské bytosti nebo boha. Této značce, upozorňující na božskost toho, co bude následovat, se většinou říká podle starého sumerského označení pro boha, DINGIR. Toto slovo je pak zároveň i pravděpodobně vůbec nejstarším označením pro božskou bytost, jaké známe.

Zajímavé je, že klínový znak, který se jako označení DINGIR používá, je ve skutečnosti obrázkem hvězdy, která představuje směr, k němuž člověk hledí a k němuž se upíná. Znak DINGIR se tak může pro nás stát symbolem jistě nezanedbatelného rozměru lidství, který hledá něco, co ho přesahuje, na čem se může orientovat a k čemu může směřovat. Tato lidská touha nachází nejrozmanitější podoby v nejrůznějších kulturách a sociálních skupinách. A tak i v naší současné společnosti se setkáváme s desítkami nejrůznějších náboženských a pseudonáboženských skupin, jež jsou výrazem tohoto rozměru člověka.

Chtěli bychom se tedy rozhlížet kolem sebe, pozorovat tuto náboženskou scénu a zamýšlet nad tím, kdo nebo co je DINGIREm těch, kdo se k těmto skupinám hlásí, jak právě jejich DINGIR ovlivňuje jejich život a jaké formy jejich cesta za tímto cílem nabývá. Časopis DINGIR by tak měl pomoci porozumět oblasti, která je od pradávna neodmyslitelnou součástí života lidstva, a přesto zůstává pro mnohé nezmapovanou krajinou.

tn

POZVÁNÍ A KONTAKTY

Další veřejné semináře Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů: **11. 1. 2002** (Eckankar, host: Ivan Milota); **1. 3. a 5. 4.** vždy od 10 h. v Pastoračním středisku pražského arcibiskupství, Koleční 4, Praha 6.

Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů, Jankovcova 31, 170 00 Praha 7, hodiny pro veřejnost: čtvrtek 15,30 - 17,30, tel/fax: (02) 8387 2222, e-mail: sssnns@volny.cz, internet: www.sekty.cz; **pobočka Brno**, Gorkého 2, 602 00, hodiny pro veřejnost: pondělí 16,00 - 18,00, tel: (05) 4124 8780, e-mail: sssnns.brno@post.cz; **Poradna o náboženských sektách**, HTF UK, Pacovská 350/4, 140 00 Praha 4, tel.: (02) 433 386, linka 37. **Občanská poradna Jihlava**, Palackého 50, Jihlava, úřední hodiny: čt 15,00 - 17,00, tel.: (066) 733 0164 nebo (0604) 928 733, e-mail: poradcex@centrum.cz.

V sobotu 8. září se na Pražském hradě sešli ke II. světovému sympoziu o lásce kontaktéři s mimozemšťany, sdružení kolem ing. Ivo Aštara Bendy. Asi po půlhodinové společné meditaci popisovali někteří účastníci zážitky kontaktu s láskyplnými bytostmi z kosmu. Po meditaci následovaly pod vedením ing. Bendy rozhovory o lásce a evakuaci z ohrožené Země. - Ani ne za týden přijal pan Benda poselství č. 1508 od velitele Vesmírné flotily Aštara a velitele Vesmírné flotily z Plejád Ptaaha, které se týkalo „očistné události“ z 11. září 2001. Při ní bylo zničeno Světové obchodní centrum v New Yorku, „jeden z největších hrubovibračních zářičů na této planetě Zemi“.

Foto: Zdeněk Vojtíšek

Snímek krámků v pražské mešitě slouží jako pozvání k tématu tohoto čísla Dingiru. Foto: Vojtěch Vlk.

Čistí, neudýchaní a nezpacení doběhli 27. 9. ze směru od pražského Dianetického centra scientologové, kteří se účastnili Evropského maratónu za lidská práva na trase Budapešť - Praha. Maratón pořádala Scientologická církev a kromě scientologů se akce účastnilo jen několik málo posluchačů a řečníků, kteří uvěřili, že náboženská práva jsou v České republice ohrožena a že to jsou právě scientologové, kteří by je měli hájit.

Foto: Zdeněk Vojtíšek

NEDÁVEJ VEDLE BOHA BOŽSTVO JINÉ

17. súra „Noční cesta“

...

- 22 A nepřidávej k Bohu božstva jiného, abys nezůstal zahanben a opuštěn.
- 23 Pán tvůj rozhodl, abyste nikoho kromě Něho neuctívali a abyste rodičům dobré prokazovali. A jestliže jeden či oba z nich u tebe zestárnou, neříkej jim „Fuj!“ a neodbývej je stroze, nýbrž mluv s nimi slovem laskavým!
- 24 Skloň k nim oběma z milosrdenství křídla pokory a řekni: „Pane můj, smiluj se nad nimi oběma, tak jako oni mě vychovali, když jsem byl malý!“
- 25 Pán váš nejlépe ví, co v duších vašich je a jste-li zbožní, On věru ke kajícím je odpuštější.
- 26 A dávej příbuznému po právu, a také chudšasovi a po cestě Boží jdoucímu, však nerozhazuj rozhazováním,
- 27 vždyť marnotratní jsou bratři satanovi a satan byl vůči Pánu svému nevděčný.
- 28 Jestliže se od nich odvrátíš čekaje na milosrdenství Pána svého, ve které doufáš, potěš je alespoň slovem útěšným!
- 29 A neměj ruku svou přivázanou ke krku svému ani ji nerozevírej příliš široce, abys nebyl pomlouván a neupadl v nouzi.
- 30 Pán tvůj otevřenou rukou ušedřuje obživu anebo ji odměřuje, komu chce; neboť On dobře je zpraven o služebnících Svých a jasné je zří.
- 31 Nezapíjejte děti své z obavy před zchudnutím, vždyť My jim i vám obživu ušedříme. A jejich zabíjení je hříchem velkým.
- 32 A nepřibližujte se k cizoložství, neboť to ohavnost je i špatná cesta.
- 33 A nezapíjejte osoby, jež Bůh zakázal zabít, leda podle práva. A byl-li někdo zabit nespravedlivě, dali jsme jeho nejbližšímu pravomoc jej pomstít, nechť však při zabítí nepřehání, vždyť zajisté mu bude pomozeno.
- 34 A nepřibližujte se k majetku sirotka, leda způsobem co nejlepším; pokud nedosáhne dospělosti. Dodržujte věrně závazky své, neboť žádáno bude zúčtování o závazku!
- 35 A buďte spravedliví v míře, když odměřujete, a važte vahami přímými - to pro vás je lepší i nejlepší co do výsledku.
- 36 A nenásleduj to, o čem vědění nemáš, vždyť sluch, zrak i srdce budou všechny žádány, aby počet vydaly.
- 37 A nevykračuj si po zemi troufale, vždyť zemi nemůžeš rozpoltit a nedosáhneš výškou svou vrcholku.
- 38 To všechno je špatnost u Pána tvého a je mu to odporné.
- 39 A toto je část toho, co vnukl ti Pán tvůj z moudrosti své. A nedávej vedle Boha božstvo jiné, bys nebyl do pekla uvržen, potupen a zatracen! ...

Strany arabského Koránu s textem 17. súry „Noční cesta“ („Dítka Izraele“) s verši 18 - 37.